

ΦΥΛΛΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Πειραιεύς 31 'Ιουλίου

Τὰ παραμύθια τῆς γαλιᾶς μας, ἀρχίζουν ν' ἀναζοῦν μὲ τὴν ἐρωτικὴν περιπέτειαν τοῦ νεαροῦ βασιλέως τῆς Σερβίας. Ἐνα βασιλόπουλο ἐξαφνα-ἐξαφνα, χωρὶς κανένας νὰ τὸ περιμένῃ στὸν σημερινὸ καιρὸ ζήτησε καὶ πήρε τὴ γυναῖκά του ἀπὸ τὴς τάξες τοῦ λαοῦ του. Ἔτσι σύντομα-σύντομα τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀληθινὰ σὰν παραμῦθι καὶ θὰ χρειαζότανε ἴσως ὁ παροιμιώδης ἐπίλογος: κ' ἐζήσανε αὐτοὶ καλὰ κ' ἐμεῖς καλλίτερα — γιὰ νὰ διασωθῇ τὸ ἀφάνταστον ποιητικὸν γόητρον αὐτοῦ τοῦ κατορθώματος. Μὰ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν, ὅπου τὰ παραμύθια γίνονται γιὰ τὴς ἀπονήρευτες στιγμῆς τῶν πολλῶ μικρῶν παιδίων, τέτοιαις λογιῆς ἱστορίαις δὲν συμβαίνουν χωρὶς νὰ πλάττονται ἐπάνω στὰ τραγικώτερα συμβάντα καὶ ὅπερ σημαντικώτερον ἐπειδὴ ἔρχονται νὰ ταραξοῦν μιὰ ρυθμισμένην τάξιν πραγμάτων αἱ τραγικαὶ σκηναὶ μένουν διὰ τοὺς ἥρωας καὶ διὰ τοὺς θεατὰς τὸ κωμικὸν σκάνδαλον.

Ὁ βασιλεὺς—Ρωμαῖος ὅπως ὅποτε εἶνε συμπαθὴς καὶ μόνον ἡ μοῖρα τῆς καταγωγῆς του καὶ τὸ ἀδιέξοδον εἰς τὸ ὅποιον ἐνέπεσε ζητῶν καὶ μὴ εὐρίσκων γυναῖκα τὸν τῶζει ἀπὸ αὐτὴν τὴν κωμικὴν πτώσιν καὶ τοῦ δίδει τὸ παράστημα τραγικοῦ ἥρωος, τοῦ ὁποίου αἱ πράξεις ὅσον καὶ ἂν κατακρίνονται, ἀθέλητα καὶ μοιραίως ἀνελλίσσονται. Βέβαια πὼς θάταν σωστὸ παραμῦθι ἂν ἡ ἐκλεκτὴ τῆς καρδιάς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦταν κανένα κορίτσι τῆς ἡλικίας του. Ἰδεώδης θὰ ἦταν τότε ἡ σκάλια ποῦ ὁ ἐστεμμένος Ρωμαῖος στή φαντασία τοῦ κόσμου θ' ἀνέβαινε τὸν πύργον τῆς Ἰουλιέττας του διὰ νὰ ψάλλῃ μαζί τὸ ἔωθινόν του ἔρωτος ὡς κοινὸς θνητὸς ὑπεράνω καθιερωμένων προλήψεων καὶ ἡγεμονικῶν ἐθιμοτυπιῶν. Καὶ ἂν ἡ τύχη ἢ ὅποια ἀπειλεῖ τὸν Βασιλέα ἀπέληγεν εἰς τὴν σκληρὰν ἀνάγκην ἑνὸς χωρισμοῦ — αἱ τραγωδίαι τοῦ Σαίξσπείρου εἶνε αἱ μόναι αἱ ὅποια ἐπαναλαμβάνονται εἰς τὸν κόσμον καὶ ζῶσι — τότε οἱ θῆνοι τοῦ χωρισμοῦ καὶ τὰ δάκρυα τοῦ θανάτου θὰ συνέτριβαν τὰς καρδίας τοῦ κόσμου. Ἄλλ' ὁ κοριδαλὸς δὲν λαλεῖ ἐκεῖ ἐπάνω φεύγων εἰς κυανᾶς ἐκτάσεις νεότητος· εἶνε τὸ ἔγκλειστον πουλὶ τῶν ἀρωματιζμένων μ. π. ο. υ. τ. ο. ἄ. ρ., τὸ ὅποιον ψάλλει τὸν ἔρωτα εἰς τὴν Κυρίαν ὅπως εἰς τὰς ποιητικὰς στροφὰς τοῦ Ἀλ-

φρέδου Μυσσέ. Καὶ ἡ Ἰουλιέττα εἶνε χήρα καὶ υπερβαίνει τὸν Ρωμαῖον κατὰ δεκατέσσαρα ὄλα ἔτη. Ὅλη ἡ χάρις καὶ ὄλον τὸ ὄνειρον καταπίπτουν ἀμέσως· καὶ στὰ αὐτὰ ἀντίθετα συμφέροντα καὶ οἱ συνθηματικοὶ ὄροι κερδίζουν ὄλον τὸ ἔδαφος. Δι' αὐτὸ τὰ ἐπιτοκλάμα τὰ ὅποια ψάλλονται ἀπὸ τὸν παγκόσμιον τύπον δι' αὐτὴν τὴν ἔνωσιν περικλείουν σαρκασμοὺς καὶ μομφὰς τόσοσιν εἰς τὸ προφανὲς ἀκαταγωνίστους, ὥστε ὁ ἥρωας αὐτοῦ τοῦ δράματος νὰ κινδυνεύῃ νὰ χάσῃ πᾶσαν πρὸς τὸ ὑψηλόν του πρόσωπον ὀρειλομένην σοβαρότητα καὶ πᾶσαν συμπάθειαν.

Καὶ ὅμως ὅσον αἱ ἀπόψεις καὶ ἂν εἶνε κοιναὶ καὶ παρμένες ἀπὸ ἓνα ἄχαρον κόσμον στενεμένον ἀπὸ κάθε ποιητικὴν εὐμορφίαν, ἡ θέσις τοῦ Βασιλέως ἔχει πλήρες τὸ δικαίωμα τῆς πρὸς τὴν ζωὴν καὶ ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὰς συνθηματικὰς ἀπαιτήσεις τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκείνοι οἱ ὅποιοι κρίνουν κατὰ τρόπον ἀνώτερον, ὑπέρτερον τῶν ψευδῶν συνθηκῶν, τὰς ὁποίας δημιουργοῦν αἱ κοινωνικαὶ προλήψεις, ἀναγνωρίζουν εἰς τὸν Ἀλεξάνδρον αὐτὸ τὸ δικαίωμα χωρὶς ν' ἀρνοῦνται ὅτι ἡ μοῖρα του τὸν καθιστᾷ ἓνα ἀξιοδάκρυτον ἥρωα. Καὶ θὰ ἦταν πλέον εὐχάριστον τόσοσιν γι' αὐτὸν ὅσον καὶ γιὰ κείνους ποῦ ζητᾶνε ἀναπόσπαστα ἀπὸ τὴν ὑπερτέραν φιλοσοφίαν τῶν πραγμάτων τὴν ποιητικὴν ὡμορφίαν, τὸ παραμῦθι τῆς σερβικῆς παραδόσεως μὲ τὴν κόρην τοῦ λαοῦ Λιουβίσταν ἀνερχομένην τὸν ἡγεμονικὸν θρόνον τῆς Σερβίας, νὰ ἐπαναλαμβάνετο καὶ σήμερον μὲ τὴν κυρίαν Δράγαν Μασίν τόσοσιν γλυκὰ καὶ τόσοσιν ἤσυχα ὅπως καὶ τότε.

Ἐἶνε καιρὸς, γράφει ὁ κ. Πέτρος Νελ, ὁ ὅποιος ἐζήσεν ἐν Κίνα καὶ ἐγνώρισε τὴν ἀπέραντον χώραν καὶ τοὺς κατοίκους τῆς, τὰ ἐλεύθερα πνεύματα νὰ διαφωτισθοῦν ὡς πρὸς τὸν σινι-

Ἔπιρ τῶν Κινέζων κὸν πολιτισμὸν τὸν παραγνωρισμένον, τὸν μαστιγωμένον, τὸν καταφρονούμενον ὑπὸ τῶν περισσοτέρων, οἱ ὅποιοι διατηροῦν ἐναντίον πάσης εἰλικρινοῦς πείρας μιάν ἡλιθίαν προκατάληψιν ὑπεροχῆς a priori. Ἄγθρωποι ἐξόχου μορφώσεως συμμερίζονται ἀκόμη περὶ τῆς Κίνας τὴν λαϊκὴν προκατάληψιν. Ἡ κρίσις αὐτῶν ἐμορφώθη ἀπὸ λεπτομερείας τινὰς ἡθῶν παρατηρηθείσας ἐπιπολαίως ὑπὸ ἀστραπιαίων περιηγητῶν ἢ παγερῶν διπλωματῶν, τῶν ὁποίων ἡ παρατήρησις περιορίσθη μόνον εἰς τὸν κύκλον τῶν ὑπηρετῶν των ἢ ἐπὶ μερικῶν νευροσπάστων τῆς πολιτικῆς. Κρίνουν γενικῶς τὴν Κίναν κατόπιν τῶν σκοτεινῶν, τῶν στιγμιαίων ἐντυπώσεων μιᾶς προσεγγίσεως τοῦ ἀτμοπλοίου καὶ τὸν Χόνγκ Κόν, ἢ Σαγγάη καὶ τὸ Τιέν—Τσίν δὲν δύνανται νὰ δώσουν εἰμὴ ψευδεῖς καὶ ἀτελεῖς ἰδέας. Οἱ πληθυσμοὶ τῶν μεγάλων ἐκείνων κέντρων εἰς τοὺς ὁποίους εἰσδηγούμεν τὸν πυρετὸν τῶν ὑποθέσεων ὑπέστησαν ἐκ τῆς προσεγγίσεώς μας ἓνα εἶδος ἡθικῆς ἐπιμιξίας, ἡ ὅποια κατέστρεψε κατὰ μέγα μέρος τὸν πρωτογενῆ των χαρακτήρα. Ἡ, ὅπερ σπουδαιότερον, ἀνοίγουν εὐαρέστως τὰ ὦτα εἰς τοὺς λόγους τῶν ἱεραποστόλων, οἱ ὅποιοι κατέχουν μέχρις ἀνηκούστου βαθμοῦ τὴν τέχνην τῆς διαστροφῆς τῆς ἀληθείας· κρίνουν τὰ πάντα τοποθετού-

μενοι ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου ἐνὸς αὐταρχικοῦ καὶ ἀδιαλλάκτου καθολικισμοῦ, καὶ πᾶσαν ὑπόθεσιν τὴν ἀνάγκην εἰς τὰς περιορισμένας ἀπόψεις τῶν προσωπικῶν των συμφερόντων. Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, σπεύδω νὰ τὸ δηλώσω, εἶνε ὅλοι καλῆς πίστεως».

Καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας προσθέτει, ὅτι ἀπὸ πᾶν ἄλλο κατέχεται ἢ ἀπὸ τὴν ἀντικληρικὴν λέπραν· εἶνε τούναντιον ὑπερήφανος ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν καθολικὴν παράδοσιν. Δὲν ὠθεῖται ἀπὸ τὸ αἰρετικὸν πνεῦμα. Θέλει ἀπλῶς νὰ ἐκφράσῃ τὰς συμπαθείας του καὶ τὰ αἷτια, τὰ ὅποια τὰς δικαιολογοῦν διὰ χώραν μὲ τὴν ὅποιαν δὲν τὸν συνδέουν συμφέροντα χρήματος, ἀλλ' ἀναμνήσεις ἡρέμων ἐτῶν, τὰ ὅποια ἐξήσεν ἐκεῖ καὶ τὸ θέλημα τρον, τὸ ὅποιον ἐξήσκησεν ἐπὶ τοῦ πνεύματός του ἢ φιλολογία τῆς, αἱ τέχναι, ἢ φιλοσοφία τῆς καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ εὐγενεστάτη καὶ τόσον ἀπλῆ ἀντίληψις αὐτῆς περὶ τῆς ζωῆς.

Καὶ ὑπῆρξαν μὲν ἱεραπόστολοι, προσθέτει, ὑπερτέρου πνεύματος οἱ ὅποιοι ἀποθαρρυνθέντες εἰς τὰ ἀποστολικά των ὄνειρα, ἠναγκάσθησαν νὰ στραφοῦν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἐπιστημῶν. Ὅσοι ἐπεσκέφθησαν τὸ σχολεῖον, τὸ ὅποιον οἱ Ἰησοῦται ἴδρυσαν εἰς τὸ Σι-Κά-Βάι, τέσσαρα χιλιάμετρα μακρὰν τῆς Σαγγάης ἀπῆλθον τὸ θέαμα θαυμασίου ὀργανισμοῦ. Συνήντησαν ἱερεῖς οἱ ὅποιοι ἐγείναν εἰδικοὶ εἰς τοὺς κλάδους τῶν ἐπιστημῶν εἰς τοὺς ὁποίους ἐπετέλεσαν μεγάλας προόδους. Εἶνε ἀληθινοὶ σοφοί, πασίγνωστοι εἰς ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ σωματεῖα τῆς Εὐρώπης· εὐρίσκονται εἰς ἀνταπόκρισιν μεθ' ὅλων τῶν Ἀκαδημιῶν. Ὁ μετεωρολογικὸς των σταθμὸς παρέχει καθημερινὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ναυτιλίαν τῶν σινικῶν θαλασσῶν.

Ἄλλὰ προσθέτει ὁ κ. Νέλ, αὐτοὶ εἶνε οἱ ἐπίλεκτοι. Μετ' αὐτοὺς οἱ περισσότεροι εἶνε περιορισμένα πνεύματα, βίαιοι καὶ φανατικοί. Πολὺ ὀλίγον ὁμοιάζουν πρὸς ἀποστόλους εἰρήνης καὶ συνδιαλλαγῆς. Φαίνονται τολμηρότεροι καὶ τυχοδιωκτικώτεροι καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς στρατιωτικούς ἀρχηγούς, οἱ ὅποιοι συχνὰ ζητοῦν τὰς συμβουλὰς των. Αἰσθάνονται ἑαυτοὺς λειτουργοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁμοῦ δὲν ἀπέβαλον τὰς προλήψεις τῆς Δύσεως. Προθύμως θὰ ἐβάδιζον μὲ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν μίαν χεῖρα καὶ μὲ τὸ ὄπλον εἰς τὴν ἄλλην· τὸ Εὐαγγέλιον διὰ τὸν Θεόν των, τὸ ὄπλον ἐν ὀνόματι τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως, τοῦ ὁποίου νομίζουν ἑαυτοὺς ἀντιπροσώπους. «Θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἱεραποστόλους, λέγει κατηγορηματικῶς ὁ συγγραφεὺς, οἱ ὅποιοι ἐπίμενον παροτρύνοντες ἀξιοματικῶς νὰ πυροβολήσουν ἐναντίων πληθυσμῶν, οἱ ὅποιοι ἀνθίσταντο εἰς τὴν ἐπιτροπὴν των».

Ὁ κ. Νέλ ἐξακολουθεῖ ὑπὸ τόνον αὐτὸν παραθέτων γεγονότα καὶ παρατηρήσεις του καταγγέλλει ὡς τοὺς κυριωτέρους ὑπαίτιους τῆς ἀφουρνίσεως καὶ τοῦ ἐρεθισμοῦ τοῦ κινεζικοῦ κτήνους τοὺς ἱεραποστόλους, οἱ ὅποιοι μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1858 τὸ πᾶν ἔκαμαν διὰ νὰ καταστήσουν μισητοὺς τοὺς ξένους ἐν Κίνα.

Ἐπειτα ἐξετάζων τὸ ζήτημα τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς Κίνας παρὰ τῶν Εὐρωπαίων λέγει ὅτι ἐξ αὐτοῦ δὲν ἔχουν νὰ ὠφεληθοῦν ἐν Εὐρώπῃ εἰμὴ αἱ εὐάριθμοι τάξεις τῶν μεγάλων κεφαλαιούχων καὶ χρηματι-

στῶν. Ἐπειτα δ,τι θὰ ἡδύνατο νὰ ἐπιβραδύνη τὸ εἰκονομικὸν ναυάγιον τοῦ δυτικοῦ κόσμου εἶνε ἀκριβῶς ἡ ἐπιμονὴ τῶν οὐρανίων νὰ μὴν ἀποδεχθοῦν καμμίαν ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας προόδους.

Ἄλλὰ πόσον προφητικῶς δὲν προεῖδε τὰ σημερινὰ γεγονότα ἄλλος γάλλος συγγραφεὺς, ὁ ὅποιος ἐγράφε πρὸ τινος εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων»: «Ἡ ἀπέραντος Κίνα ἐπιφυλάσσει ἴσως ἐκπλήξεις εἰς τοὺς ἄφρονας, οἱ ὅποιοι τὴν ἐξήγειραν τοῦ ὕπνου τῆς».

ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

ΝΑΥΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Τὸ ναυτικὸν τοῦ παρελθόντος καὶ τὸ ναυτικὸν τοῦ μέλλοντος — Ὁ θαλάσσιος πόλεμος τῆς παρασμένης ἐποχῆς ἦτο διαφορετικὸς πολὺ ἀπὸ τὸν σημερινόν. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ νοῦς ἔπονται· προηγεῖται ἡ ἀτομικὴ ἀνδρεία καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῆς βαναύσου ἰσχύος. Οἱ δεξιὸι χειρισμοὶ τοῦ κυβερνήτου, ὅπως προσηνεμαθῆ ὡς πρὸς τὸν ἀντίπαλον καὶ καταστῆ κύριος τῶν κινήσεων του ἔχουν ἐπίσης μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἔκβασιν τῆς πάλης. Οἱ ὀπτήρες ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέρου τῆς ἐξαρτίας μέρους, ἀπὸ τὰ θωράκια ἢ τὰ δίζυγα, διερευνοῦσι τὴν κυκλοτερῆ γραμμὴν τοῦ ὀρίζοντος, ὀπλιζόντες τὴν ὄρασίν των μὲ τὰς μακρὰς ἐξαρτίας διόπτρας. Ἐκεῖ κάτω εἰς τοῦ ὀρίζοντος τὸ ἄκρον ἀναφαίνεται αἰφνης ἓνα σημεῖον μικρόν. Εἶνε ἡ συγκεχυμένη εἰκὼν τῶν πολλῶν ἰστίων ἐνὸς πλοίου ἀπὸ μεγάλην ἀπόστασιν. Ὁ ὀφθαλμὸς γυμνὸς ἢ ὠπλισμένος δὲν ἠμπορεῖ νὰ διακρίνῃ ἀκριβῶς τί εἶνε· εἶνε πλοῖον ξένον, καὶ ἀδιάφορον; εἶνε πλοῖον φίλον; εἶνε πλοῖον ἐχθρικόν; Τρεῖς ἐρωτήματα ἐπάλληλα γεννῶνται καὶ παραμένουν καὶ τὰ τρεῖς ἄνευ ἀπαντήσεως· ἡ γαλήνη κρατεῖ καρφωμένα καὶ τὰ δύο πλοῖα εἰς τὰς θέσεις των καὶ τῆς νυκτὸς ἐπερχομένης, τὰ ρεύματα, κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις παρασύροντα ἀμφοτέρα, αὐξάνουσι τὴν ἀπόστασίν των. Μὲ τὸ λυκαυγὲς οἱ σκοποὶ καὶ οἱ ὀπτήρες ἐξακολουθοῦν τὸ ἐρευνητικὸν των ἔργον, ἀλλὰ τὸ ἐμφανισθὲν χθὲς μελάνον εἰς τὸν ὀρίζοντα σημεῖον ἐξηφανίσθη πρὶν ἢ ἀναγνωρισθῆ. Μετ' ὀλίγον ἄλλο σημεῖον φαίνεται ὡς τὸ προηγούμενον, ἀλλὰ τῶρα ὁ ἄνεμος ἐπιτρέπει εἰς ἀμφοτέρα τὰ πλοῖα μετὰ τινος ὥρας νὰ πλησιάσουν καὶ ν' ἀναγνωρισθοῦν. Εἶνε ἐχθρικόν. Ἡ πολεμικὴ ἐγερσις, ὁ πολεμικὸς παιὼν τῶν θαλασσιῶν, συγκκαλεῖ τὸ πλήρωμα εἰς τὰς θέσεις τῆς μάχης. Μία ζωὴ ἄλλη, μία κίνησις ἀσυνήθης τρέχει ἀπὸ τὴν πρῶραν ἕως τὴν πρῶμνην εἰς τὸ κατάστρωμα καὶ τὰ πυροβολεῖα ἀμφοτέρων τῶν πλοίων. Ἐτοιμάζονται τὰ ὄπλα τῶν θωρακικῶν καὶ τῶν ἀν-

* Βλέπε τὸ «Περιοδικόν μας» τόμ. Α' σελ. 48.

ὄρωι τοῦ ἀγῆματος τῆς ἐμβολῆς. Ἀποκρεμῶνται ἀπὸ τοὺς τοίχους τῶν πυροβολείων οἱ πελέκει, αἱ σπάθαι καὶ τὰ φορητὰ πυροβόλα. Ἀνοίγονται αἱ πυριτιδοποθήκαι καὶ ἀναβιβάζονται τὰ βυτία μὲ τὰς γομώσεις τῶν τηλεβόλων καὶ αἱ κυλινδρικοὶ σφαῖραι, αἱ ὁποῖαι πρόκειται μετ' ὀλίγας στιγμὰς νὰ ἐνσπείρουν τὸν θάνατον, διεπερῶσαι ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τοὺς τοίχους τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου. Τὰ πυροβόλα ἀπεχμαζόνται, γεμίζονται καὶ προβάλλονται· οἱ πυροβοληταὶ τάσσονται εἰς τὰς θέσεις των. Τ' ἀνώτερα ἰστία πτύσσονται καὶ ἡ λοιπὴ ἐξαρτία εὐθετίζεται ἐπὶ μάχην. Οἱ δύο κολοσσοί, οἱ ὁποῖοι ὕστερον ἀπὸ ὀλίγας στιγμὰς θ' ἀναμετρήσουν τὰς δυνάμεις των μὲ ἐκατόμβας ὄλας θυμάτων, ἀντιπλέοντες πλησιάζουν ὀλονέν. Ἡ ἀπόστασις των ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐλαττωμένη καθίσταται κατάλληλος διὰ τὴν βολήν. Τὴν προηγουμένην κίνησιν καὶ τὸν θόρυβον τῆς πολεμικῆς παρασκευῆς διεδέχθη ἡρῆ ὁ πρόδρομος τῶν κρισίμων στιγμῶν, ἡ σιωπὴ τὴν ὁποίαν θὰ διακόψουν τὰ βροντοφωνήματα ἑκάτῳ καὶ πλέον πυροβόλων. Τὸ κέλευσμα πρὸς ἔναρξιν τοῦ πυρός δίδεται ἑκατέρωθεν. Τὰ πυροβόλα ἀρχίζουσι τὴν ἀγρίαν διάλεξιν των μέσα εἰς τὸ ἀχανές τοῦ Ὠκεανοῦ, τὸ ὁποῖον ὡς μόνον στέγασμα ἔχει τὸ στερέωμα. Ἡ πάλη αὐτὴ ἐξακολουθεῖ λυσσώδης ἐπὶ δίωνον· ἡ φρίκη καὶ ὁ θάνατος διαδέχονται κάθε πυροβόλημα. Αἶφνης τοῦ ἐνός τῶν ἀντιπάλων τὰ πυροβόλα καθίστανται ἀραιότερα· ὁ ἕτερος ἐξακολουθεῖ μὲ διπλάσιαν λύσσαν τὸ πῦρ καὶ ἐτοιμάζει τὴν ἐμβολήν. Ἔϊνε τὸ ἀποφασιστικὸν κτύπημα μὲ τὸ ὁποῖον θὰ καταβάλλῃ τὸν ἀντίπαλον καὶ θὰ σύρῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν πρύμνην του μὲ τὸ ρυμούλιον αἰχμάλωτον. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς τὰ δύο πλοῖα εὐρίσκονται περιπεπλεγμένα καὶ συνδεδεμένα μὲ τὰς ἐπὶ τούτῳ ἀρπάγας καὶ μὲ τὰς κεραίας των· τὸ πλήρωμα τοῦ ἐνός μὲ τοὺς πελέκει εἰς τὰς χεῖρας προσπαθεῖ νὰ ὀρμήσῃ εἰς τὸ ἐχθρικὸν κατάστρωμα καὶ ἐκεῖ κατασπεῖρον τὸν φόνον τὸν ἄγριον νὰ γίνῃ κύριον τοῦ ἐχθρικοῦ πεδίου· τὸ ἄλλο πλήρωμα ἀμύνεται, διεκδικεῖ τὸ κατάστρωμά του βῆμα πρὸς βῆμα, ἀρμόν πρὸς ἀρμόν. Καὶ ἡ πάλη ἢ ἀγρία τοῦ σώματος πρὸς τὸ σῶμα, ἢ πάλη εἰς τὴν ὁποίαν ὁ νοῦς εἰς οὐδὲν ἀπέναντι τῆς βιναύσου ἰσχύος ὠφελεῖ, ἐξακολουθεῖ μέχρι τῆς τελείας ἐξαντλήσεως τοῦ ἐνός τῶν ἀντιπάλων, τῆς σημαινομένης διὰ τῆς ὑποστολῆς τῆς σημαίας του. Τὰ ὄπλα τοῦ ἀτυχῆσαντος πολεμίου κατατίθενται κατὰ σωροὺς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ παραδίδονται. Οἱ παραδοθέντες ἀποστέλλονται σιδηροδέσμιοι εἰς τὸ ἀνήλιον κύτος τοῦ νικητοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἄλλαν φροντίδα καὶ ἄλλαν ἐργασίαν. Ἐρχεῖ νὰ περισυλλέξῃ καὶ τὰ ἰδικὰ του ναυαγήματα, νὰ ἐπισκευάσῃ τὰς ζημίας του καὶ τὰς ζημίας τῆς λείας του, τοῦ κυριευθέντος πλοίου, τὸ ὁποῖον ἀφοῦ ἐκ τοῦ ἰδίου πληρώματος καὶ ἐκ τῶν ἐνότων ἐπανδρώσῃ, θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα του. Πολλάκις ὁ νικητὴς δὲν εὐρίσκειται εἰς πολὺ καλλιτέραν ἀπὸ τὸν ἠττηθέντα κατάστασιν. Ἄλλοτε πάλιν τῆς πυριταποθήκης τοῦ ἠττωμένου πλοίου ἢ ἐκούσια ἔκρηξις κατακρημνίζει εἰς τοῦ Ὠκεανοῦ τὸν ἀχανῆ βυθὸν καὶ νικητὴν καὶ νικηθέντα, εἰς ἓνα κοινὸν τῆς ἀγρίας ἀνδρίας σάβανον, καὶ εἰς ἓνα κοινὸν τάφον, χωρὶς ὀρόσημα καὶ σταυροὺς, εἰς ἓνα τάφον ἀπείρως μεγάλον

καὶ φανταστικῶς μεγαλοπρεπῆ, τὸν ὁποῖον δὲν ἤμποροῦν νὰ δείξουν εἰς τὸν διερχόμενον μετὰ καιρὸν ἀπὸ τὸ αὐτὸ μέρος ναυτίλον, οὔτε τοῦ Ὠκεανοῦ οἱ μηχανοῖ, οὔτε τῶν κυμάτων του αἱ κατάλευκοι κορυφαί . . .

*
*

Οἱ καταδρομεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης—οἱ κ ο υ ο σ ἄ ρ ο ι—συμπληρῶνουν τὴν ἀγρίαν ἐκὼνα τοῦ θαλασσινοῦ πολέμου. Τὸ κέρδος τῆς λείας, τὴν ὁποίαν ἐπιήρτου ἐπάνω εἰς τὰ ὑγρά τοῦ Ὠκεανοῦ κέλευθα, ὀπλίζει τὴν χεῖρ των καὶ τὰ πλοῖα των, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ἐπιβιβάζονται μεριδιούχοι καὶ συνεταῖροι οἱ πλέον ἄγριοι καὶ ἀτρόμητοι ναῦται τῆς ἐποχῆς. Ὁ πόλεμος ὁ διαρκῆς καὶ ἀτελείωτος μέσα εἰς τὸ σκευόμενον στοιχειὸν εἶνε τὸ ἔργον των. Ἐπιτίπτουν κατὰ τῶν πρὸς ἐμπορίαν ναυτιλιμένων καὶ διαρπάζουσι τὴν ξένην περιουσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν κατόπιν ἐπεισέρχεται μεριδιούχον καὶ τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς τὸν ἐπὶ καταδρομῆ ἐξοπλισμόν. Τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν ἐπέτρεπε τότε τὸν πόλεμον τούτον, ὁ ὁποῖος πολλάκις ἦτο αἰματηρότερος ἢ ὁ μεταξὺ τῶν καθ'αὐτὸ πολεμικῶν πλοίων. Τὰ ὀνόματα ἐνδόξων καταδρομέων ἐλάμπρυναν τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαιότερων θαλασσινοῦ πολέμων καὶ σήμερον ἀκόμη τιμῆς ἔνεκεν κοσμοῦσι τὰς πινακίδας τῆς πρύμνης πλειόνων πολεμικῶν πλοίων τῶν Ἑσπερίων κρατῶν.

Τέλος οἱ πυρποληταὶ καὶ τὰ πυρπολικά των, τῆς αὐτῆς ἐποχῆς πολεμικὸν ἐπινόημα, ἐκαθὲν μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς μεγάλης μας ἐπαναστάσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔκμαε καὶ τὴν τελευταίαν, ἀλλὰ περισσύτερον ἐνδοξον ἐφαρμογὴν του, εἶνε τὸ μέσον, μὲ τὸ ὁποῖον οἱ ἀσθενέστεροι ἠδυνήθησαν ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς ἰσχυροτέρους.

Ἐνα παλαιὸν σκάφος, τὸ ὁποῖον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ λόγῳ τῆς παλαιότητός του δὲν ἦτο τι ἄλλο εἰμὴ ὕλη εὐφλεκτος, παρασκευάζεται διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος του συσσωρεύσεως εὐφλεκτῶν ὑλῶν. Ἡ κεδρία, τὸ θεῖον καὶ ἡ πυρίτις χρησιμεύουσιν ἄριστα πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον.

Ἐπιβαίνουσιν αὐτοῦ ἄνδρες ἀτρόμητοι, ψύχραιμοι καὶ ἀποφασιστικοὶ καὶ ὑπὸ τοῦ νυκτερινοῦ σκότους ἢ ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τῆς ναυμαχίας ἀποκρυπτόμενοι ὀλισθαίνουσιν ἀθροῦθως παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ κολοσσιαίου ἀντιπάλου. Αἱ ἀρπάγαι καὶ οἱ κόρακες καὶ οἱ κερκέται χρησιμοποιοῦνται καὶ πάλιν ὅπως συνδέσουν τὸ πυρπολικὸν πρὸς τὸ θυμὸν του καὶ ἡ δὰς τοῦ πυρπολητοῦ, εἰς τὸ εὐφλεκτον ὑλικὸν μεταδίδουσα τὸ πῦρ, ἐπιφέρει δι' αὐτοῦ τὴν καταστροφὴν τοῦ κολοσσοῦ ταχύτερον ἀπὸ ἑκατὸν ὄμου πυροβόλα καὶ ἀσφαλέστερα τὸν θάνατον εἰς τὸ πολυάριθμον πλήρωμά του. Εὐτελοῦς ὁδοῦ ἢ φλόξ ἐξεδίκησεν ἐκ μιᾶς τὰς ἐκατόμβας τῆς αἵματοκυλισμένης Χίου καὶ μετεμῶρψωσεν ἓνα ναῦτην ἀπλοῖκὸν ἀλλὰ ἀτρόμητον καὶ ἥρωα.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πόλεμοι τοῦ ναυτικοῦ τοῦ παρελθόντος· ἄγριοι καὶ αἰμοχαρεῖς ὅπως ἦτο ἀγρία καὶ ἡ ἐποχὴ των. Καὶ ὅμως μὲ ὅλην των τὴν ἀγριότητα ἔχουν ἓνα θέλγητρον μυστηριώδες καὶ ἀκατανόητον εἰς ἡμᾶς, τὸ θέλγητρον τῆς ἀγρίας σωματικῆς ἀνδρίας, τῆς ἀπαιτούσης ψυχὴν πε-

ρισσότερον ὀρηκτικὴν καὶ ὀλιγώτερον ὑπολογίζουσαν, περισσότερον θαρραλίαν καὶ ὀλιγώτερον ἐπιστήμονα.

* *

Τὸ διὰ θαλάσσης ἐμπόριον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἐνηργεῖτο ὅπως ἐνεργεῖται σήμερον. Οἱ ἀπὸ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν καταδρομῶν κινδύνοι μετέβαλον εἰς πολεμιστὰς τοὺς εἰρηνικοὺς λάτρεις τοῦ κερδῆος Ἑρμοῦ, καὶ εἰς τοιοῦτους κινδύνους τοῦ θαλασσινοῦ ἐμπορίου ὀφείλεται ἡ θαυμασιὰ πολεμικὴ παρασκευὴ τῶν πατέρων ἡμῶν, μὲ τὴν ὁποίαν, Θρασείων ἐπαναστατῶν δρᾶξ, κατόρθωσαν νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸ μέγα τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἔθνους ἔργον.

Τὸ διὰ θαλάσσης ἐμπόριον ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μία πηγὴ πλοῦτου πολὺ μεγαλειτέρα παρὰ σήμερον διὰ τὰ ἔθνη, αἱ ἐμπορικαὶ δὲ ἀντιζηλίαι καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐμπορικῆς κατὰ θάλασσαν ἐπικρατήσεως ὑπῆρξε πολλὰκις ἢ κυρία αἰτία μακρῶν καὶ αἱματηροτάτων θαλασσίων πολέμων.

Τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα—καὶ αὐτὰ ὀπλισμένα καὶ μὲ πολυάριθμον πλήρωμα διὰ τὸν φόβον τῆς καταδρομῆς ἢ τῆς πειρατείας—ἐτάξε δεινὸν πάντοτε πλειότερα ὁμοῦ ἐν συμπλοῖσι, πολλάκις δὲ συνωδεύοντο καὶ ἀπὸ πολεμικὰ πλοῖα πρὸς περισσώτεραν ἀσφάλειαν. Καὶ ἀνεχώρηον ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς λιμένας μετὰ μακρὰν παρασκευὴν πολυάριθμοι τοιαῦται *συμλοῖαι*, ἀληθινὰ θαλασσινὰ *καραβάκια*, ἐπιζητούσαι εἰς τῶν ὠκεανῶν τὰ πέρατα τὸν χρυσὸν διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν πολυτίμων ἀποικιακῶν προϊόντων. Μεγὰλα συμφέροντα ἐνεπιστεύοντο μέσα εἰς τὰ εὐθραυστα στέρνα τῶν φορτηγῶν σκαφῶν καὶ παρεδίδοντο εἰς τοῦ ὠκεανοῦ τὰς ἰδιοτροπίας ἐπὶ πολὺμῃνον πλοῦν ἢ ἐξετίθεντο εἰς τὰς ἀρπακτικὰς ὀρέξεις τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν πειρατῶν. Ἡ ἀπόλεια μιᾶς συνοδείας ἦτο πολλὰκις ἀνεπανόρθωτος, πλεῖστα δὲ ἡ ἱστορία ἀριθμῶν παραδείγματα, κατὰ τὰ ὁποῖα τῶν ἀντιφερομένων μεγάλων ἐσπερίων κρατῶν πολυάριθμοι πολεμικοὶ στόλοι ἐξωπλίσθησαν καὶ ἐξεπέμφθησαν ἐπὶ τὴν λείαν τοιούτων πλουσίων συνοδιῶν, ὧν ἡ ἀρπαγὴ ἠδύνατο ἀποφασιστικῶς νὰ βεβρῆναι εἰς τὴν πολεμικὴν πλάστγγα.

* *

Σήμερον ἡ ἐπιστῆμη μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν θαλασσινῶν πραγμάτων.

Τὰ ὑπερήφανα πολεμικὰ δίκροτα καὶ αἱ φρεγάται μὲ τὸν κορυφὸν τῶν ἐξαρτισμῶν καὶ τὰ κατὰλευκα παντὰ ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὰ πελάγη καὶ ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν βαρέων καὶ σιδηροφράκτων ἀτμοκινήτων σκαφῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται οἱ σημερινοὶ στόλοι.

Εἰς τὸν Dupuy de Lôme, τὸν Ἀμεινοκλῆ τοῦ αἰῶνος μας, ὀφείλει τὸ σημερινὸν πολεμικὸν ναυτικὸν τὴν μορφήν του τὴν ἐπιβάλλουσαν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἐπίσης ὀφείλου καὶ οἱ κατανοοῦντες τὸ μυστήριον τῆς παλαιᾶς ζωῆς τῶν πολεμικῶν πλοίων τὴν πεζότητά, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστῆμη περιέβαλε τὸ σημερινὸν ναυτικὸν σχετικῶς πρὸς τὸ ἄλλοτε.

Ὁ ναύτης πλέον δὲν εἶνε ἔρμαιον τῶν ἰδιοτροπιῶν τοῦ ὠκεανοῦ ὅπως ἦ ὅσον ἦτο ἄλλοτε· τὰ πελάγη καὶ αἱ θαλάσσαι ἐκτάσεις διερευνήθη-

σαν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν καὶ μόνον τῶν πολικῶν ὠκεανῶν οἱ αἰωνόβιοι πάγοι ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ ἀντίκεινται εἰς τῆς Ἐπιστήμης τὸ ἐρευνητικὸν ὄμμα ὡς ἀδιαφανὲς καὶ σκοτεινὸν διάφραγμα.

Αἱ ἰδιοτροπίαί τοῦ ὠκεανοῦ ὑπετάγησαν εἰς τῆς βιομηχανίας τὰ σκῆπτρα καὶ τῶν μαινομένων κυκλώνων ἢ παρόφορος ἰσχὺς ἐδαμάσθη ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ τὸ σύριγμα.

Τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον δὲν διατρέχει πλέον τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποῖους ἄλλοτε διέτρεχε. Τὰ ξύλινα ἰστιοφόρα ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν σιδηρῶν καὶ χαλυβδίνων ἀτμοκινήτων. Αἱ ἀποστάσεις ἐσυντομεύθησαν διὰ τῆς ταχύτητος, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἀτμὸς κυλεῖ σήμερον ἐπάνω εἰς τὸ σαλευόμενον στοιχεῖον τὰ ταχύπλοα σκάφη καὶ ἡ νοσταλγία τῶν βράχων τῆς πατρίδος δὲν προφθάνει πλέον νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐκπατριζομένου ναύτου.

Ὁ ἠλεκτρισμὸς, μὲ τὰ πρῶτα του βήματα καὶ τὰς πρώτας του ἐφαρμογὰς εἰς τὸ ναυτικόν, ἀνοίγει νέας ὁδοὺς ἐργασίας τῆς ἐφηρμοσμένης ἐπιστήμης· τὰ σκότη τῆς νυκτὸς διαπερῶνται ὑπὸ τὴν φωταυγῆ δέσμη τῶν ἀκτίνων τῶν ἠλεκτρικῶν προβολέων, οἱ ὁποῖοι καθοδηγοῦν σήμερον τὸν ναυτικὸν εἰς τὰς δυσκόλους κατὰ τὴν νύκτα ἀγκυροβολίας καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἡλεκτρικῶν συμπεκνωτῶν, τῶρα μὲν ἀκόμη εἰς ἀκάτους μικρὰς, εἰς τὸ μέλλον δὲ ἀναμφιβόλως καὶ εἰς πλοῖα μεγαλειτέρα, δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ἐκτοπίσῃ τὸν ἀτμὸν, τὸν ἤδη ἀνδρωθέντα καὶ πρὸς τὸ γῆρας του τρεπόμενον.

Ἡ ρώμη τῶν μυνῶν ὑπεχώρησε πρὸ τῆς δυνάμεως τοῦ νεοῦ· ὁ ἠλιοκλῆς ναύτης τοῦ παρελθόντος ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ ἐπιστήμονος, καὶ ὁ ἄγριος κουρσάρος τοῦ μεσσαίωνος δὲν θὰ ἀναφανῇ πλέον ἀνὰ τὰς θαλάσσας. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ σημερινοῦ ναυτικοῦ εἶνε πλήρης δὲν εἶνε πλέον τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα πρὸς τὸ ναυτικὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μας.

Καὶ ὅμως μέσα εἰς τῆς ἐπιστήμης τὸν θρίαμβον ἡ παλαιὰ εἰκὼν ἔχει διὰ κάθε ναυτικὸν τὴν θέσιν τῆς· καὶ ὁ ναυτικὸς τῆς σήμερον εἰμπορεῖ βεβαίως νὰ καρποῦται καὶ νὰ θαυμάζῃ τῆς ἐπιστήμης τὴν πρόσδοτον μιᾶς ὁμοῦ ἀδιόρατος καὶ ἀκατανόητος δυνάμεις τὸν φέρει πάντοτε πρὸς τὸ περασμένον ναυτικόν, τὸ ἄγριον καὶ μυστηριώδες καὶ πάντοτε ἡ καρδιά του πάλαι περισσότερο ἐπὶ τῆς θέας μιᾶς διαδρομῆς βρατορας ἢ μιᾶς ἠλεκτροκινήτου ἀκάτου, ἧτις ὀλισθαίνει ταχεῖα καὶ σιγῆλῃ ὡς ὄνειρον ἐπάνω εἰς τὰ γαλανὰ τῆς θαλάσσης νερά.

Πειραιεὺς Ἰούλιος 1900.

Μιχαὴλ Γούδας

ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ένα γράμμα του Λοτί. Σχετικώς με την συνέντευξιν του Πιερ Λοτί εις τόν «Ταχυδρόμον» τῆς Κωνσταντινουπόλεως περί τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἀναγινώσκωμεν εἰς τὸ «Ἄστυ» ἄρθρον τοῦ κ. Ψυχάρη ἰσχυριζομένου, ὅτι ὁ ρεπόρτερ τοῦ «Ταχυδρόμου» διέστρεψε τὰ λεγθέντα παρὰ τοῦ γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ, ὅστις καὶ προκλήθει ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. Ψυχάρη τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν :

Cher Monsieur,

Vous savez pourtant bien ce que valent les interviews ! Et les miens donc, quand je suis dans la lune, ma résidence habituelle !

La seule chose exacte, profondément vraie, c'est mon inaltérable admiration et affection pour M. Renan. Je me rappelle qu'un inconnu, à Péra, m'a dit : « Son gendre s'occupe de démolir la langue grecque, en créant une sorte de volapuk extra-moderne ». J'ai dû répondre : « Ah ! vraiment ! C'est absurde de démolir une si belle langue ! ». J'ai dit cela entre deux portes, pressé de congédier l'interviewer — du reste aimable et courtois — parce que j'avais rendez-vous à Stamboul. En sauvage que je suis, ignorant de tout, c'était la seule fois que j'entendais parler de votre oeuvre. Antihellénique et antinationale vous pouvez être sûr que ce n'est pas de moi. Est-ce que ça me renseigne ? Est-ce que j'ai l'habitude de ces mots pompeux ?

Je me rétracte bien volontiers, désolé de vous avoir été désagréable. Et dans la hâte extrême d'un départ pour la guerre de Chine, je vous prie, cher Monsieur, d'agréer sans rancune l'expression de mon plus cordial souvenir.

PIERRE LOTI

Ἡ ἐπιστολή αὐτὴ κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Ψυχάρη ἔχει ὡς ἐξῆς :

« Φίλτατε κύριε,

Μὰ θὰ τὸ ξέρετε δὴ καὶ ὁ ἴδιος τί ἀξίζουν τὰ ἰντερβιού ! Ἀμὲ τὰ δικὰ μου τὰ ἰντερβιού, ὅταν ἔρχονται καὶ με ρωτοῦν καὶ γὰρ βρισκώμαι στὰ σύννεφα, γιὰτὶ ἐκεῖ συνηθίζω καὶ κάθουμαι.

Τὸ μόνο σωστὸ, τὸ μόνο ποῦ εἶνε κατάβαθα ἀληθινὸ, εἶνε ἡ ἀμετάβλητὴ μου ἀγάπη καὶ ὁ θαυμασμός μου γιὰ τὸν κ. Ρενάν. Θυμῶμαι πῶς ἕνας ἀγνωστὸς μου, στὸ Πέρα, ἤρθε καὶ μοῦ εἶπε: « Ὁ γαμβρὸς τοῦ Ρενάν πολεμᾷ νὰ χαλάσῃ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ φτεῖναι ἕνα εἶδος βολαποδὸν «extra moderne» (δὲ μεταφράζεται, γιὰτὶ νόημα δὲν ἔχει). Ὁ θὰ τοῦ ἀποκρίθῃκα τότε: « Καλέ ! τί μοῦ λέτε ; Τί ἄτοπο πρᾶμα νὰ χαλᾷ κανεὶς τόσο ωραία γλῶσσα ! » Καὶ τὸ εἶπα στὸ ποδάρι, βιαστικᾶ, γιὰ νὰ φύγῃ μιὰ ὥρα ἀρχήτερα ὁ ρεπορτέρης—ὅσο καὶ ἂν εἶχε νόστιμος τρόπος καὶ ἔθγονικὸς—γιὰτὶ με προσμένανε στὸ Σαμπουλ. Σὰν ἀγριάνθρωπος

ποῦ εἶμαι, καὶ ποῦ τίποτις δὲν ξέρω, εἴταν ἡ μόνη φορὰ ποῦ ἄκουα γιὰ τὸ ἔργο σας ἀφτό. Ἀντιελληνικὸ καὶ ἀντεθνικὸ ἔργο ! Μπορεῖτε νὰ εἴστε βέβαιος πῶς ἀφτὰ δικὰ μου δὲν εἶναι. Καὶ μοῦ μοιάζουν ἀραγε τὰ τέτοια ; Καὶ τὸ συνηθίζω ἀραγε νὰ λέω τόσο φουσκωμένες λέξεις ;

Πρόθυμα παίρνω πίσω ὅ,τι καὶ ἂν εἶπα, καὶ μοῦ κακοφαίνεται ποῦ σὰς λύπησα. Καὶ τώρα, μετὰ τὴν μεγάλη τὴν βιάσι, ποῦ φέβγω γιὰ τὸν πόλεμο τῆς Κίνας, σὰς παρακαλῶ, φίλτατε κύριε, νὰ πιστέψετε δίχως πίκρα καμμιὰ, πῶς σὰς ἀφίνω τὴν πιὸ γκαρδιακὴ μου ἀνάμνηση.

ΠΕΤΡΟΣ ΛΟΤΙ

ΞΕΝΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΙ

ΠΟΙΗΣΙΣ - ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ - ΘΕΑΤΡΟΝ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΓΑΛΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα. Ἐσήμανε, φαίνεται, τὸ σήμαντρον τοῦ θανάτου διὰ τὸ ρεαλιστικὸν ἢ νατουραλιστικὸν μυθιστόρημα, εἰς τὴν Γαλλίαν, τὸ μυθιστόρημα ποῦ σκοπὸν εἶχε τὴν πιστὴν καὶ ἀληθινὴν περιγραφὴν τῶν ἡθῶν τῆς ἐποχῆς μας. Ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Ζολᾶ κατήργησε σχεδὸν τὸ εἶδος καὶ ἤρχισε νὰ διδάσῃ τὰ εὐαγγέλια τῆς νέας θερησκείας, τὴν «Γονιμότητα», τὴν «Ἐργασίαν», τὴν «Δικαιοσύνην» καὶ τὴν «Ἀλήθειαν». Τὸ μυθιστόρημα τὸ νατουραλιστικὸν ἔκαμε πλεόν τὸν δρόμον τοῦ καὶ ἐξεπλήρωσε τὸν σκοπὸν του. Ἀφοῦ μὲ τὰ χρώματα τῆς ζωῆς, συνήθως μελανὰ καὶ φαρμακευμένα, σπανιότερα τριανταφυλλένια καὶ χαρούμενα, ἐτελείωσε τὴν κολοσσιανὴν εἰκόνα τῆς σημερινῆς Κοινωνίας, καιρὸς τοῦ εἶνε ν' ἀναπαυθῆ ἂν δὲν θέλει ν' ἀρχίσῃ νὰ ἐπαναλαμβάνει πάλιν τὰ ἴδια.

Καὶ τώρα ποῦ βλέπομε νὰ τελειώη μία φιλολογικὴ ἐποχὴ καὶ νὰ ἐξαντλεῖται ἕνα φιλολογικὸν εἶδος θὰ ξαναζήσῃ φυσικᾶ ἄλλο, ἀφοῦ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα δὲν ἡμπορεῖ νὰ σταματήσῃ.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁ ἄλλος κλάδος τοῦ συγχρόνου μυθιστορήματος, τὸ ψυχολογικὸν μυθιστόρημα ἢ μυθιστόρημα τῆς ἀναλύσεως θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ζῆ διότι αὐτὸ δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ εἰκονίσῃ τὰ ἔθιμα μιᾶς ἐποχῆς, ἀλλὰ τὴν αἰωνίαν ψυχὴν τοῦ κόσμου. Ζῆ ἐκτός τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου. Τὰ αἰσθηματικὰ καὶ τὰ μεγάλα ἀνθρώπινα πάθη ἦταν καὶ θὰ εἶνε πάντοτε τὰ ἴδια, ὅχι ὅτι τὰ ἦθη δὲν τὰ ἐπηρεάζουν σπουδαίως, ἀλλάζουν ἐν τούτοις μόνον τὴν ἔκφρασιν των τὸν τόνον καὶ τὴν φυσιογνωμίαν των, διότι κατὰ βάθος μένουσιν ἀναλλοίωτα καὶ αἰώνια.

Ἄλλὰ ἐκτός αὐτοῦ βλέπομε—ἢ ἴσως μᾶς φαίνεται ὅτι βλέπομε—νὰ ξαναγεννιέται ἕνας ἄλλος, λησμονημένος τόσον καιρὸ κλάδος τοῦ μυθιστορήματος: τὸ ἱστορικὸν μυθιστόρημα παρητημένον τώρα περισσότερον ἀπὸ πενήντα χρόνια. Τὸ μυθιστόρημα ποῦ θὰ καθρεφτίσῃ τὰ ἔθιμα ἀλλοτῆς ἐποχῆς καὶ θὰ ζωγραφίσῃ ἄλλες κοινωνίας ποῦ πέρασαν. Καὶ ἔχομεν τὴν «Διπλὴν Ἐρωμένην», ἤθη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, τοῦ ποιητοῦ Ἐρρίκου δὲ Ρενιέ, τὴν ἱστορίαν Galandot τοῦ Ρωμαίου «ποῦ ἦταν δούλος σὲ μιὰ διπλὴ ἐρωμένη, φάντασμα ἐνός ἔρωτος μοναδικοῦ καὶ δύο φορὲς ματαίου» τὴν «Δύναμιν» τοῦ Παύλου Ἀδάμ καὶ τίς «Βυζαντινὲς Πραγμάξιαι» καὶ τὸ τελευταίον τὸ «Βασίλειον καὶ Σοφία» μυθιστορήματα βυζαντινὰ τὴν σειράν τοῦ Ἰωάννη Λομβάρδου: «Τὸ Βυζάντιον» μνημειὸν τέχνης ἀθάνατον, παλάτι τοῦ Βοσπόρου χτισμένον με σημαία καὶ χαρφίρα καὶ χρυσοπράσινα καὶ ἄλλα πετράδια πολυτίμητα ποῦ μ' αὐτὰ πέρασε τὴ ζωὴ του ὁ συγγραφεὺς, τὴν «Ἀγωνίαν» με ὑπόθεσιν ρωμαϊκὴν καὶ τέλος τὴν «Κομμουναν...» Καὶ θὰ εἶχαν βέβαια τὰ τελευταῖα ταῦτα συνέχισαν ἂν μὴ ὁ θάνατος συνέπαιρνε τὸν καλ-

λιτέγην μόλις τριάντα δύο ἐτῶν. Ἀκόμη τὴν «Καταστροφήν» τῶν ἀδελφῶν Παύλου καὶ Βικτωρὸς Margueritte ποῦ θὰ ἔχει καὶ συνέχειαν ἕνα ἢ περισσοτέρους τόμους, καὶ τὸν «Θάνατον τῆς Κορίνθου» τοῦ Ἀνδρέου Lichtenberger. Ὅλα αὐτὰ εἶνε σημάδια τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἱστορικοῦ μυθιστορήματος. Εἶνε αὐγὴ λιγώφωτη ποῦ θὰ τὴν ἀκολουθήσῃ ἡμέρα ἐνδοξότερη.

Καὶ τὸ ρεαλιστικὸν μυθιστόρημα θὰ ἐρωτήσῃ κανεὶς πῶς θὰ γινῆ πᾶντα; Ὅχι βέβαια. Πρέπει νὰ περιμένῃ εἰκοσι-τριάντα χρόνια, νὰ περάσῃ μία γενεὰ ν' ἀλλάξουν τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἔθιμα. Εἶνε τοῦτο μία γνώμη, ἀλλ' ὀρθότερον ἴσως θὰ ἦτο νὰ λεχθῆ, ὅτι πρέπει νὰ περιμένῃ κανεὶς καὶ σήμερον ἀκόμη τὸν νέον συγγραφέα, ὁ ὁποῖος θὰ εἶδῃ νέους τόνους εἰς τὰ πράγματα καὶ θὰ μετέβαλλε τοὺς κρινούς καὶ παραδεγμένους τόπους.

Ὁπωσδήποτε, λέγουσιν—τόρα ποῦ σαβανώνεται τὸ νατουραλιστικὸν μυθιστόρημα, ζωντανεῖ τὸ παλαιὸν εἶδος ποῦ ἦταν προαποθαιμένο, γιὰ νὰ πάπῃ ξανά τὸ νεκρικὸ μονοπάτι, ὅταν θάρξῃ στὴ ζωὴ ἐκεῖνο ποῦ κατέθηκε στὸ μνήμα. Καὶ ποῖος ξέρει ποῦ θὰ σταματήσουμε. Ἀπαράλλακτα ἐρωτοῦσε καὶ ἡ Αἰγυπτία Βασίλισσα διὰ τὴν τύχην τοῦ ἀνθρώπου: «Βέβαια θὰ μᾶς πάρῃ καὶ θὰ κοιμηθῶμε, βέβαια πάλι θὰ ζυπνήσουμε καὶ θὰ ξαναζήσουμε καὶ θὰ ξανακοιμηθῶμε μέσα στοὺς αἰῶνες, στὶς ἐποχάς, στοὺς καιροὺς... ἕως νὰ πεθάνῃ ὁ κόσμος καὶ οἱ κόσμοι πέραν ἀπ' τὸν κόσμον αὐτὸν νεκρωθῶν. Καὶ δὲν θὰ ζῆ τίποτα παρὰ μόνον τὸ Πνεῦμα τῆς Ζωῆς. Ἀλλὰ τότε τὸ ὕστατον τέλος θὰ εἶνε ὁ θάνατος ἢ Ζωή. Ὁ θάνατος εἶνε ἡ Νύχτα τῆς Ζωῆς, ἀλλὰ τὴν Νύχτα ἀκολουθεῖ ἡ Ἑπαύριον καὶ αὐτὴν πάλι ἡ Νύχτα. Ὅταν λοιπὸν ἡ Ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τελειώσων καὶ τὰ κατὰ πτεῖ τὸ Χᾶος ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἦρθαν, ποῖα θὰ εἶνε καὶ ἡ δική μας ἢ Μαίρα;...»

d—

ΙΤΑΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Χαρακτηρισμὸς τοῦ Γαβριήλ δ' Ἀννούτσιο. Ἀπὸ ἕνα ὠραῖον χαρακτηρισμὸν τοῦ Δρ κ. Φ. Γ. Μαρνιέττη περὶ τοῦ Γαβριήλ δ' Ἀννούτσιο ἀποσπῶμεν τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον: Πρόκειται περὶ τῶν περιφρήμων ἐκείνων κατηγοριῶν ἐναντίον τοῦ συγγραφέως τοῦ «Θριάμβου τοῦ Θανάτου» ὡς λογοκλόπου. Τὸν ἐναντίον του πόλεμον διεξήγε κυρίως ἕνα ἀνάξιον λόγου περιοδικόν. Ὁ δ' Ἀννούτσιο ἐπιμόνος ἀντέταξε περιφρονητικὴν σιωπὴν ἐπὶ μικρὸν, ὅτε μίαν ἡμέραν τὸ περιοδικὸν ἐκεῖνο ἐδημοσίευσεν τὴν φοβερωτέραν τῶν ἀποκαλύψεων. Ἦτο προφανές, ὅτι ὁ δ' Ἀννούτσιος εἶχε κλέψει λέξιν πρὸς λέξιν ἕνα μεγάλον συγγραφέα. Τὸ πρᾶγμα ἤρχισε νὰ κινδυνεύῃ καὶ τὸ σοβαρώτερον φιλολογικὸν κόσμον, ὅτε ἐγνώθη, ὅτι ὁ ἴδιος δ' Ἀννούτσιο ἔγραψε καὶ τὸν κλαπέντα συγγραφέα καὶ τὴν ἰδικὴν του λογοκλοπίαν. Ἐκτοτε ὁ ἐναντίον του πόλεμος ἐναυάγησεν εἰς τὸ γελοῖον.

Καὶ ὁ φιλολογικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ δ' Ἀννούτσιο ἀπὸ τὸν ἴδιον συγγραφέα: «Ὁ δ' Ἀννούτσιο εἶνε π α ρ ν α σ σ ι α κ ἢ μεγαλοφυΐα παρὰ τὰς τάσεις του πρὸς τὴν βγχερικὴν συμφωνίαν καὶ τοὺς ἀσθενοὺς τόνους τοῦ Βερλαίν. Παραμένει ἰταλικὴ μεγαλοφυΐα εἰς ὅτι εἶνε οὐτάττικῶς διανοητικόν. Τινὲς μάλιστα προχωροῦν περισσοτέρον ἀκόμη καὶ βλέπουσιν εἰς τὸ ἔργον του μόνον τὸ διακοσμητικὸν τοῦτο μέρος...»

ΠΑΡΟΡΑΜΑ. Εἰς τὸ ἄρθρον: Ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς καὶ ἡ ἀναρχία σελ. 5 στίχ. 9 ἀνάγνωθ' ἀντι: Εἰς ἐνδείξιν διαμαρτυρίας ζητεῖ νὰ φύγῃ...» Εἰς ἐνδείξιν διαμαρτυρίας ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ κλπ.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΟΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ Η. G. WELLS

Ἡ διαβατικὴ διανοητικὴ ἀποπλάνησις τοῦ Σιδνεὺ Δάβιδσον, ἀρκετὰ ἔκτροπος αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν, γίνεσθαι περισσώτερον ἀξία παρατηρήσεως ἐὰν παραδεχθῆ κανεὶς τὴν ἐξήγησιν, τὴν ὅποیان τῆς ἔδωκεν ὁ Οὐδέιδ. Δίδει ἀφορμὴν εἰς τὰς μᾶλλον παραδόξους ὑποθέσεις διὰ τὴν ἐνδεχομένην, εἰς τὸ μέλλον, ἐπικοινωνίαν μετ' ὁ Ἄγνωστον. Οὐνευρεῖται κανεὶς ὅτι ζῆ πέντε διαμέσῃ λεπτᾷ εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ κόσμου ἢ φαντάζεται ὅτι παρατηρεῖται εἰς τὰς μᾶλλον μυστικὰς του πράξεις ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἀποκρύφων. Συνέπεσε νὰ εἶμαι ὁ ἄμεσος μάρτυς τοῦ παροξυσμοῦ τοῦ Δάβιδσον καὶ εἰς ἐμὲ πίπτει φυσικὰ ὁ κληρὸς νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν του.

Ὅταν λέγω ὅτι ὑπῆρξα ὁ ἄμεσος μάρτυς τοῦ παροξυσμοῦ του θέλω νὰ εἰπῶ ὅτι εὐρίθην πρῶτος ἐπὶ τόπου. Τὸ πρᾶγμα συνέβη εἰς τὴν Πρακτικὴν Βιομηχανικὴν Σχολὴν τοῦ Χάρλοου, ἡ ὁποία εὐρίσκεται ἀκριβῶς μόλις περὰσθ κανεὶς τὸ Χιγκαλίτ Ἀρσίβ. Ἦτο μόνος εἰς τὸ μέγα ἐργαστήριον καὶ ἤμουν ἐγὼ εἰς ἕνα δωμάτιον μικρότερον παραπλευρῶς, καταρτίζων διαφόρους σημειώσεις καὶ ἐνοχλούμενος πάρα πολὺ εἰς τὴν ἐργασίαν μου αὐτὴν ἀπὸ τὴν καταιγίδα ἢ ὅπλα ἐμαίνετο ἔξω. Πρὸ μικροῦ εἶχεν ἐκρηγῆ κεραυνὸς ἐκ τῶν φοβερωτέρων ποῦ ἐνόμισα ὅτι ἤκουσα κρότον, σὰν γυαλὶ ποῦ σπάζει, εἰς τὸ ἐργαστήριον, δίπλα. Ἐπαυσα νὰ γράφω καὶ ἤκουσθην: κατ' ἀρχὰς δὲν ἤκουσα τίποτε παρὰ τὸ χαλάζι, ποῦ ἔκαμνε διαβολομένον κρότον ἐπάνω εἰς τὸν τσίγκον τῆς σκεπῆς. Κατόπιν ἠκολούθησε ἄλλος κρότος, κρότος θραυομένων ἀντικειμένων, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἐπετρέπετο πλέον καμμία ἀμφιβολία. Κάτι βαρὺ ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι. Ἐσγκώθην ἀμέσως καὶ ἔτρεξα πρὸς τὴν θύρην ποῦ ἤνοιγε πρὸς τὸ ἐργαστήριον.

Ἐξεπλάγην ὅταν ἤκουσα ἕνα εἶδος γέλωτος παραδόξου καὶ εἶδα τὸν Δάβιδσον ὄρθιον, κλονούμενον, εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου, μετὰ τὰ μάτια θαμβωμένα. Ἡ πρώτη μου ἐντύπωσις ὑπῆρξεν ὅτι ἦτο μεθυσιμένος. Δὲν ἐφάνετο νὰ με βλέπῃ καὶ ἐδοκίμαζε νὰ πιάσῃ κάτι τι ἀθέατον ἐνώπιόν του. Ἀργὰ καὶ με δισταγμὸν ἔτεινε τὸ χεῖρ του, χωρὶς νὰ πιάνῃ τίποτε.

— Μὰ τί εἶν' αὐτό; ἔλεγε.

Ἐπλησίασεν εἰς τὰ μάτια του τὸ χεῖρ του ἀνοικτὸν καὶ ἐβλασφήμησε.

Κατόπιν ἤρχισε νὰ σηκώνει τὰ πόδια του, τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, κατὰ τρόπον ἀδέξιον καὶ ὡσάν νὰ ἐπερίμενε ὅτι θὰ τὰ εὕρισκε κολλημένα ἐπὶ τοῦ δαπέδου.

— Δάθιδσον! ἐφώναξα, τί ἔχεις;

Ἐγύρισε πρὸ ἐμέ καὶ ἐφάνη ὡσάν νὰ μὲ ἐζητοῦσε μὲ τὰ μάτια του. Μ' ἐκύτταξε ἀπ' ἐπάνω ἕως κάτω χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι μὲ βλέπει.

— Κύματα, λέγει, καὶ μία σκούνα καλοσφραγμαμένη... Μὰ θὰ ὠρμιζόμενον πῶς ἤκουσα τὴν φωνὴν τοῦ Μπέλλοζ. Ἐ! ἐφώναξε μὲ ὄλας του τὰς δυνάμεις.

Ἐνόμιζα ὅτι διεσκέδα'ε ἀστεϊεύμενος, ἀλλὰ παρετήρησα εἰς τὰ πόδια του τὰ σκορπισμένα κομμάτια τοῦ καλλιτέρου μας ἠλεκτρομέτρου.

— Τί ἔκαμες αὐτοῦ; Ἐσπασες τὸ ἠλεκτρόμετρο.

— Ἀκόμα ὁ Μπέλλοζ ὀμιλεῖ, εἶπε. Ἄν τὰ χεῖρα μου ἔχασαν τὴν ἀφῆν, οἱ φίλοι μου μοῦ μένουν. Μοῦ ὀμιλοῦν γιὰ τὸ ἠλεκτρόμετρο. Μὰ ποῦ εἶσαι, Μπέλλοζ;

Ἐπροχώρησε αἰφνιδίως πρὸς ἐμὲ ταλαντευόμενος.

— Ἐδῶ μέσα περπατῶ, ὡσάν νὰ ἔκοφτα ὁδὸν μέσα σὲ βούτυρο.

Ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ τραπέζι, ὅπου καὶ προσέκρουσε.

— Νὰ κάτι ποῦ δὲν εἶνε ἀπὸ βούτυρο, ἐβεβαίωσε κλονούμενος.

Ἦρχισα νὰ φοβοῦμαι.

— Δάθιδσον εἶπα, τί διάβολο σοῦ συμβαίνει;

Ἐκύτταξε ὀλόγυρά του.

— Ὀρμιζομαι πῶς ἦταν ὁ Μπέλλοζ... Γιατί κρύβεις Μπέλλοζ;

Μοῦ ἤλθεν ἡ σκέψις ὅτι αἰφνιδίως ἐτυφλώθη. Περιέτρεξα τὴν τράπεζαν καὶ ἔβαλα τὸ χεῖρι μου εἰς τὸν βραχιόνά του. Ὁρμησε πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἔλαβε στάσιον ἀμυντικὴν, μὲ τὸ πρόσωπον συνεσπασμένον ἀπὸ τρόμον.

— Θεέ μου, ἐφώναξε, τί συμβαίνει ἐδῶ;

— Ἐγὼ εἶμαι, ὁ Μπέλλοζ. Ποῦ νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάβολος.

Ἐταράχθη ὅταν μὲ ἤκουσε νὰ τοῦ ἀπαντῶ καὶ τὰ μάτια του—πῶς εἰμπορῶ νὰ ἐξηγήσω αὐτό;— ἐκύτταζαν διὰ μέσου καὶ πέραν ἐμοῦ.

Ἦρχισε νὰ ὀμιλῇ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ὄχι πρὸς ἐμέ.

— Ἐδῶ .. στὸν ἥλιο... σὲ μιὰ ἀμμουδιά ἔρημη... χωρὶς ἓνα μέρος ὅπου νὰ μπορῇ νὰ κρυφτῇ κανεὶς.

Ἐκύτταξε ὀλόγυρά του, ἀγριεμένος.

— Μὰ τὴν πίστη μου! Φεύγω!

Καὶ αἰφνιδίως στραφείς κατὰ τὸ ἦμισυ, ἔπεσε μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι ἐπὶ τὸν τὸν μεγάλον ἠλεκτρομαγνήτην, μὲ τὴν ἔρμη, ὡστε, ὅπως ἐβεβαίωθημεν κατόπιν, ἐκτύπησε τὸν ὦμον του καὶ τὴν σιαγόνα του.

Ἐκαμεν ἓνα βῆμα πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἐφώναξε σχεδὸν κλαίων:

— Μὰ γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τί μοῦ συμβαίνει λοιπόν;

Ἐστέκετο ὄρθιος, κάτωχρος ἀπὸ φρίκη*, καὶ ριγῶν καθ' ὅλα του τὰ μέλη μὲ τὸ δεξιὸν χεῖρι στηριγμένον δυνατὰ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ του βραχιόνου, εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶχε προσκρούσει ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρομαγνήτου.

Αὐτὴν τὴν φορὰν, εἶχα ζωηρῶς συγκινηθεῖ, καὶ εἶχα αἰσθανθῆ κά-

ποιον τρόπον.

— Δάθιδσον, τοῦ λέγω, μὴ φοβᾶσαι, ἤσυχασε.

Ἄνατρίχιασε εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς μου, ἀλλ' ὄχι ὅσον τὴν πρώτην φορὰν. Ἐπανελάβα τὰς τελευταίας μου λέξεις μὲ ὄσσην διαύγειαν μοῦ ἦτο δυνατόν.

— Μπέλλοζ, ἀπήντησε, σὺ εἶσαι;

— Δὲν βλέπεις ὅτι εἶμαι ἐγώ;

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἰδῶ οὔτε τὸν ἑαυτὸν μου, εἶπε γελῶν. Ποῦ διάβολο εὕρισκόμεθα;

— Ἐδῶ, ἀπήντησα, μέσα εἰς τὸ ἐργαστήριον.

— Στὸ ἐργαστήριον; ἐπανελάβε κατάπληκτος, φέρων τὸ χεῖρι του εἰς τὸ μέτωπόν του. Ναί, ἦμουν εἰς τὸ ἐργαστήριον, ἕως τῆ στιγμῆ ποῦ ἔπεσε ὁ κεραυνός, ἀλλὰ τώρα, ἄς μὲ κρεμάσουν ἂν μ' εὕρουσαν ἀκόμα ἐκεῖ. Ποῦ εἶν' αὐτὸ τὸ καράβι;

— Δὲν εἶνε κανένα καράβι, εἶπα, ἔλα στὰ λογικά σου, φίλε μου.

— Δὲν εἶνε κανένα καράβι, ἐπανελάβε, χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς τὴν ἄμεσον διάψυσίν μου. Ὑποθέτω, ἐξηκολούθησεν, ὅτι εἶμεθα νεκροὶ καὶ οἱ δύο. Ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶνε ὅτι αἰσθάνομαι ἀκριβῶς ὡσάν νὰ εἶχα ἀκόμη σῶμα. Μοῦ ἔμεινε ἡ συνήθεια ἀπὸ τότε ποῦ εἶχα ἀναμφιβόλως. Ὅλο τὸ ἐργαστήριον κατεστράφη, ἀπὸ τὸν κεραυνὸν βεβαίως. Γλήγωρα, γλήγωρα, ἔ, Μπέλλοζ.

— Μὴ λέγῃς ἀνοησίας. Εἶσαι ζωντανός μέσα εἰς τὸ ἐργαστήριον καὶ μάλιστα ἀναποδογυρίζεις ὄλα τὰ πράγματα. Ἐσπασες ἓνα ἠλεκτρόμετρο καὶ δὲν ἤθελα νὰ εἶμαι στὴ θέση σου ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ Μπόυς.

— Πρέπει νὰ εἶμαι κουφός, εἶπε. Ἐρριξαν ἓνα κανόνι, διότι βλέπω ἓνα σύννεφο καπνοῦ καὶ δὲν ἤκουσα τὸν κρότον του.

Ἐκ νέου ἔβαλα τὸ χεῖρι μου εἰς τὸν βραχιόνά του καὶ, αὐτὴν τὴν φορὰν, ἐταράχθη πολὺ ὀλιγώτερον.

— Φαίνεται ὅτι ἔχομε ἓνα εἶδος σώματα ἀόρατα, εἶπε. Κύτταξε, νὰ ἓνα ἄλλο καράβι ποῦ παρακάμπει τὸ ἀκρωτήριον. Πῶς ὄλα αὐτὰ ἐπὶ τέλους μοιάζουν μὲ τὴν πλῆρὰ μας ζωὴ... ὑπὸ κλίμα διάφορον.

— Δάθιδσον! ξύπνα, τοῦ ἐφώναξα κινῶν αὐτὸν ἐκ τοῦ βραχιόνου.

II

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὁ Μπόυς. Μόλις ὀμίλησε, ὁ Δάθιδσον ἐφώναξε:

— Ὁ φίλος μας ὁ Μπόυς! Νεκρός καὶ αὐτός! Τί ἀστεῖον!

Ἐσπευσα νὰ τοῦ ἐξηγήσω ὅτι ὁ Δάθιδσον διατέλει ὑπὸ ἓνα εἶδος ἐκστάσεως ὑπνοβατικῆς, πράγμα τὸ ὅποιον ἐκίνησεν ἀμέσως τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Μπόυς. Ἐκάμαμεν ἀμφοτέρω ὅ,τι ἐχρειάζετο διὰ νὰ ἐξεγείρωμεν τὸν σύντροφόν μας ἀπὸ τὴν παράδοξον αὐτὴν κατάστασιν. Ἀπήντησεν εἰς τὰς ἐρωτήσεις μας, μὲ ἠρώτησε καὶ αὐτός, ἀλλ' ὄλη του ἡ προσοχὴ ἦτο ἀπερροφημένη ἀπὸ τὸ δράμα τῆς ἀκτῆς καὶ τοῦ πλοίου. Ἐκαμεν διαρκῶς παρατηρήσεις ἀφορώσας ἓνα πλοῖον, τὴν πῶραν του, τὰ ἱστία

του φουσκωμένα από αέρα. Ἐδοκιμάζαμεν ἀρίστον συναίσθημα με τὸ νὰ τὸν ἀκούωμεν νὰ λέγῃ ὅλα αὐτὰ μέσα εἰς τὸ σκοτεινὸν ἐργαστήριον.

Ἦτο τυφλὸς καὶ ἀνίκανος νὰ ὀδηγήσῃ τὸν ἑαυτὸν του. Ἦναγκάσθημεν νὰ τὸν ὀδηγήσωμεν διὰ μέσου τῶν διαδρόμων ἕως εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Μπούς, καὶ, ἐνῶ οὗτος συνωμίλει μαζί του ἀστεϊεύμενος διὰ τὴν ἰδέαν τοῦ πλοίου, ἐπήγα νὰ εὕρω τὸν γέροντα Οὐεῖδ διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ἐξετάσῃ. Ἡ φωνὴ τοῦ προϊσταμένου τὸν καθυσάχασε ὀλίγον, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ καλλιτερεύσῃ ἢ κατάστασις του. Ἡρώτα πού ἦσαν τὰ χέρια του καὶ διατὶ ἠναγκάζετο νὰ βαδίζῃ παραχωμένος ἕως τὴν μέσῃν. Ὁ Οὐεῖδ ἐσκέφθη ἐπὶ μακρὸν, μετὰ τὸ ἰδιαίτερόν του ἐκεῖνο συνσφύσμα, ἔπειτα, λαμβάνων τὰ χέρια του, τὸν ἔκαμε νὰ ἐγγίσῃ τὸν καναπέ.

— Αὐτὸ εἶνε καναπὲς, εἶπεν ὁ γέρον Οὐεῖδ, ὁ καναπὲς ὁ σκεπασμένος μετὰ λινὸν, πού εὐρίσκειται εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ καθηγητοῦ Μπούς.

Ὁ Δάβιδσον τὸν ἤγγισε, προσεπάθησε νὰ ἐνοήσῃ, καὶ ἀπήντησεν ἔπειτα, ὅτι πράγματι τὸ ἡσθάνετο τελείως, ἀλλ' ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ ἴδῃ.

— Τότε λοιπὸν τί βλέπεις; ἠρώτησεν ὁ Οὐεῖδ.

Ὁ Δάβιδσον ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἔβλεπε παρὰ μίαν ἔκτασιν σκεπασμένην ἀπὸ ἄμμοιο καὶ κογχύλια σπασμένα.

Ὁ Οὐεῖδ τοῦ ἐπαρουσίασε διάφορα ἀντικείμενα νὰ τὰ ἐγγίσῃ, ὀνομάζων αὐτὰ καὶ παρατηρῶν αὐτὸν μετὰ προσοχῆς.

— Τὸ καράβι σχεδὸν ἐχάθηκε, εἶπεν αἴφνης ὁ Δάβιδσον χωρὶς νὰ πρόκειται διόλου περὶ πλοίου.

— Ἄφησε τὸ καράβι ἡσυχο, εἶπεν ὁ Οὐεῖδ, καὶ ἄκουσέ με Δάβιδσον: Γνωρίζεις τί εἶνε ὄπτασια;

— Περίπου, εἶπεν ὁ Δάβιδσον.

— Λοιπὸν ὅτι βλέπεις εἶνε ὄπτασια.

— Τοῦ Μπέρκλιου, διέκοψεν ὁ Δάβιδσον.

— Παρακολούθησέ με εἰς ὅ,τι λέγω, ἐξηκολούθησεν ὁ Οὐεῖδ. Εἶσαι ζωντανὸς καὶ εὐρίσκεισαι εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Μπούς. Ἀλλὰ συνέθη κατὶ πού σου προσέβαλε τὴν ὄρασιν. Δὲν εἰμπορεῖς νὰ ἴδῃς. Αἰσθάνεσαι, ἀκούεις, ἀλλὰ δὲν βλέπεις. Κατάλαβες;

— Μὰ μοῦ φαίνεται τὸ ἐννόντιον, ὅτι βλέπω πάρα πολὺ, εἶπεν ὁ Δάβιδσον, βυθίζων τὰ συνεσφιγμένα δάκτυλά του εἰς τὰ μάτια του. Λοιπὸν;

— Αὐτὸ εἶνε ὄλο-ὄλο! Μὴν ἀνησυχεῖς. Ὁ Μπέλλοζ καὶ ἐγὼ θὰ σε πᾶμε στὸ σπῆτι σου μετὰ ἀμάξιν.

— Μιὰ στιγμή, εἶπεν ὁ Δάβιδσον σκεπτικῶς... Βοηθήστε με νὰ καθίσω... καὶ τώρα-λυπούμαι πού σὲς ἐνοχλῶ-ἐπανάλαβετέ μου ὅλα αὐτὰ ἀκόμη μίαν φοράν.

Ὁ Οὐεῖδ τὰ ἐπανελάβε μετὰ ὑπομονήν. Ὁ Δάβιδσον ἔκλεισε τὰ μάτια του καὶ ἔφερε τὰ χέρια του ἐπὶ τοῦ μετώπου.

— Ναί, εἶπε, εἶν' ἀλήθεια. Τώρα πού ἔχω τὰ μάτια κλειστά βλέπω πῶς ἔχετε δίκαιον. Ἐσὺ, Μπέλλοζ, κάθουσι κοντάμου, στὸν σοφᾶ. Εἴμεθα στὴν Ἀγγλία καὶ εἴμεθα στὸ σκοτάδι.

Ἦνοιξε τὰ μάτια του.

— Καὶ τώρα, εἶπε, νὰ ὁ ἥλιος πού ἀνατέλλει, νὰ τὰ κατάρτια τοῦ καραβιοῦ, ἡ θάλασσα ταραγμένη καὶ δύο πουλιὰ, πού πετοῦν. Δὲν εἶδα ποτέ μου τίποτε πραγματικώτερον, καὶ εἶμαι πνιγμένος ὡς τὸ λαμβὸ μέσα στὸν ἄμμοιο.

Ἐκλίνε πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον μετὰ τὰ χέρια του. Κατόπιν ἠνοιξε πάλιν τὰ μάτια του.

— Μιὰ θάλασσα σκοτεινὴ καὶ ὁ ἥλιος πού ἀνατέλλει. Καὶ μολοταῦτα κάθουμα στὸ σοφᾶ, στὸ δωμάτιο τοῦ φίλου μου Μπούς!... Ὁ Θεὸς νὰ με εὐσπλαχνισθῇ!

III

Αὐτὴ ἦτον ἡ ἀρχή. Ἐπὶ τρεῖς ἐβδομάδας, ὁ Δάβιδσον ἐξηκολούθει νὰ εἶναι εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν χωρὶς καμμίαν καλλιτέρευσιν. Ἦτον χειρότερα παρὰ ἐὰν ἦτο τυφλός. Ἦτον ἀπολύτως ἀνίκανος δι' ὅ,τιδήποτε. Ἐπρεπε νὰ τὸν τρέφουν, ὅπως τοὺς μικροὺς νεοσσούς, νὰ τὸν ἐνδύσων, νὰ τὸν ὀδηγοῦν ἀδιακόπως. Ἐκὼν ἀπεπειρᾶτο νὰ βαδίσῃ μόνος του, προσέκρουεν ἐπάνω εἰς τὰ ἐπιπλα ἢ ἐσκόνταπτε εἰς τοὺς τοίχους καὶ τὰς θύρας. Ὑστερον ἀπὸ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, ἐσυνείθισε νὰ μᾶς ἀκούῃ ὁμιλοῦντας χωρὶς νὰ μᾶς βλέπῃ. Παρεόχετο ὅτι ἦτο εἰς τὸ σπῆτι του, καὶ ὅτι ὁ Οὐεῖδ δὲν ἤπατατο. Ἡ ἀδελφὴ μου, μετὰ τὴν ὁποίαν ἦτον ἀραβωνισμένος, ἠθέλησε μετὰ πᾶσαν θυσίαν νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ἴδῃ, καὶ καθήμενὴ πλησίον του, τὸν ἤκουε ὁμιλοῦντα ἐπὶ ὥρας διὰ τὴν παραλίαν, τὴν ὁποίαν ἔβλεπε. Ἐφαίνετο νὰ αἰσθάνεται μεγάλην ἀνακούφισιν ὅταν τοῦ ἐκρατοῦσαν τὸ χέρι. Διηγείτο ὅτι, ὅταν τὸν ἐφέρομεν, ἐφ' ἀμάξῃς ἀπὸ τὴν Σχολὴν εἰς τὸ σπῆτι του—ἐκατοικοῦσεν εἰς τὸ Χάμιστιδ—ἐνόμισεν ὅτι ἐπερνούσαμε μέσα ἀπὸ ἕνα κολοσσαῖον ἀμμόλοφον—καὶ εὐρίσκατο εἰς τὸ σκότος μέχρις ὅτου περάσωμεν αὐτὸν τὸν ὑποτιθέμενον λόφον—ὅτι διεσχίζομεν βράχους, κορμούς δένδρων καὶ παντὸς εἶδους στερεὰ ἐμπόδια καὶ ὅτι, ὅταν τὸν ὀδηγήσαμεν εἰς τὸ δωμάτιόν του, τὸν κατέλαβεν ἱλιγγος καὶ τρελλὸς φόβος ὅτι θὰ ἐπιπτε οἷοι ἀναβαίνων τὴν κλίμακα ἐνόμιζε ὅτι ὑψοῦτο τριάντα ἢ σαράντα ἰπὸδας ὑπεράνω τῶν βράχων τῆς φανταστικῆς του νήσου. Δὲν ἔπαυε νὰ λέγῃ ὅτι θὰ ἔσπαζε ὅλα τὰ αὐγὰ τῶν πουλιῶν. Τέλος ἐδέησε νὰ τὸν κατεβάσωμεν εἰς τὸ ἰατρικὸν γραφεῖον τοῦ πατρὸς του καὶ νὰ τὸν ἐξαπλώσωμεν ἐφ' ἐνὸς καναπέ, ὁ ὁποῖος εὐρίσκατο ἐκεῖ.

Ἐκαμεν τὴν ἀκόλουθον περιγραφὴν τῆς νήσου του: ἕνα εἶδος ἐκτάσεως ἀρκετὰ πενήμιου, μετὰ πολὺ ὀλίγην βλάστησιν ἐκτὸς μερικῶν σπάρτων εἰς τὰ ἐκεῖ ἔλη καὶ τινωὶ ὄγκων ἀπὸ βράχους γυμνωμένους. Χιλιάδες πιγγοῦνοι ἐσημείωναν μετὰ λευκὰ σημάδια τοὺς βράχους καὶ τοὺς ἔκαμαν ἀηδεῖς εἰς τὴν θέαν. Ἡ θάλασσα συχνὰ ἦτο τρικυμιώδης, ἐξερράγη ποτὲ καταγίγς καὶ τότε, καθήμενος εἰς τὸν καναπέ του, ἔκαμεν διάφορους ἐπικλήσεις εἰς κάθε σιωπηλὴν ἀστραπήν. Ἄπαξ ἢ οἷς φῶκαι ἐπλησίαζον τὴν ἀκτὴν, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὰς πρώτας δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας. Ἐλεγε πόσον ἦτο ἀστεῖον νὰ βλέπῃ κανεὶς τοὺς πιγγοῦνους νὰ αἰετῶνται ταλαντευόμενοι παραπλεύρως του, καὶ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ

κοιμάται μεταξύ των χωρῶν νὰ τοὺς φοβίξει.

Ἐνθυμούμαι ἓνα ἐπεισόδιον παράδοξον, ὅτι μίαν φορὰν ἠθέλησε νὰ καπνίσῃ. Τοῦ ἐδώσαμεν μίαν πίπαν εἰς τὸ χέρι—ὀλίγον ἔλειψε ἄλλως τε νὰ βγάλλῃ τὸ μάτι του μετὰ τὴν σύριγγα—καὶ τοῦ τὴν ἀνάψαμεν. Ἄλλ' ἠσχυρίζετο ὅτι δὲν ἠσθάνετο τίποτε. Ἐκτοτε παρετήρησα ὅτι τὸ ἴδιον συνέβαινε καὶ εἰς ἐμὲ—δὲν εἰξεύρω ἐὰν εἴνε γενικόν—ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν δύναμαι νὰ ἐκτιμήσω τὴν γεῦσιν τοῦ σιγάρου μου παρὰ μόνον ἐὰν ἴδω τὸν ἐξερχόμενον καπνόν.

Ἄλλ' ἡ ὄπτασις του μᾶς ἀπεκαλύφθη παραδοξοτέρα ἀκόμη, ὅταν ὁ Οὐιέτ παρήγγειλε νὰ τὸν πηγαίνωμεν περίπατον δι' ἀλλαγὴν ἀέρος.

(Ἐπεταί τὸ τέλος)

(Μετὰ φρασὶς δ—)

ΠΟΙΗΤΑΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΥΡΙΟΝ*

ΥΠΟ ΕΡΡΙΚΟΥ ΔΕ ΡΕΝΙΕ

Εἶνε δύσκολον νὰ λεχθῇ—ὡς εἶμαι μάλιστα ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὸν τίτλον αὐτῆς τῆς διαλέξεως—τί εἶνε οἱ ποιηταὶ τῆς σήμερον καὶ τί πιθανῶς θὰ εἴνε ἡ ποίησις τῆς αὔριον, χωρὶς προηγουμένως νὰ προσθέσωμεν λέξεις τινὰς περὶ τοῦ τί ὑπῆρξαν οἱ ποιηταὶ καὶ ἡ ποίησις τῆς χθές.

Δὲν εἶνε ὅμως ἐπαρκὴς μία ὥρα διὰ νὰ πραγματευθῶμεν εὐπροσώπως ἕκαστον τῶν σημείων τούτων, ἀλλὰ θὰ ἐγχεράζοντο πολὺ περισσότερα. Δι' αὐτὸ θὰ ἠσθάνομην κάποιαν ἀνησυχίαν ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῆς τὴν ὁποίαν ἀποτολμῶ, ἐὰν δὲν με καθυσύγαζεν ἡ ἐλευθερία νὰ ὀμιλήσω μᾶλλον ὡς ποιητῆς ἢ ὡς κριτικὸς.

Ὁ κριτικὸς, ἢ περισσότερον ἀορίστως, ἢ Κριτικὴ ἔχει πράγματι τρόπους, οἱ ὅποιοι εἶνε ἰδιόκοι τῆς. Ἐχει τὰς μεθόδους τῆς καὶ τὰ ἰδιότερα μέσα τῆς. Ἐχει τὰ διανοητικὰ τῆς ἐργαλεῖα ἐὰν δύναμαι νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω πῶς. Ζυγίζει καὶ μετρᾷ. Ἐγὼ δὲν ἔχω οὔτε ζυγαρίαν, οὔτε διαβήτην. Εἰς ὅσα λοιπὸν θὰ εἴπω δὲν θὰ εὔρετε εἰμὴ ἀτομικὰς γνώμας.

Δὲν ἀξίω, ὅτι θὰ χειρισθῶ ἓνα πρὸς ἓνα τὰ χρωματιστὰ πετράδια, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν ὅ,τι θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν φιλολογικὸν μωσαϊκὸν τῆς ἐποχῆς μας. Προτιμῶ μᾶλλον νὰ ζητήσω νὰ σὰς παρουσιάσω τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἐκδηλώνει ἀντὶ νὰ ἀποσυνθέσω καὶ πάλιν νὰ συμ-

* Διετήρησα εἰς τὴν διάλεξιν ταύτην γενομένην εἰς τὴν Ἑταιρείαν τῶν Διαλέξεων τὴν 6 Φεβρουαρίου 1900 τὸν αὐτὸν τίτλον τὸν ὁποῖον φέρει ἡ ἐξαιρετικὸς συλλογὴ ἐκλεκτῶν τεμαχίων ἢ ἐκδοθεῖσα παρὰ τῶν κ. κ. Βὰν Μπέρερ καὶ Λεωτῶ, καὶ τῆς ὁποίας ἔρχεται ὡς ἐπεξηγήσις.

πήξω μεθ' ὑμῶν τὸ πολύχρωμον ψηφιδωτόν. Ἄς μείνωμεν λοιπὸν εἰς τὴν ἀνάλογον ἀπόστασιν ὅπου αἱ εἰκόνες εἶνε ὁραταὶ χωρὶς νὰ διακρίνωται τὰ ἄνισα τεμάχια, τὰ ὁποῖα τὰς ἀποτελοῦν.

Ἡ ποίησις, ἡ ὁποία εἶνε αἰωνία, φαίνεται ἐνίστασθαι ὅτι ἀποθνήσκει. Καθησυχάσατε ὅμως. Δὲν ἀποθνήσκει ποσῶς κοιμάται, καὶ ὁ ὕπνος τῆς εἶνε ὅπως τῆς ὠραίας νύμφης τοῦ παρχυθίου ἢ ὁποῖα κάθε φορὰν ἀναγεννᾶται μετὰ περισσοτέραν ζωὴν. Ὑπάρχουν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γαλλικῆς φιλολογίας πλεῖστα τοιαῦτα ἀφυπνίσαις. Μία ἐξ αὐτῶν τὸν 15^{ον} αἰῶνα καλεῖται Ἄναγέννησις· ἄλλη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ XIX αἰῶνος ἐκλήθη Ρωμαντισμός. Ἡ Μοῦσα, ἡ ὁποία εἶχε κοιμηθῆ μετὰ τὸν κόθορον εἰς τὸ ὑπόδημα καὶ τὴν περρούκαν εἰς τὸ μέτωπον, μετὰ τὸ σῶμα σφιγμένον μέσα εἰς ἐπίδεσμους στενοῦ κλασικισμοῦ, ἀφυπνίσθη μετὰ τὸ ὠραῖον ἥλιον τοῦ 1830, φυσικὴ καὶ ἀπροσποίητος, μετὰ γυμνοὺς τοὺς πόδας, μετὰ τὴν σάρκα ὀροσερᾶν, μετὰ τὸ χρῶμα ζωηρόν, θορυβώδες, ὄνειροπόλος καὶ ἐμπαθής. Ὁρθία, πλημμυρισμένη ἀπὸ ζωὴν ἐνεδύθη μετὰ ζωηρὰ χρώματα. Εἶχεν εὐρέα καὶ ἀπότομα κινήματα. Ὁ Οὐγκὼ τὴν ὠδήγησε παντοῦ μαζήτου. Διέτρεξε μετ' αὐτοῦ τὸν κόσμον τῶν σχημάτων καὶ τῶν εἰκόνων. Ὁ Λαμαρτίνος τὴν ἐστέγασεν εἰς τὰς νεφελώδεις κατοικίας του. Ὁ Μυσσέ τὴν ἐκάθισεν εἰς τὴν τράπεζαν του κάτω ἀπὸ τὸ ἀνθοστόλιστον κιόσκι του. Ὁ Γκωτιέ τὴν ἐστόλισε μετὰ καμέας καὶ ἀλάβαστρον. Ὁ Βινὺ τὴν ὠδήγησεν εἰς τὰς ὑψηλὰς ἐρημίας καὶ ἠθέλησε νὰ τὴν κρατήσῃ εἰς τὴν ποιμενικὴν του καλύβην, ἀλλ' ἐδραπέτευσεν, ἔτρεξεν εἰς τοὺς δρόμους, ἔκαμε κακὰς συναντήσεις.

Οὕτω τυχοδιώκτιδα καὶ περιπλανωμένην τὴν συνήντησαν οἱ Παρνασιακοὶ τοῦ 1864. ἠθέλησαν νὰ μεταμορφώσουν τὴν ὠραίαν ἐγκαταλελειμμένην καὶ νὰ τὴν πλουτίσουν μετὰ τὰ σῶρα των. Τὴν ἐνέδυσαν μετὰ ὠραία ἐνδύματα κανονικῶς κομμένα καὶ στερεῶς ραμμένα. Ὁ Λεζόντ δὲ ἄλλ' τῆς προσέφερε τὸ ἀρχαῖον κάτοπτρον καὶ τὴν ἐστόλισε μετὰ βαρβαρικὰ δακτυλίδια· ὁ Βωδελαίρ τὴν ἀρωμάτισε μετὰ πολυτίμα ἀρώματα. Ὁ Θεοδωρὸς δὲ Μπανβίλ τῆς προσέφερεν ἀνθοδέσμην χαριτωμένων ἀνθῶν. Ὅλοι τῆς ἀνείγειραν ὠραῖον ἀνάκτορον μετὰ ἐκλεκτὰς αἰθούσας. Συνείθισεν μετὰ τὰς ἐξεζητημένας αὐτῆς περιποιήσεις καὶ τὰς νέας τῆς ἀναπαύσεις καὶ μετὰ τὴν κεφαλὴν στηριζομένην ἐπὶ προσκεφαλαίου μαλακῶν στροφῶν κατέληξε ν' ἀποκοιμηθῆ μετὰ βαθὺν καὶ νέον ὕπνον.

Μᾶς συνείθισαν νὰ θεωρῶμεν τὴν παρνασιακὴν Σχολὴν—ἃς εἴπωμεν οἰκειότερον τὸν Παρνασσόν—ὅπως ἐντὸς ὀλίγου θὰ εἴπωμεν τὸν συμβολισμὸν ἀντὶ τῆς Συμβολικῆς Σχολῆς—ὡς ἀντίδρασιν ἐναντίον τοῦ Ρωμαντισμοῦ ἢ τοῦλάχιστον ἐναντίον τῶν ὑπερβολῶν του, δηλαδὴ τῶν κακῶν ποιητῶν, οἱ ὅποιοι συνέχισαν ἐξ αὐτοῦ μόνον τὰ σφάλματα. Ἡ ἀντίδρασις αὐτῆ διὰ νὰ φανῇ ἀληθὴς ὑπῆρξεν, ὑποθέτω, περισσότερον εἰς τὴν μορφήν παρὰ εἰς τὸ πνεῦμα. Ἐναντίον ἰδίως ἐνός τρόπου χαλαρωμένου, ἀτμημαλήτου καὶ λανθασμένου, καθ' ὃν ἐγίνοντο οἱ στίχοι, ἀντέδρασεν ὁ Παρνασσὸς σωφρόνως καὶ ὠφελίμως. Ἐπέδειξε λίαν ἐπαινετὴν μέριμναν τοῦ ποιητικοῦ ἐπαγγέλματος. Ὡς πρὸς αὐτὸ δὲ ἐδικαιώθη. Ἡ μόνη του πλάνη ὑπῆρξεν, ὅτι ἐπίστευσεν, ὅτι μία τεχνικὴ τελειότης

ἠδύνατο νὰ εἶνε ἄλλο τι παρὰ στιγμιαία καὶ ἔσφαλε θελήσας νὰ ἐπιβάλλῃ ὀριστικῶς εἰς τὴν ποίησιν ἓνα ὕψιστον καὶ τελικὸν παίξιμον τοῦ αἰωνίου ὀργάνου. Ἄλλὰ παρέλθωμεν. Μακρὰν τούτου ἡ παρνασσιακὴ ἀντίδρασις μου φαίνεται ἔχουσα περισσοτέρας ἀξιώσεις ἢ αὐθεντίαν καὶ θὰ ἤμουν μᾶλλον διατεθειμένος νὰ θεωρήσω τὸν Παρνασσὸν ὡς λογικὴν συνέπειαν τοῦ Ρωμαντισμοῦ.

Ὁ Παρνασσιμὸς ὑπῆρξε μᾶλλον ἢ ἀφιξίς εἰς τὸν Ρωμαντισμὸν, ἀκόμη ζωντανὸν ἢ ἤδη τελευτῶντα, νέων ποιητῶν καὶ νέων ἰδιοσυγκρασιῶν. Ὁ Ρωμαντισμὸς προσήγγισεν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὸν Παρνασσόν. Εἶνε πάντοτε τὸ ἴδιον πλοῖον, τὸ ὅποιον ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν του μὲ νέον πλήρωμα. Εἶνε τὰ αὐτὰ πάντοτε ἰστία. Οἱ χειρισμοὶ μόνον μετεβλήθησαν.

Οἱ Παρνασσιακοὶ κατὰ βάθος εἶχαν τελείαν τὴν συνειδήσιν τῆς ἀποστολῆς των ὡς διαδόχων. Παρατηρήσατε τὸν πειθῆμον θαυμασμὸν των πρὸς τὸν Βίκτωρα Οὐγκῶ.

Ὁ Οὐγκῶ ἐξ ἄλλων ὅσων ἀφορᾷ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἔλαβε γνῶσιν τόσον ἀκριβῆ ὅτι πάντα ταῦτα κατ' ἀρχὴν προήρχοντο παρ' αὐτοῦ ὥστε δὲν ἐδίσταζε νὰ οἰκειοποιεῖται ὅ,τι ἐνόμιζεν ὠφέλιμον καὶ παρ' ἐκείνων ἀκόμη τῶν μαθητῶν του τῶν μᾶλλον ἀπομακρυσμένων. Οὕτω ὁ Λεκόντ δὲ Λίλ ἐνέχεται κάπως εἰς τοὺς *Thurloues τῶν αἰώνων*, τὰ δὲ ἀκροβατικά ἐυρήματα τοῦ Θεοδώρου δὲ Μπανθίλ ἐπηρέασαν ὅπως ὁποῦντε τὰ *Tragedies τῶν δρόμων καὶ τῶν δασῶν*. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἢ τὴν ἀντίστροφον ἀπόδειξιν.

Ὁλόκληρος ὁ Παρνασσὸς ὑπῆρξεν ἀληθῶς ἐν τῷ Ρωμαντισμῷ. Οἱ φιλοσοφικοεπιστημονικὰ στίχοι, οἱ ὅποιοι δὲν εἶνε οἱ καλλίτεροι ἐκ τῆς ποιήσεως τοῦ Σουλλὸ Προυδῶμ, προέρχονται ἐκ τοῦ Οὐγκῶ, ὁ ὁποῖος μετέδωκεν εἰς τὸν κ. Κοππὲ τὸν αἰσθηματικὸν καὶ λαϊκὸν ἐκείνον λυρισμὸν, χάριμα τῶν μεσαίων τάξεων, ὁ ὁποῖος κάμνει τὸν ποιητὴν τῶν «Ταπεινῶν» ἓνα ταπεινὸν ποιητὴν. Ἄλλ' ἂς ἀνέλθωμεν ὑψηλότερον. Ὁ προσφιλὴς καὶ θαυμαστὸς Λέων Διέρ εἶνε λαμαρτινιακὸς ποιητῆς, ὁ δὲ Λεκόντ δὲ Λίλ συγγενεῦει μὲ τὸν Ἀλφρέδον δὲ Βινύ. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης τρόπον ὁ Θεσπέσιος, λιγυρὸς καὶ ὀξὺς Βωδελαίρ ὑπογράφει μὲ τὴν ἰδιόρρυθμον καὶ ξεχωριστὴν ἐκ ρωμαντικοῦ μετάλλου πένναν του καὶ μὲ τὸ ἴδιον ρωμαντικὸν μέταλλον ὁ ἠχηρὸς, σοφὸς καὶ ἀρμονικὸς Ζοζὲ Μαρία δὲ Ἐρεδιὰ χαράσσει τὴν ἀνεξάλειπτον καὶ μεγαλοπρεπῆ σφραγίδα του. Ὁ Βωδελαίρ ἐφαλλίδισεν, ἐὰν δύναμαι νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω, τὸ ἐξάλαιον κύπελλον ὀπίθεν ἔπιεν ἡ Μοῦσα καὶ ὁ Ζοζὲ Μαρία δὲ Ἐρεδιὰ ἀπετύπωσεν εἰς τὸ βάθος τὸ εὐρὺ ἐξ ἀπέφθου χρυσοῦ μετάλλιον, τὸ ὅποιον τὸ διακοσμεῖ καὶ τὸ τερματίζει μὲ ὑπέροχον εἰκόνα Καλλονῆς.

Διὰ νὰ εἰπῶμεν τὴν ἀλήθειαν, ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν λαμβανόμενοι οἱ Παρνασσιακοὶ ὑπῆρξαν ἐντιμοὶ καὶ χρηστοὶ καλλιτέχνη. Εἶχον ἐν νῷ φρόνησιν, σταθερότητα καὶ τάξιν. Εἰς τὸν Ρωμαντισμὸν τῆς ἐμπνεύσεως ἀντέταξαν τὸν Ρωμαντισμὸν τοῦ λογικοῦ. Ἐνίσχυσαν καὶ διέταξαν μετὰ σφωροσύνης. Παρεδέχθησαν δεδομένα καὶ μέσα ποιητικὰ προ-

γενέστερα καὶ προσέθηκον εἰς αὐτὰ ὀλίγα, ἀρκεσθέντες νὰ τὰ χρησιμοποιοῦσαν μετὰ διαυγείας καὶ νὰ τὰ οἰκειοποιήθουν μετὰ ἐπιστήμης. Χάρις εἰς αὐτοὺς, δι' αὐτῶν καὶ ἐν αὐτοῖς ὁ Ρωμαντισμὸς ἀπέφυγε τὴν παρακμὴν τῶν γηρασμένων καὶ ἐκνευρισμένων σχολῶν. Ὑπῆρξαν ἀγαθοὶ υἱοί, οἷοι ὁ Παρνασσὸς ὑπῆρξε μᾶλλον υἱικός ἢ πατρικός. Δὲν παράγει, εἶνε τὸ τέλος μιᾶς γενεᾶς, ἀλλ' ἔχει ἴδιαν ἀξίαν.

Εἶδόμεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1885 εἰς περίοδον δυσάρεστον διὰ τὴν ποίησιν. Τὸ 1875 τὸ παρνασσιακὸν ἔργον εἶχε λήξει. Ὁ Λεκόντ δὲ Λίλ γηράσας δὲν δημοσιεύει πλέον ὀλόγελα. Ὁ Σουλλὸ Προυδῶμ παραπλανᾶται. Ὁ Φραγκίσκος Κοππὲ ἐκχυδαίζεται. Ὁ κ. Ἀρμάνδος Σιλβέστρ ἐπαναλαμβάνει ἀκούραστος τὸ αὐτὸ ἠχηρὸν καὶ κενὸν ἄσμα. Καὶ μόνος ὁ κ. Κάτουλλος Μενδὲς πολλαπλασιάζεται. Εἶνε ὁ Ἐρμῆς τοῦ Παρνασσῶ. Φέρει τὰ πέδιλα καὶ τὸν πέτασον. Πηγαίνει καὶ ἔρχεται μετὰ ζωηρότητος, ἐπιθεξιότητος καὶ ἰδιοφίας. Εἶνε δραστήριος καὶ περιεσκεμμένος. Ὁ Ζοζὲ Μαρία δὲ Ἐρεδιὰ βραδέως καὶ νωχελῶς πλάττει τὰ συνέττα τῶν *Τροπαιῶν*, τὰ ὅποια ὅμως θὰ δημοσιεύσῃ ἀργότερον. Φαίνεται, ὅτι ἐξ ἐνστίκτου ἀναμένει. Καὶ εἶχε δικαίον τὸ βιβλίον του δὲν θὰ εὑρίσκε κατὰ τὸ 1880, ἐπὶ παραδείγματι, κοινὸν ἀντάξιον.

Πράγματι ἐπὶ μίαν δεκαετίαν ἡ Ποίησις εἶχε βυθισθῆ εἰς ὕπνον. Σπανίως ἄλλοτε ἔλειψε τὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὴν τέχνην τῶν στίχων ὅσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Μὴν ἐκπλήττεσθε ποσῶς, εἶνε ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἐθριάμβευσε θορυβωδῶς καὶ ἀκριαίως ὁ νατουραλισμὸς.

Ἄς λάβωμεν, ἐὰν τὸ ἐπιθυμῆτε, τὸν νατουραλισμὸν ὡς μορφήν τοῦ φιλολογικοῦ πραγματισμοῦ καὶ θὰ ἴδωμεν ὅτι χρονολογεῖται ἀπὸ μακροῦ. Αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἀποτελεῖ τάσιν, ἡ ὅποια ἔχει τὴν θέσιν τῆς εἰς φιλολογίαν καλῶς διαταγμένην. Ἡ παρατήρησις ἐξασκεῖ εὐτυχῆ ἀντίδρασιν εἰς τὴν φαντασίαν, ἀλλ' ἡ χρησιμότης τοῦ πραγματισμοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὅρου, ὅτι πρέπει νὰ γνωρίζῃ νὰ ὑποτάσσεται. Εἶνε συμπληρωματικὸς καὶ εἶχε ἄδικον διὰ τὴν ἐποχὴν περὶ τῆς ὁποίας ὀμιλῶ, ὅτι ἠθέλησε νὰ φανῆ ἀποκλειστικός.

Ἀληθῶς δὲ ἡ Σχολὴ τῶν νατουραλιστῶν μυθιστοριογράφων τοῦ 1875 ἀπέθαλε πᾶσαν ἐπιφύλαξιν. Ἰσχυρίσθη, ὅτι ἐπεκτείνει τὴν ἐξουσίαν τῆς εἰς ὀλόκληρον τὴν τέχνην καὶ ὅτι ἀναπληροῖ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ποίησιν. Ἐρνήθη ν' ἀποδεχθῆ, ὅτι πλὴν τῆς ἀπ' εὐθείας παρατηρήσεως τῆς φύσεως καὶ τῶν ἡθῶν οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρξε διαρκές. Ἰσχυρίσθη, ὅτι ἐπιβάλλει εἰς τὸν συγγραφέα τὴν δουλείαν τῆς παρατηρήσεως καὶ υποθιβάσει τὸ δικαίωμα τῆς φαντασίας εἰς τὴν κατὰ γράμμα μίμησιν τῆς ζωῆς.

Καὶ εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο ἄδικον οἱ νατουραλισταὶ μυθιστοριογράφοι προσέθεσαν ἄλλο. Ὁ πόθος τοῦ ὁμοιαλήθους τοὺς ἀπησχόλησε περισσότερον τῆς φροντίδος τῆς ἀληθείας. Ὑπεκατέστησαν τὴν δουρικὴν ἀντιγραφὴν εἰς τὸ σχέδιον καὶ τὸ πρόπλασμα εἰς τὴν γλυπτικὴν καὶ ὑπῆρξαν περισσότερον ἴσως ἐρασιτέχνη ἢ καλλιτέχνη.

Ἐὰν εἰς τὴν τέχνην ἡ ἐπιτυχία εἶνε τρόπος ἐκτιμήσεως, ἡ τεραστία φήμη τοῦ Ζολᾶ, τοῦ Δωδὲ καὶ τοῦ Μωπασσάν οὐδὲν ἔχει νὰ φοβηθῆ ἐκ

τοῦ μέλλοντος. Δὲν γνωρίζω ὅμως ποία θὰ εἶνε ἡ κρίσις τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν καὶ λαμπρῶν τούτων συγγραφέων, ἀλλὰ θὰ ἐπίστευα προθύμως, ὅτι τιθεμένου κατὰ μέρος τοῦ ἀναμφισβητήτου ταλάντου των, θὰ παρουσιάσουν μίαν ἡμέραν διάσημον παράδειγμα αἰσθητικῆς πλάνης ἐκ τῶν σοβαρωτέρων καὶ καταφανεστέρων τῆς φιλολογίας μας, τοῦλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς βασίμους ἀρχάς της.

Ἐπὶ δέκα ἔτη ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ νατουραλισμὸς εἶχε τὸ στάδιον ἐλεύθερον. Ἡ ποίησις παραμερίσασα τὸν ἀφῆκε νὰ διέλθῃ.

Πάντοτε, καὶ καθ' ὅλας τὰς ἐποχάς, οἱ νέοι, οἱ ὁποῖοι προπαρασκευάζονται διὰ τὴν εὐγενῆ ὑπηρεσίαν τῶν Μουσῶν γρηγοροῦν καὶ ἀναζητοῦν ἀναδόχους. Στρέφουν τὴν σκέψιν των πρὸς τοὺς προγόνους των διὰ νὰ εὕρουν ἐν αὐτοῖς συμβουλὴν καὶ παράδειγμα. Οὐδὲν ὑπάρχει τὸ δουλικὸν εἰς τὸν υἱικώτατον αὐτὸν πόθον ὁ ὁποῖος συνδέει διὰ τοῦ θαυμασμοῦ τοὺς ποιητὰς τῆς σήμερον πρὸς τοὺς ποιητὰς τῆς χθές. Ἄλλ' οἱ νέοι εἶνε εὐέξαπτοι καὶ ἀπαιτητικοὶ καὶ ὁ πόθος πρὸς τὸν θαυμασμὸν ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας μεταβάλλεται ταχέως εἰς μῖσος. Οὕτω δὲ συνέβη τὸ 1885 ἡ παρνασιακὴ τέχνη νὰ μὴν ἀνταποκρίνεται πλέον εἰς τὰς μυστικὰς ἐμπνεύσεις τῆς φιλολογικῆς νεότητος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῆς νεότητος, ἡ ὁποία ἀνθίστατο ἐξ ἐνστίκτου πρὸς τὸν νατουραλισμὸν καὶ ἦτον ἀνυπόμονος ν' ἀντιτάξῃ κατ' αὐτοῦ νέον τι. Ἐντεῦθεν ἴσως προέκυψε νεανικὴ τις ἀδικία, ἣτις τὴν ὤθησε ν' ἀποκηρύξῃ ἄγαν κατηγορηματικῶς τὴν προγενεστέρην Σχολήν. Ἡ πραγματικὴ ἀξία τῶν παρνασιακῶν ποιητῶν τῆς ἡτο ὀλιγώτερον ὁρατὴ ἢ τὰ μειονεκτήματά των. Ἡ κριτικὴ μας ἐδείχθη σφοδρὰ καὶ βία, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐντελῶς ἀποκλειστικὴ. Ἐξεδήλωσε θαυμασμὸν καὶ δι' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς παρνασιακοὺς. Δὲν ὁμιλῶ περὶ τοῦ Βωδελαίρ τόσο ἀγαπητοῦ διὰ τὴν ἰδιόρρυθμον μεγαλοφυΐαν του τὴν ἐμπλεῖον μυστηριωδῶν προσβλήσεων, ἀλλὰ διὰ τὸν Λέοντα Διέρ, διὰ τὸν Ζοζὲ Μαρία δὲ Ἐ. εἰδιά. Ἡ ἐξαιρετικὴ ὑποδοχὴ ἡ γενομένη εἰς τὰ Τρόπια ἀποδεικνύει τοῦτο περιφανῶς. Τὰ Τρόπια ὑπῆρξαν μεταξὺ τῶν Συμβολιστῶν καὶ τῶν Παρνασιακῶν ὅ,τι περίπου τὰ Βουκολικὰ τοῦ Ἀνδρέα Χενιὲ μεταξὺ τῶν Κλασσικῶν καὶ τῶν Ρωμαντικῶν, ὁ δεσμὸς μεταξὺ οὗς ποιήσεων.

Ἐκτὸς τοῦ Βωδελαίρ, τοῦ Διέρ καὶ τοῦ Ἐρεδιά τρεῖς ἄνδρες ὑπῆρχον τῶν ὁποίων τὸ ἔργον ἀπομεινωμένον εἰς τὴν σύγχρονον φιλολογίαν, προσέθετεν ἀρχὴν νεωτερισμοῦ. Καὶ οὗτοι ἦσαν ὁ Βιλλιέρ δὲ Ἀλλ-Ἀδάμ, ὁ Στέφανος Μαλλαριὲ καὶ ὁ Παῦλος Βερλαίν.

(Ἔπεται συνέχεια).

KINEZIKA*

ΥΠΟ ΓΚΑΙΤΕ

Τὰ κατωτέρω, ἀπὸ μιᾶ χρηστομάθεια βιογραφικῆ με τίτλο: «Ποιήματα ἑκατὸ ὥραϊων γυναικῶν» παρμένα ποιήματα καὶ σημειώσεις, μᾶς πέθουν, πῶς, ἐναντίον ὅλων τῶν περιορισμῶν, ἀκόμα σ' αὐτὸ τὸ ἀλλοκοτοπεριέργο βασίλειο ζοῦνε καὶ ἀγαποῦν καὶ στιχορρογοῦν.

Ἡ δεσποινίδα Σέε-Γιάου-Χίνγκ

Εἶταν ὥραία, εἶχε ποιητικὸν ταλέντο, τὴν ἐθαύμαζαν γιὰ τὸν ἀερικὸν χορὸν της. Ἐνας θαυμαστὴς ἔκφρασε ἔτσι ποιητικὰ τὸ θαυμασμὸν του:

»Χορεύεις ἀλαφρὰ κοντὰ στὸν ἀνθὸ τῶν ροδοκινιῶν, στὸν ἡδονικὸν ἀνοιχτόποτον ὁ ἀγέρας—κανεὶς δὲν παρασταίνει τὴν ὀμπρέλλα—σφυρίζει μαζί.

Πηροῦσε ἀπάνου στὰ νούφαρα με χαρὰ τὴν ποικιλοστόλιστη λίμνη, καὶ τὸ μικροῦτσικο ποδάρι καὶ τὸ ἀπαλὸ σκαρπίνι ὁμοίαν ἴδια με τὰ κρίνα.

Τὰ πόδια δένουν οἱ ἄλλες καὶ ὅταν στέκονται ἤσυχα, χαίρετοῦν χαριτωμένα μὰ δὲμποροῦν διόλου νὰ βαδίσουν».

Τὰ δικά της μικρὰ, χρυσοπεδίλωμένα ποδάκια ἔκαμαν ὥστε οἱ ποιητὰδες νὰ ὀνομάσουν χρυσὰ κρίνα τὰ μικροκαμωμένα πόδια καὶ πρέπει τὸ προτέρημά της αὐτὸ νὰ παρακίνησε τίς ἄλλες γυναῖκες τοῦ χαρμειοῦ, νὰ σφίξουν τὰ πόδια τους σὲ στενὰ δεσμά, γιὰ νὰν της μοιάσουν, μὰ τοῦ κάκου. Αὐτὴ ἡ συνήθεια, λένε, σ' ὅλο τὸ ἔθνος ὑστερα διαδόθηκε.

Ἡ δεσποινίδα Μάϊ-Φέ

Ἐρωμένη τοῦ αυτοκράτορα Μίν, ὑπερπλουτὴ σὲ ὀμορφιὰ καὶ πνευματικὰ χαρίσματα καὶ γι' αὐτὸ ἀπὸ μικρῆ ἀξιοπεριέργη. Ἀφοῦ τὴν ὑποσκέλισε μιὰ νέα εὐνοουμένη, τῆς παραχωρήθηκε μιὰ ξεχωριστὴ κατοικία στὸ χαρέμι. Ὅταν ὑποτελεῖς ἡγεμόνες ἄπειρα δῶρα ἔστειλαν στὸν αυτοκράτορα, συλλογίστηκε αὐτὸς τὴν Μάϊ-Φέ καὶ τῆς τὰ ἔστειλε ὅλα. Αὐτὴ τὰ ξαναγύρισε στὸν αυτοκράτορα με τὸ ἀκόλουθο ποίημα:

»Θησαυροὺς μοῦ στέλνεις νὰ με στολίσουνε! Ἀπὸ καιρὸ ἐγὼ δὲν πλη-

* Σὰν συμπλήρωμα τῆς διατριβῆς γιὰ τὴν «Κινέζικη ποίηση» ποῦ δημοσιεύσαμε στὸ 10^ο τεῦχος τοῦ «Περιοδικοῦ μας» τῆς 15 Ἰουλίου, παρέχομε σήμερον τὴν ἄνω μικρὴ μελέτη τοῦ Γκαίτε, γραμμένην στὰ 1827 καὶ περιλαμβανόμενην στὴν «Auswärtige Litteratur und Volkspoesie».

σιάζω τὸν καθρέφτη. Ἄφ'οτου ἀπὸ τὰ μάτια σου ἀπομακρύνθηκα δὲν ξέρω πιά, τί στολίζει καὶ τί φκισιδώνει!»

Ἡ δεσποινίδα Φούνγκ-Σεάν-Λίνγκ.

Συνόδεψε τὸν αὐτοκράτορα σὲ μίαν ἐκστρατεία κι ὅταν ἐκεῖνος νικήθηκε, ἀίχμαλωτίστηκε, ἔκανε παρέα μὲ τὶς γυναῖκες τοῦ νέου της κυρίου. Στὸ ἀκόλουθο ποίημα τῆς διαφυλάττουν τὴν ἀνάμνηση:

»Στὸ συντροφικὸ δείπνο, ποῦ μᾶς πρόσφερε τραγουδι καὶ χαρὰ, πόσο μ'ἐθλίβε ἡ Σελίνη. Ὅταν ἐκείνη, ἀκομπανιάροντας, τραγουδοῦσε καὶ τῆς σκιρτοῦσε καμιὰ χορδή:—Δὲν μὲ κρατᾶτε χαρούμενη κ' ἐλεύθερη! ξακολουθοῦσε μ' εὐγενικὰ θωριά. Ἄν ἡ καρδιά μου ἀναπηδᾷ, κυτᾶζει μόνο στὸ μαντολίνο!..»

Ἡ Κάε-Υδέν.

Ἰππρέτρια στὸ παλάτι. Ὅταν ταυτοκρατορικὰ στρατεύματα μὲ βαρὺ χειμῶνα εἶταν στὰ σύνορα, γιὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς ἐπαναστάτες, ὁ αὐτοκράτορας ἔστειλε μιὰ μεγάλη μεταφορὰ θερμῶν στολῶν στὸ στρατό, τῶν περσότερων κι κωμωμένων στὸ ἴδιο τὸ χαρέμι. Ἐνας στρατιώτης εὐρῆκε στὴν τσέπη του τὸ ἀκόλουθο ποίημα:

«Στὰ σύνορα ἐπανάσταση γιὰ νὰ τιμωρήσης πολεμᾶς παλλικηρῆσια· ἀλλὰ γιὰ νὰ κοιμᾶσαι τὴ νύχτα σὲμποδίζει τὸ δριμὺ κρὺο σὰ νὰ σὲ δακάνει. Αὐτὸ τὸ ἀμπέχοιο τὸ ἔραβα μὲ προσοχή, ἄς μὴν ἤξερα, ποιὸς θὰ τὸ ἐφόραε. Διπλὲς βάττες τοῦ ἔβαλα, καὶ τὸ βελόνι μου μ'ἐπιμέλεια ἤθελε νὰ πολλαπλασιάσει καὶ τὶς βελονιὲς ποῦ θὰ κρατήσουν τὴν τιμὴ ἑνὸς ἀνδρός· ἐδῶ δὲν θ'ἀνταμωθοῦμε· εἶθε μιὰ θέση νὰ μᾶς ἐνώσει ἀπάνω!»

Ὁ Στρατιώτης ἐθεώρησε χρέος του νὰ δείξει τὸ ποίημα στὸν ἀξιωματικὸ του. Ἐκκεμε μεγάλου κρῶτος κ' ἔφατσε στὸν αὐτοκράτορα. Διᾶταξε αὐτὸς ἀμέσως αὐστηρὴν ἔρευνα στὸ χαρέμι: ὅποιος τὸ ἔγραψε, δὲν ἔπρεπε νὰν τὸ κρύψει. Τότες πρόβαλλε μιὰ κ' εἶπε: «Ἐγὼ εἶμαι κ'ι μοῦ πρέπουν δέκα χιλιάδες θάνατοι». Ὁ αὐτοκράτωρ Γιουέν-Τσιούγκ τὴν ἐσπλαχνίστηκε καὶ τὴν πάντρεψε μὲ τὸ στρατιώτη, ποῦ εἶχε βρεῖ τὸ ποίημα. Κι ὅταν ἡ Α. Μ. παρετήρησε οὐμοριστικὰ: «Ἐδῶ λοιπὸν ἀνταμωθήκαμε!» ἐκείνη ἀποκρίθηκε! μὲ τὸ στίχο:

«Ὁ αὐτοκράτορας δημιουργεῖ, ὅλα μ' αὐτὸν κατορθώνονται, γιὰ τὸ καλὸ τῶν ὑπεκόων του, καὶ τὸ μέλλον γίνεται παρὸν.»

Κέτσι τόρα τὸνομα Κάε-Υδέν μνημονεύεται μεταξὺ τῶν Κινεζικῶν ποιητριῶν.

(Μετάφραση Γ. Α. Κ.)

Τ' ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ

Ὁ σοφὸς περιηγητὴς Λάνσδελλ περιγράφει στ' ἀγγλικὸ περιοδικὸ «Ταξίδι» τὸ Ἅγιο Ὄρος, κι ἀπ' αὐτὴ τὴν περιγραφή διαλέγομε τὰ κόλουθα:

«Τὰ μέρη ποῦ ἀκόμα δὲν τᾶγγιξε ὁ νεώτερος ὁ πολιτισμὸς κατανοῦν ἀπὸ μέρη σὲ μέρη πρὸ σπάνια, ὡς καὶ στὴν Ἀσία. Ὅσο γιὰ τὴν Εὐρώπη, ἐν μόνῳ τέτοιο μέρος γνωρίζω, κι αὐτὸ εἶναι ὁ Ἅ θ ο ς. Γεμᾶτα ἐκεῖ ἀκόμα μεσαιωνικοὺς Καλογέρους τὰ Μοναστήρια, τὰ Κοινὸθία καὶ τ' Ἀναχωρητήρια. Γεμᾶτες οἱ ἀποθήκες καὶ τὰ κατώγια καρπὸ καὶ κρασί καὶ λάδι. Τονὲ μυρίζεις ἐκεῖ ἀκόμα τὸ Μεσαιῶνα μ' ὅλα του τὰ συστήματα.

Τ' Ἅγιο Ὄρος βρίσκεται στὴ βορεινότερη ἀπὸ τὶς τρεῖς γλώσσες ποῦ κρεμιένται μέσα στὸ Αἰγαῖο ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας. Ἐχει αὐτὴ ἡ Χερσόνησο μᾶκρος ὡς 40 μίλια καὶ φάρδος μέσος ὄρος τέσσερα μίλια. Τὴν ἐνώνει μὲ τὴ στεριά λαιμὸς χαμηλὸς κ' ἴσιος, μὰ ὅσο κατεβαίνει ὑψώνεται, πρῶτα ὡς 300 πόδια· πρὸ μεσημβρινὰ καταντάει ἀπλωταρὰ 600 πόδια τοῦ ὕψους, σὺδεντρη ἢ πριώτερη. Κατὰ τὸ μέρος αὐτὸ ἡ γλώσσα στενεύει ὡς εὐὸ μίλια, μὰ δὲ βαστάει πολὺ αὐτὸ τὸ στένωμα, μόνο γλήγορα ξανανοίγει καὶ γίνεται πάλι τέσσερα μίλια, στὸ μέρος ἴσα ἴσα ποῦ μεγαλώνει καὶ τὸ ὕψος καὶ γίνεται 1200 ὡς 1700 πόδια. Ἄλλα τέσσερα μίλια παρακάτω, καὶ βρίσκουμε τὶς Κ α ρ ι ἔ ς, καὶ ἐδῶ τὸ ὕψος ἀνεβαίνει 2200 πόδια, καὶ τόσο μένει ἴσα με νάρθουμε στ' Ἅγιο Ὄρος, ποῦ σηκώνει τὸ περήφανο μέτωπό του στὴν ἄκρη ἄκρη. Ὀλομόναχος κῶνος ἀσβεστόπετρα, 6350 πόδια τοῦ ὕψους, καὶ τονὲ λούζει ἡ θάλασσα ἀπὸ τρεῖς μεριές, τρισβαθη κοντὰ στοὺς γκρεμνοὺς τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς, ἀφοῦ μ' ἐξήντα ὄργυιες σκοινὶ δὲ βρέθηκε ὁ πάτος.

Ἡ κακοθαλασσὰ τῶν μερῶν ἐκείνων εἶτανε γνωστὴ κι ἀπὸ τοῦ Δαρείου τὸν καιρὸ, τότες δηλαδὴ ποῦ ξολοθρεύτηκε ὁ στόλος τοῦ Πέρση γυρίζοντας τὸν κάθο, καὶ γιὰ νὰποφύγη ὁ Ἐέρξης τὴν ἴδια τύχη ἀποφάσισε νὰνοίξη κανάλι ἀποπάνω, κατὰ τὸ λαιμὸ, ποῦ ὡς τὰ σήμερα φαίνονται τὰ σημάδια του σὰν κατεβίβηκε ἀπὸ τὴ στεριά. Ἀπὸ τὴ στεριά ὅμως ὁ ταξιδιῶτης κάμνει καλὰ νὰ μὴν κατεβίβη, εἰδεμὴ μπορεῖ νὰνταμώση κάτι «κυρούς» ποῦ σεριανίζου ἐκεῖ παρέες παρέες, καὶ σὰ νὰ μὴν τοὺς σῶνουνε τὰ ρολόγια καὶ τὰ πουγγιά ποῦ μαζεῖου, κρατοῦν καὶ τὸν ἴδιο τὸν ταξιδιῶτη καὶ στέλνου ἕνα του ἀφτὶ στοὺς δικούς του μὲ μήνυμα ποῦ καὶ πῶς νὰ σταλθῇ ἡ ξαγορά.

Αὐτὰ τὰ καλὰ τὰ ἔχει ἡ Τούρκικη ἢ Κυβέρνηση. Τὸ δικό μου ταξίδι ἔγινε ἀπὸ τὴ θάλασσα. Βρῆκα στὴν Κωνσταντινούπολη βαπόρι γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη ποῦ σκόπευε νὰ πιάση στ' Ἅγιο Ὄρος, πῆρα συστατικὸ ἀπὸ τὸν Πατριάρχη, καὶ μ' ἕνα ὄραγομένο ὄνομαζόμενο Γιῶργη Σκληράκη μῆκαμε μιὰ βραδινὴ τοῦ Σταυροῦ στὴν «Κρήτη» καὶ τ ἀθήκαμε κατὰ τὴ θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ.

Τὴν ἀποταχυνὴ βρεθήκαμε στὰ Δαρδανέλλια, ἀποκεῖθε βγήκαμε στὸ

πέλαγο, και τὸ βράδυ βράδυ ἀράζαμε στὸν Κόρφο τῆς Δάφνης, ἀπὸ τὸ δυτικὸ μέρος τοῦ Ἁθου. Τριακόσια περίπου μίλια ταξίδι.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτὴ ἢ στεριὰ εἶνε ὄλο βουνὰ καὶ βράχοι, μὲ φαράγγια ἐδῶ καὶ κεῖ, σηματοδομένα μὲ μονοπάτια καὶ μὲ νεροσυρμὲς ἀνάμεσα στὰ σύμπυκνα δέντρα. Κι ἀπάνω στὰ βουνὰ βλέπεις σκόρπια Μοναστήρια, Κοινότητες, Ἀναχωρητήρια καὶ Ἐνοκλήσια. Ὑπάρχουν κ' Ἐρημητήρια μέσα στὶς σπηλιές.

Σὰ γυρῆση ὁ ταξιδιώτης τὰ κρωτήρι τ' Ἁγ Γιώργη καὶ περνᾷ ἀπὸ τὴ νοτιοδυτικὴ ἀκρογιαλιὰ, εἶνε μὰ τὴν ἀλήθεια μιὰ χαρὰ ἢ θέα. Δεξιά του ἔχει τὸ ἱερὸ βουνὸ μ' ἐκκλησοῦλα στὴν κορφή του, ποῦ μὲ κόπους καὶ βία στὰ σακροχλώνουν οἱ Καλογέροι μιὰ φορὰ τὸ χρόνο νὰ πᾶνε νὰ προσκυνήσουν. Ἀριστερὰ τοῦ βουνοῦ, κι ἀνάμεσα σὲ μεγάλοπρεπα ὑψώματα στέκεται τὸ βαρυθέμελο καὶ καστωτὸ Βουλγάρικο Μοναστήρι τοῦ Ἀπόστολου Παύλου. Κατόπι, πηγαινόντας ὄλο ἀριστερὰ, εἶνε τὸ Μοναστήρι τοῦ Ἁγ Διονύση, τριγυρισμένο μὲ σκαλωτὰ περιβόλια, κ' ἔπειτα τοῦ Ἁγ Γρηγόρη. Ἀκόμα παρακεῖθε, ἀπάνω σὲ κορφοβούμι ποῦ λὲς κι ἀδύνατο ἄνθρωπος νὰ τάνεθῃ, στέκεται τὸ Μοναστήρι τοῦ Ἀπόστολου Πέτρου. Ὑστερα ἔρχεται τὸ Μοναστήρι τοῦ Ξεροποτάμου, καὶ τέλος τὸ θεόρατο ρούσσικο Μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα.

Τὰ θεωροῦσαμε κι αὐτὰ κι ἄλλα Μοναστήρια, καὶ τὰ χαιρούμαστε ἀπὸ τὴ θάλασσα μὲ τὸ χρυσὸ βασίλειμα. Ἐφειγγε ἀκόμα σὰν πετήσαμε χῶμα στὸν κόρφο τῆς Δάφνης. Μῆφερε ὁ Γιώργος μου σ' ἕνα σπίτι κοντὰ στὸ γιάλδ, καὶ κεῖ κοιμηθήκαμε. Μεγάλες ἀρχοντίες δὲν εἶχε αὐτὸ τὸ σπίτι. Εἶτανε μαζί μας κ' ἕνας Ἠγούμενος. Γύριζε ἀπὸ τὰ ξένα, καὶ τονὲ γνωρίζαμε ἀπὸ τὸ βαπτέρι. Τάξιδεψε μὲ τὸ Διάκο του, καὶ μᾶς εἶπαν πῶς εἶταν πλούσιος. Γι' αὐτὸ δὰ κ' ἔβγαζε κάθε λίγο στὸ τραπέζι τῆς καμπίνας του φτηνοκάμωτο κουτὶ μὲ κοινὰ καφκιά τοῦ τσαϊοῦ, ποῦ τὰ εἶχε ἀγορασμένα στὴν Εὐρώπη, καὶ κάμποσα τὰ καμάρωνε.

Τὸν ξαναντάμωσα τὸν Ἠγούμενό μας τὴν ἀποταχυνὴ ἐκεῖ ποῦ πήγαμε νὰ νιοτῶμε. Τοῦχυσε νερὸ ὁ Διάκος, ἔριξε ἕνα δυὸ χουφτιές στὸ πρόσωπό του, καὶ τέλειωσε! Τοῦφεραν ὕστερα μουλάρια καλοθρημμένο καὶ καλοστολισμένο, καὶ σὰν τὸν εἶδα καθάλλα, θέλοντας καὶ μὴ συλλογίστηκα τὸ μακαρίτη Σαγκοπάντζα.

Κατὰ τίς ἑπτὰ ὥρες ξεκινήσαμε κ' ἐμεῖς, μὲ μουλάρια ὅμως ὄχι τόσο ἀρχοντικά, νὰ πᾶμε στὶς Κ α ρ ι ἐ ς, νὰ ποῦμε στὴν Πρωτεύουσα. Ἁγκάθια καὶ πέτρες γεμάτα τὰ ζωτὰ μονοπάτια, μὰ οἱ πρασινάδες, τὰ δέντρα, τὸ φῶς κι ὁ ὄσκιος ποῦ παίζανε ἀνάμεσα στὶς χαράδρες καὶ στὶς βουνοπλαγιές, τὸ πέλαγο ἀπὸ μακριὰ, μᾶς ἔκαμαν καὶ ξεχνούσαμε τοὺς κόπους τοῦ ταξιδιοῦ.

Πρῶτο πρῶτο περάσαμε κ' εἶδαμε ἀποκάτω μας τὸ Μοναστήρι τοῦ Ξεροποτάμου, μεγάλη τετράγωνη περιοχὴ μὲ τὴν ἐκκλησιὰ στὴ μέση. Λέγουμε, μὰ δίχως καὶ καμιά ἀπόδειξη, πῶς πρωτοχτίστηκε αὐτὸ τὸ Μοναστήρι στὴν ἀρχὴ τοῦ πέμπτου αἰώνα. Ὑπάρχουν ὅμως ἔγγραφα ποῦ ἀποδείχνουν πῶς ἢ χτίστηκε ἢ μεταχτίστηκε ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Λεκαπηνὸ στὰ 920. Ἐχει 120 καλογέρους, καὶ τοιμάζει καθμερὰ φαεῖ

γιὰ 150, μαζί μὲ τοὺς Ἐρημίτες τριγύρω.

Στὴν ἀρχὴ ἀπορεῖ ἄνθρωπος πῶς γίνεται τέτοια εἰρηνικὰ κατοικήματα καθὼς ὁ Ξεροπόταμος κι ἄλλα, νὰ εἶναι χτισμένα σὰν κάστρα. Αὐτὴ ἢ ἀπορία μᾶς φέρνει στὴν ἱστορία τῶν τόπων ἐκείνων. Ἄν καὶ δὲν καλοξέρουμε πότε πρωτοῦρθε ὁ Χριστιανισμὸς ἐδῶ πέρα, γνωρίζουμε ὅμως πῶς κατὰ τὸν ἕννατο αἰώνα τ' Ἁγιο Ὄρος εἶταν πασίγνωστο στὴν Ἀνατολή, καὶ πῶς τὸ δέκατον αἰώνα βγήκαν Αὐτοκρατορικὰ διατάγματα ποῦ ἀναφέρουν κάμποσα Ἁγιορίτικα Μοναστήρια, λ. γ. Λαύρα, Ξεροπόταμο, Φιλοθέα, Βατοπέδι κ.τ.λ.

Σ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὴν Κοινότητα τῆς Λαύρας τὴν κυβερνοῦσε ὁ Ἄθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης, ποῦ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ τοῦ διάδοχού του Τσιμισκῆ σύστησε σ' ὅλη τὴ Χερσόνησο τοὺς λεγάμενους νόμους τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. Καθάρισε τὰ Μοναστήρια, ἔφερε μεγαλύτερη πειθαρχία, καὶ θεμέλιωσε τὴν Καλογερίτικη Δημοκρατία ποῦ βλέπουμε σήμερα.

Σίγα σιγὰ ξεφύτρωσαν κι ἄλλες θρησκευτικὲς Κοινότητες, καθὼς π. γ. ἢ Σερβικὴ στὸ Χιλιαντάρι. Ὡς κι ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Τρίτος ἔχτισε Μοναστήρι σιμὰ στὴ Λαύρα, μὰ αὐτὸ δὲν πολυβάσταξε.

Ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ξέπεφτε, κ' ἡ δύναμη τῶν Ἁγιοριτῶν πλῆθαινε καὶ πήγαινε στὴν Κωνσταντινούπολη. Σὰν παρουσιάστηκαν τέλος οἱ Μωαμεθανοὶ στὰ τειχίσματα τῆς Πρωτεύουσας, καὶ κατόπι πήραν καὶ τὴ Θεσσαλονίκη, ἔκαμαν οἱ Ἁγιορίτες ἀναφορὰ τοῦ Σουλτάνου νὰ σεβαστῇ τὰ παλιὰ τους προνόμια, καὶ νὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ κυβερνοῦνται μονάχοι τους. Τοὺς ἄκουσε ὁ Σουλτάνος, κι αὐτὸ μᾶς ξηγᾷ τὴ σημερινὴ ἀνεξαρτησία τους. Μόνο ποῦ πλερώνουν ἕνα χρονιάτικο ὄσιμο τῆς Τουρκίας. Εἶναι ἀλήθεια πῶς σὰν πρωτοσυστήθηκε ἢ σημερινὴ Ἑλλάδα, ἔπαθαν κάμποσα οἱ Ἁγιορίτες ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐξαιτίας τῆ συμπάθεια ποῦ δεῖξανε στοὺς ὀμπίστούς τους. Κατόπι ὅμως τραβήχτηκαν οἱ Τούρκοι, κ' ἔμεινε τ' Ἁγιο Ὄρος ἀπείραχτο. Ὁ κόσμος κι ἂ χαλνοῦσε τριγύρω, ἐδῶ πέρα βασιλευε εἰρήνη, ὄχι ὅμως πάντα καὶ δίχως ζημιές, καθὼς π. γ. στὰ 1830, ὅταν ἔχασε ἡ Λαύρα τὰ Μωραϊτικὰ χτήματά της, κς ἄλλα τριάντα χρόνια κατόπι, ὅταν ὁ Κούζας μὲ μιὰ κοντυλιὰ ἔβαλε στὸ χέρι τὰ Μολδοβλάχικα χτήματά τους.

Νᾶρθουμε ὅμως στὴν ἀπορία. Γιατί νὰ εἶναι σὰν κάστρα χτισμένα τὰ Μοναστήρια. Χτίστηκαν ἔτσι γιὰ νὰ διαφεντεύονται ἀπὸ τὴν πειρατεία ποῦ πλάκωνε κάθε λίγο ἀπὸ τὴ Μεσόγειο. Μόλις στὰ 1820 τοὺς ἔβγαλαν τὰ κανόνια, καὶ τοὺς ἀφήκανε μονάχα μιὰ σαρανταριά χριστιανούς στρατιώτες γιὰ νὰ τοὺς φυλάγουν τὰ κρωγιάλια.

Ὑστερ' ἀπὸ τέσσερις ὥρες ἔρρομο ἐρχόμαστε ἀπὸ τὴ Δάφνη στὶς Καριές, ὀνομασμένες ἴσως ἔτσι ἀπὸ τίς ἀμέτρητες καρυδιές ποῦ ἔχει ὁ τόπος. Ἡ μικρὴ αὐτὴ πόλη βρίσκεται στὰ μισὰ τοῦ βουνοῦ, μέσα σὲ ἀνοιχτὴ κοιλάδα ποῦ βλέπει κατὰ τὴ θάλασσα λίγο βορεινὰ. Πανώρια θέα, μὲ τὴ Σαμοθράκη πυργόστεκη στὴν ἄκρη, ἄκρη. Ὀλοτρόγυρα τοῦ Μοναστηριοῦ, πλήθος πορτοκαλιές, ροδακινιές καὶ λιόδεντρα. Οἱ βουνοκορφές κατασκίεπαστες ἀπὸ πεῦκα ποῦ χύνουνε βάλσαμο μυρουδιὰ, κι

ἀναμεσά τους σκόρπιες βαλανιδιές, καρυδιές, κι ἀρίφνητα χαμόδεντρα καὶ λούλουδα.

Ἦρθαμε στὶς Καριές ἴσια ἴσια ὅ,τι μαζεύονταν οἱ ἀντιπρόσωποι ἀπὸ τὰλλα Μοναστήρια νὰ κάμουμε Σύνοδο, κ' ἔτσι εἶδαμε καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς πλαισιώτερες Βουλές τοῦ κόσμου. Καθένα ἀπὸ τὰ 20 μεγάλα Μοναστήρια διαλέγει κι ἀπὸν ἀντιπρόσωπο. Ἐξὸν ὅμως ἀπὸ τοὺς εἴκοσι αὐτοὺς Συνοδικοὺς ἔχουν καὶ τέσσερις Προεστοὺς μὲ τὸν Ἀρχηγό τους. Διαλεγμένοι αὐτοὶ ὡς εἶδος Κυβερνητικῆ Ἐπιτροπῆ ἀπὸ τέσσερα διαφορετικὰ Μοναστήρια κάθε χρόνο, κ' ἔτσι σὲ πέντε χρόνια μέσα στέλνει προεστὸ κάθε Μοναστήρι. Ὅσο γιὰ τὸν Ἀρχηγό, αὐτὸς ἐκλέγεται ἀπὸ πέντε Μοναστήρια κάθε χρόνο, κι ὀνομάζεται Πρῶτος.

Μαζεύεται ἡ Σύνοδος μιὰ φορὰ τῆ βδομάδα, καὶ σὰ συζητηθεῖν οἱ δουλειές τῆς Δημοκρατίας, κανονίζεται τὸ ποσὸ ποῦ θὰ πλερώνη τὸ κάθε Μοναστήρι γιὰ τὸ μικρὸ τους στρατὸ, γιὰ τοὺς δρόμους, καὶ γιὰ τὸ φόρο τους στὴν Κυβέρνηση.

Σὰν μπήκαμε στὴ Συνοδικὴ αἴθουσα μᾶς καλωσορίσανε μὲ μεγάλη εὐγένεια καὶ μᾶς κάθισαν ἀπάνω σὲ δαμασκι μιντέρι. Εἶχε τρία τέτοια μιντέρια τριγύρω, κ' ἐκεῖ ἀπάνω κάθονταν οἱ Πατέρες διπλοπόδι. Μᾶς φέρανε γλυκὸ καὶ καφέ, ἔπειτα τοὺς παρουσιάσαμε τὸ πατριαρχικὸ μας συστατικὸ. Μᾶς ἔδινε αὐτὸ τὸ συστατικὸ τὴν ἄδεια νὰ πάμε σ' ὅποιο Μοναστήρι θέλαμε.

2

Σὰ βγήκαμε ἀπὸ τὴ Σύνοδο πήγαμε στὸ Πρωτάτο, ὀηλ. στὴν πρώτη Ἐκκλησιά. Παμπάλιος ναὸς χτισμένος, μᾶς εἶπαν, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκά κι ὀνομασμένος «Κοίμησις τῆς Θεοτόκου». Μᾶς ἔδειξαν ἐκεῖ κόνισμα τῆς Παναγίας ζωγραφισμένο, λέγουν, τὸ δέκατο αἰῶνα, ὠραῖο ἀσημένιο θυμιατὸ διακόσω χρόνων καὶ γυθικὸ φτιασμένο, ἀσημένιο δισκοπότερο γιὰ νὰ φέρουν τὴ Μετάληψη στοὺς ἀρρώστους, παλαικὸ σταυρὸ καταστόλιστο μ' ἀσκάλιστα πετράδια, ἄλλο σταυρὸ σκεπασμένο μὲ ρουμπίνι καὶ μὲ σμαράγδι, καὶ μερικὰ δυσκολοῦθρα νομίσματα.

Κάθε Μοναστήρι ἔχει κι ἀπὸνα σπίτι στὶς Καριές γιὰ τὸν ἀντιπρόσωπο τοῦ σὰν ἔρχεται στὴ Σύνοδο, καὶ γιὰ ὅσους νέους Καλογέρους σπουδάζουνε στὸ Σκολειὸ τῆς Πρωτεύουσας. Ἐχουν οἱ Καριές καὶ «παζάρι», μόνο ποῦ οἱ πουλητάδες εἶνε κι αὐτοὶ Καλογέροι.

Ἄν καὶ ὁ μᾶς λέει ἡ ἱστορία ἂν ὁ Ἀθωνίτης ὁ Ἀθανάσιος σὰν «καθάριζε» τὰ Μοναστήρια ἔλαβε καὶ μέτρα γιὰ τὴν ἠθικὴ τῶν Καλογέρων, ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ἀπὸ τὰ 1046 γυναῖκα δὲν εἶχε ἄδεια νὰ πατήσῃ στὴ Χαλκιδική, ὡς μῆτε θηλυκὸ ζῶο. Ἄλλοτες εἶταν ἀπαγορευμένα καὶ τὰγόρια. Κ' ἔτσι μῆτε ἀγελάδας μούγγρισμα δὲν ἀκούς στ' Ἅγιο Ὅρος, μῆτε προβατίνιας βέλασμα, μῆτε ὄρνιθας κικνάρισμα, κι ἂν βρῖσκονται αὐγὰ, εἶναι φερμένα ἀπέξω. Ὅσο ἀπὸ γάλα, μῆτε σταλαματιά.

Ἀκούσαμε περίεργη ἱστορία γιὰ μιὰ γυναῖκα ποῦ ντύθηκε μιὰ φορὰ ἀντρίκια καὶ κατόρθωσε νὰ ταξιδέψῃ τὴ μισὴ τὴ Χερσονήσο, μὰ τὴ νοιώσανε, λέει, οἱ Καλογέροι καὶ τὴν ἔδωξαν ἄρον ἄρον ἀπὸ τὴν ἄλλη

μεριά, κ' ὕστερα καθάρισαν τὸ χῶμα ἀσβεστῶνοντας τὰ πατήματά της!

Εἶπε κάποιος Γάλλος πῶς καὶ τὰ πουλιά φαίνεται σὰ νὰ ξέρον τὸν ἀγιορίτικο αὐτὸ νόμο, ἐπειδὴ μῆτε σπουργίτη δὲ βρῆκε. Ἐγὼ ὅμως θυμοῦμαι, τότες ποῦ γεματίσαμε στὴ ρίζα ἐνὸς πλατάνου, κι ἡ βρύση πλάγι, ποῦ κατέθηκε ἕνας πυρρούλας καὶ μάζεψε τὰ ψίχουλά μας ἅμα σκηλώθηκαμε νὰ ξεκινήσουμε βορεινὰ, κατὰ τὸ μεγάλο Μοναστήρι Βατοπεδίου.

Θεῖο πρᾶμα ἐκεῖνο τὸ ταξίδι. Ἀπὸ βράχια καὶ γκρεμοὶ ποῦ εἴτανε στὴ δυτικὴ πλευρὰ, τὴρκα εἶχαμε πιά ἴσια γῆς καταστόλιστη, μὲ δέντρα κι ἀπὸ τὰ πρὶν πιά μεγαλύτερα κι ὀμορφώτερα. Πηγαινάμενος στὶς Καριές εἶχα παρατηρήσει τριῶ λογιῶ βαλανιδιές, διάφορα εἶδη μέλεγο, λιόδεντρα, μηλιές καὶ ροδακινιές. Κατεβαίνοντας τώρα κατὰ τὸ Βατοπεδὶο περάσαμε δάσια ἀλάκερα καστανιές καὶ πεῦκα, φορτωμένα τὰ κλωνιά τους ἀγριόκλημα. Ἡ γῆς πάλι κατασιέπαστη ἀπὸ ρεῖκια καὶ σπάρτα. Ἀπρὶν τὰμπέλια καὶ τὰ περιβόλια ποῦ περάσαμε, γεμάτα κυπαρίσσια, πυζάρια, ὄσφνες, κουμαριές καὶ πλήθος χαμόδεντρα ποῦ στὰ βορεινὰ μας μέρη δὲν τὰ βλέπαμε στὸ ξέστερο, παρὰ μέσα στὶς σέρρες. Μέσα ἀπὸ τέτοιους παράδεισους περνώντας ἤρθαμε τέλος πάντων τὸ βράδυ βράδυ στὴ νοτιανατολικὴ γωνιά τοῦ Βατοπεδίου.

Μοναδικὴ ἡ τοποθεσία τοῦ Βατοπεδίου, ἀπ' ὅπου κι ἂν πλησιάσης, στεριά ἢ θάλασσα. Εἶναι τὸ μεγαλύτερο Μοναστήρι ὕστερ' ἀπὸ τὴ Λαύρα, καὶ λέγουν πῶς καὶ τὸ πλουσιώτερο. Στέκεται ἀψηλά. Ὁ κατήφορος ποῦ τὸ χωρίζει ἀπὸ τὴ θάλασσα, κατάφυτος κι αὐτὸς λεμονοπορτοκαλιές καὶ λιόδεντρα. Ἀπὸ τὴν ἀποπίσω μεριά ἔχουμε ἀμπέλια καὶ περιβόλια, καὶ στὰ μακριὰ βλέπουμε δασωμένα βουνά. Στρέμματα καὶ στρέμματα ὀμπροστά μας σκεπασμένα μὲ χτέρια, μὲ τρούλλους, μὲ πύργους μ' ἐκκλησιές καὶ μὲ σπίτια. Μὰ κ' ἔξω ἀπὸ τὰ τειχίσματα σκορπισμένα δῶ καὶ κεῖ σπίτια καθὼς καὶ ζωκλήσια καὶ μαγαζιά, καὶ τέλος ἡ σάλα κάτω στὸ μικρὸ τὸ λιμάνι.

Σανὲ μπαίναμε ἀπὸ τὶς μεγάλες καὶ χοντρές σιδερόπορτες τοῦ Μοναστηρίου, ἔλεγεσ καὶ μπαίναμε σὲ μεσαιωνικὸ κᾶστρο. Μᾶς δῶσανε καλὲς κι ἀερικὲς κάμαρες, μὲ λαμπρὴ θεὰ ἀπὸ τὰ παράθυρα.

Ὀνομάστηκε Βατοπεδὶο, λέει μιὰ παράδοση κάμποσο ἀνόητη, ἐπειδὴ ὅταν ὁ Αὐτοκράτορας ὁ Θεοδόσιος διάβαινε μὲ τὸ στόλο του ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα, κ' ἔπεσε ὄξω τὸ καράβι ποῦ εἴτανε μέσα ὁ γιός του ὁ Ἀρκάδιος, πήγε ἡ Παναγιά καὶ γλύτωσε τὸ Βασιλόπουλο καὶ τὸ κατὰθεσε κάτω ἀπὸ βᾶτο, κ' ἤρθε κατόπι ὁ Θεοδόσιος καὶ τὸ βρῆκε. Κι ἀπὸ κεῖ ἔχτισε τάχα αὐτὸ τὸ Μοναστήρι καὶ τὸνόμασε «Βατοπαῒδιον»! Μιὰ καὶ καλοξετάσης ὅμως τὸ μέρος, δὲ δυσκολεῦσαι νὰ νοιώσης πῶς πρέπει νὰ γράφεται «Βατοπέδιον».

Ἦπάρχουν καὶ μερικοὶ ποῦ πιστεύουν πῶς χτίστηκε τὸ Μοναστήρι αὐτὸ ἀπὸ τὸ Μεγάλο Κωνσταντῖνο, καὶ ξολοθρεύτηκε κατόπι ἀπὸ τὸν Ἰουλιανό. Ἐκεῖνο ποῦ καλοξέρουμε εἶναι πῶς πολλοὶ Αὐτοκράτοροι τὸ περιποιήθηκαν αὐτὸ τὸ Μοναστήρι, καὶ μάλιστα ὁ Ἰωάννης Κατακουζηνός, ποῦ ἀπέθανε κι' ἐκεῖ σὰν καλογέρεψε.

Κατὰ τὸν ἔννατο αἰῶνα κυρίεψαν τὸ Βατοπέδι οἱ Σαρακηνοί, τὸκα-
ψαν, ἄρπαξαν τὸ βίος του, κ' ἔσπασαν τὰ Μωσαϊκά. Ὡς τὰ σήμερα
φαίνονται τὰ σημάδια ἐκείνης τῆς ρήμαξής. Κατὰ τὰ 1300 ὅμως ὁ
Πατριάρχης Ἀθανάσιος ἔβαλε δύο πλοῦσιους Ἀδριανουπολίτες καὶ τὸ
ξανάχτισαν. Καλογέρεψαν κ' οἱ δύο τους κατόπι, καὶ θαφθῆκανε στὸ
νάρθηκα τῆς Ἐκκλησίας.

Τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς ἡ ἡλικία εἶναι ὡς ἔννια αἰῶνες. Περίφημα τὰ
ψηφιδωτά της στὸ νάρθηκα. Μὰ καὶ παρέξω οἱ πύλες εἶναι στολισμένες
μὲ ζωγραφίαις, ποῦ ἄλλη παρασταίνει τὸν Ἀντίχριστο μαζί μὲ δύο Δαι-
μόνους, ἄλλη τὴ Στερνὴ Κρίση, καὶ καθεξῆς. Οἱ μέσα θύρες πάλε,
φορτωμένες φιλιτισὶ καὶ μαργαριτάρη. Καὶ σὰν μπῆς στὸν καθαυτὸ τὸ
Ναὸ, ἄλλο δὲ θεωρεῖς παρὰ ζωγραφίαις ὀλοτρόγυρα, καὶ μάρμαρο κάτω.
Λαμπρὸς πολυέλαιος κρεμιέται ἀπὸ τῆ μέση τοῦ θόλου. Ἀκουμπάει
αὐτὸς ὁ θόλος σὲ τέσσερις πορφύριτικες κολῶνες, δῶρο τῆς Πουλχηρίας,
μᾶς εἶπαν οἱ Καλογέροι. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Πουλχηρία ἀπέθανε στὰ 453
κ' οἱ Ἐκκλησιολόγοι μᾶς σημείωσαν τὸ χτίσιμο αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας
ὡς πεντακόσια χρόνια ἀργότερα, ἄς βάλουμε νερὸ καὶ σ' αὐτό. Τὰ ἴδια
πάθαμε καὶ μὲ τ' Ἅγιο Βῆμα, ποῦ ἤθελαν καὶ καλὰ οἱ Καλογέροι νὰ
τὸ πιστέψουμε πῶς καὶ παλιά του θησαυρίσματα ποῦ μᾶς εἰδειχναν,
ἄλλο εἶταν ἡ ζώνη τῆς Παναγίας, ἄλλο τὸ κρανίον τ' Ἅγιο Γρηγόρη,
ἄλλο τοῦ Ἅγιου Ἀντρέα τοῦ Κρητικοῦ καὶ καθεξῆς. Μὰ καὶ σταυρὸ
μᾶς εἰδειξαν ἀπὸ τὸ λάβαρο τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ κάμποσα
δῶρα ἀπὸ σημαντικούς ἀνθρώπους, π. χ. σταυρὸ χαρισμένο ἀπὸ τὸ Βα-
σιλεῖα τῆς Σερβίας, κ' εἰκόνημα τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου
μαζί μὲ δισκοπότερο, δοσμένα ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Παλαιολόγο. Εἶ-
δαμε καὶ κόνισμα τῆς Παναγίας ἐδῶ συρματόπλεχτο, κ' εἰκόνα τῆς
Σταύρωσης, μωσαϊκὸ αὐτῆ μὲ πετρόδια μικρὰ μικρὰ ἴσα μὲ καρφοβελώ-
νας κεφάλι. Ὅλο ἀπὸ Τίμιον Εὐλόο, ἄλλο τίποτε στ' Ἁγιορίτικα Μονα-
στήρια.

Ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιὰ πήγαμε στὴ Βιβλιοθήκη, μέσα σὲ Πύργο βαλ-
μένη, μὲ ξώστη στεγνωμένο ποῦ βγαίνει καὶ θαυμάζει τὴν παράμορφη
θέα. Λαμπρὸ μέρος γιὰ διάβασμα, σπάνια ὅμως βρίσκεις ἐκεῖ Ἁγιορί-
τες ἀγκυλὰ — ἕνας τους εἶχε ἀρκετὴ βιβλιοφιλία νὰ φτιάξη κατάλογο,
ποῦ τὸν ἄρχισε στὰ 1867 καὶ τὸν τελείωσε σ' ἑπτὰ χρόνια μέσα. Εἶ-
δαμε ἐκεῖ μιὰ Παλαιὰ Διαθήκη του 11ου αἰῶνα, ἄλλη τοῦ ἔννατου, ἕνα
ψαλτήρι ποῦ ἀνῆκε στὸν Κωνσταντῖνο τὸ Μοναρχο, καὶ τὸ χάρισε κα-
τόπι τοῦ Μοναστηριοῦ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Θεσσαλονίκης. Ἔτσι λέει
ἡ ἐπιγραφή στὸ βιβλίον ἀπάνω.

Ἐχει αὐτὴ ἡ βιβλιοθήκη παραπάνω ἀπὸ 600 χειρόγραφα. Μέσα σ'
αὐτὰ βρίσκεις ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου, ἕνα παλιὸ ἀντίγραφο τοῦ
Φλεβίου Ἰώσηπου, καὶ τὸ περίφημο ἀντίγραφο τῆς Γεωγραφίας τοῦ
Πτολεμαίου καὶ τοῦ Στράβωνα μὲ χάρτες. Τοῦ ἐντέκατου αἰῶνα τὸ εἶ-
παν αὐτό. Μᾶς ἀνάφεραν καὶ πῶς ἕνας Ρουσσὸς κ' ἕνας Γάλλος τὸ φω-
τογραφήσανε καὶ τὸ δημοσιέψανε. Δίχως ἄλλο ὁ Σεβαστιανῶφ κι ὁ
Λαγκλουά.

Ἦστερ' ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη κατεθήκαμε σὲ χαμηλότερα κατατόπια,
στὰ κατώγια δηλαδὴ καὶ στὶς ἀποθήκες. Λὲς καὶ τὰ εἶχανε χτισμένα
γιὰ τὴν αἰωνιότητα τὰ κατώγια ἐκεῖνα μὲ τίς θεόρατες μαρμαρίνες σφι-
δες, μὲ τίς γιγαντέσιες βαρέλλες, κρασί γεμάτες αὐτές, ὄχι ὅμως πα-
λιό. Καὶ τί παράξενο, ἀπὸ 350 Καλογέροι τραβοῦν τὸ καθημερινό τους,
ἄφισε πιά τὸ κρασί ποῦ μοιράζουσε στοὺς Ἐρημίτες καὶ στοὺς Ταξι-
διῶτες.

Κατόπι πήγαμε στὴν Τραπεζαρία. Σταυρωτὴ αἴθουσα μὲ τραπέζι
ἀψηλὸ στὴ μιὰν ἄκρη, καὶ μὲ ὡς δώδεκα μισόκυκλα, λιθόχτιστα καὶ
μαρμαροσκέπαστα τραπέζια τριγυρισμένα μὲ καθίσματα. Φαγωμένο τὸ
μάρμαρο ἐκεῖ ποῦ στέκονται οἱ φλάσκες καὶ τὰ ποτήρια· τόσο πανάρ-
χαια εἶναι τὰ τραπέζια ἐκεῖνα.

Βγήκαμε κατόπι ἀπὸ τὴν περιοχή τοῦ Μοναστηριοῦ, κατεθήκαμε καὶ
σειανίσαμε τὸ λιμάνι, μιλήσαμε μὲ τοὺς Καλογέρους βαρκάρηδες, κ'
ἔπειτα ξαναγορίσαμε στὴν κάμαρά μας καὶ συχάσαμε.

Σανὲ σηκωθήκαμε τὸ πρωὶ καὶ πήγαμε κ' εἶδαμε τὸν Ἅγιο Ἠγού-
μενο καὶ τὸν Ἀρχιμαντρίτη Ἰάκωβο, ξεκινήσαμε μ' Ἀρβανίτη ὁδηγὸ
κατὰ τὸ Μοναστήρι τοῦ Παντοκράτορα, τοῦ Σταυρονικητῆ, καὶ κατὰ
τ' Ἀρμένικο (Ἰέρων).

Ἀπὸ τὸ Βατοπέδι ὡς τοῦ Παντοκράτορα εἶναι μὲλις 3—4 μίλια στὸ
χάρτη, μὰ ὁ βουνήσιος καὶ πανώριος ἐκεῖνος δρόμος βάσταξε δύο ἀλά-
κερες ὥρες. Ἄθλιο μέρος τὸ Μοναστήρι τοῦ Παντοκράτορα, μόνο ποῦ
ἡ θεὰ ἀπὸ τὸ καταράχι ἐκεῖνο εἶναι περίφημη πρὸς τὴ θάλασσα. Ἐχει
70 Καλογέρους αὐτὸ τὸ Μοναστήρι. Μᾶς εἰδειξαν κ' ἐδῶ τὴν ἐκκλησιὰ,
τοὺς θησαυροὺς τῆς, ἕνα κόκκαλο τοῦ ποδιοῦ τοῦ Χρυσοστόμου, ἄλλο
ἕνα τοῦ χεριοῦ τῆς Σαμαρίτισσας, τέλος καὶ τοῦ Ἀποστόλου Ἀντρέα
ἕνα κόκκαλο! Μὰ κι ἄλλα λείψανα μᾶς εἰργάσαν Πατριαρχάδων κι
Ἁγίων, καθὼς κ' ἕνα σαρκοφάγο ποῦ εἶχε θαφτῆ ἄλλοτε, τὸ σῶμα τοῦ
Αὐτοκράτορα Κομνηνοῦ πρὶ νὰ μεταφερθῆ στὴν Κωνσταντινούπολη. Αὐτὸ
μᾶς φάνηκε σὰν πρὸ ἀξιοπίστευτο.

Πρέπει νὰ τὸ μολογήσω πῶς μὲ πιώτερη ὄρεξη, πήγα κ' εἶδα τὴ Βι-
βλιοθήκη μὲ τὰ 300 χειρόγραφα της, καὶ μεταξύ τους ἕνα ψαλτήρι τε-
χνικὰ ἀν καὶ κάπως βαρβαρικὰ εἰκονισμένο, ἀπὸ σὲ μιὰ του ζωγραφιὰ
ἐπλεπες τέσσερις ἀνθρώπους παλουκωμένους, καὶ τὰ ματωμένα τους
χέρια καὶ πόδια σὲ σταυρὸ δεμένα. Τὸ πρὸ περίφημο βιβλίον ὅμως αὐτου-
νοῦ τοῦ Μοναστηριοῦ εἶναι μέσα στὴν ἐκκλησιὰ του. Περιέχει αὐτὸ τὸ
βιβλίον τὸ Τετραβάγγελο, προσευκὲς καὶ συναξάρια, ὅλα ψιλογραμμένα
καὶ μὲ ψιλοδουλεμένες εἰκόνες. Ὡραῖο καὶ τάσημωμένο τοῦ δέσιμο.

Ἄλλα δύο μίλια καθάλλα, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θάλασσας πάντα κι
ἀνάμεσα σὲ σύνδετρα καὶ μαγευτικὰ μέρη, κ' ἦρθαμε στὸ Μοναστήρι
τοῦ Σταυρονικητῆ, ἀκόμα πρὸ ἀψηλὰ στημένο αὐτό, μὲ πύργο πολὺ
ἄμορφο, καὶ περιβόλια ὀλοτρόγυρα. Εἶχε ὅμως πάθει ἀπὸ πυρκαϊὰ αὐτὸ
τὸ Μοναστήρι, καὶ μὲλις ἡ ἐκκλησιὰ σου γλύτωσε. Εἶδαμε ἐκεῖ μέσα
εἰκόνημα, τοῦ ὀγδοῦ αἰῶνα τὸ εἶπαν. Εἶπαν καὶ πῶς τὸ εἶχανε σπα-
σμένο εἰ Εἰκονομάχοι καὶ ριγμένο στὸ πέλαγο, καὶ μὲλις αἰῶνες κα-

τόπι τὸ βγαλε ἕνας φαρᾶς μετὰ τὰ δάχτυλα του, κ' εἶχε στρεῖδι κολλημένο ἀπάνω στὴ ζωγραφιά. Δὲ λείπανε θέβαια μὴτ' ἀπὸ δῶ τᾶγια λείψανα κ' εἶναι τώρα καιρὸς του νὰ τὸ σημειώσω πῶς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Βαφτιστῆ τὸ κρανίον τὸ γινώσκον τουλάχιστον σὲ τρία μέρη. Ἐνα στὸ Μωαμεθανικὸ καὶ τῆς Δαμασκῆς (εἶναι ἀλάκρο ἐκεῖ), ἕνα στὴν Ἀρμενίση, (ἐκεῖ εἶναι μέρος μονάχα), κ' ἐδῶ πάλι ἕνα του σιαγόνι μετὰ τρία δόντια, χαρισμένο ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Ἱερουσαλήμ.

Ἀπὸ καὶ τραβήξαμε κατὰ τ' Ἀρμενικὸ Μοναστήρι. Ἡ τοποθεσία του, δίπλα σὲ κοιλάδα δέντρα γεμάτη, εἶνε στ' ἀλήθεια μαγευτική. Τὸ χτίριο μοιάζει μετὰ μικρὴ ὀχυρωμένη τετράγωνη πολιτεία. Ὅλο κάστρα καὶ πελεκιστρες. Ἐχει ὡς 260 Καλογέρους τὸ Μοναστήρι αὐτό. Μᾶς ἀποδέχτηκε καὶ μᾶς καλωσόρισε ὁ Καγκελάριος, καὶ μᾶς πήρε σὲ σάλλα στρωμένη μετὰ μιντέρια καὶ μετὰ μαξιλάρια. Μᾶς φέρθηκε πολὺ εὐγενικᾶ, καὶ μετὰ μεγάλη ὄρεξιν κάπνιζε τοῦ φίλου μου τὸν καπνόν.

Στὴ Βιβλιοθήκην τοῦ Μοναστηρίου τούτου βρήκαμε 1300 χειρόγραφα. Ἀπὸ τὰ ὠραιότερα εἶνε ἕνα Τετραβάγγελο γραμμμένο μετὰ μεγάλα ψηφία καὶ μετὰ τόνους, πᾶσι νὰ πῆ ὄχι καὶ πολὺ παλαιόν. Ἄλλο ἕνα, γραμμμένο τὸ 13ο αἰῶνα, μετὰ λαμπρὰς ζωγραφίαις. Ὁ καθαυτὸ θησαυρὸς ὅμως τῆς Βιβλιοθήκης εἶναι μεγάλο-Γεωργιανὸ Βαγγέλιον μεταφρασμένον ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴ τοῦ Μοναστηρίου. Ἔργον κατὰ τὴ γνώμην μου, ἀνώτερον καὶ πιὸ γραμματιζόμενον ἀπ' ὅλα τᾶλλα ἀριθμητὰ ἔργα ποῦ μᾶς ἀφῆκαν οἱ Ἁγιορίτες—καὶ πρέπει ἐδῶ νὰ τὸ μολογήσουμε πῶς ἂν καὶ δὲν τοῦς λείπει καιρὸς, ἂν καὶ φυσικὸ νάγαπάη τὴ μελέτη μίαν ψυχὴν ποῦ ἀφιερώνεται στ' Ἅγιον Ὅρος, οἱ Ἁγιορίτες ὅμως δὲν εἶνε ἀναγκασμένοι μῆτε νὰ διαβάζουν, μῆτε νὰ μελετοῦνε, σῶναι νὰ πηγαίνουν ταχτικᾶ στὶς Ἀκολουθίας. Μᾶ μῆτε μετὰ φιλανθρωπικὰ ἔργα κὶ ὀργανισμοὺς δὲν πολυσκοτίζονται, καθὼς λόγου χάριν νὰ ναιάζονται ἀρρώστους ἢ νὰ διδάσκουν ἀγράμματους καθὼς συνηθίζουν καὶ κάμνουν οἱ Δυτικοί.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές)

A. E.

ΕΔΩ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΙ ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ

ΤΟ ΘΑΜΠΟΧΑΡΑΜΑ ΜΙΑΣ ΨΥΧΗΣ

ΥΠΟ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Α'. ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ

Ἦταν ἡ χρονιά ποῦ πῆθανεν ὁ Βαλαωρίτης. Στὴν Ἀθήναν τὸν ἄξιον τοῦ ποιητῆ ἐπιτάφιον ἐπλεξεν ἕνας μόνος, ὁ Ροῖδης. Στὸ ἄρθρον γιὰ τὸ Βαλαωρίτην, τυπωμένον μέσα στὴν «Ἐστία» τοῦ Παύλου Διομήδη, ξανάπαρνε στὰ χέρια καὶ ξανάφερνε στὴ μέση τὸ σημαντικὸ ζήτημα: ποιά εἶνε ἡ γλῶσσα ποῦ ταιριάζει στὴ νέα ἑλληνικὴ ποίησις. Μόνον ἡ δημοτικὴ γλῶσσα μπορεῖ νὰ μεταδόσῃ τὴν ὑψηλὴ συγκίνησιν καὶ νὰ ζωντανέψῃ τὰ φαντάσματα σὲ πλάσματα τῆς φαντασίας. Μετὰ τὴν καθαρεύουσαν ποιήματα δὲν πλάθονται· μῆτε καὶ παγωτὰ· μόνον ξεπαγιώματα. Τὴν ἴδιαν γνώμην πρωτοφώναξε, τὴν ἴδιαν ἐποχὴν ἀπάνου κάτου, ὁ κριτικὸς μᾶς μετ' ἀπὸ τὸ πολὺκροτον φυλλάδιόν του «Περὶ συγχρόνου ποιήσεως.» Ἡ γλωσσικὴ τούτη θεωρία σήμερον δὲν ἀξίζει κανὲν οὔτε νὰ συζητηθῆ. Μονάχα σὲ παιδάκια, ἀναθρεμένα μέσα σὲ ἀτμοσφαῖραν δασκαλικὴν, μπορεῖ νὰ κάμῃ ἐντύπωσιν· καὶ μοναχὰ κανένας Ἐπιμενίδης ἢ κρονόληρος κανένας μπορεῖ νὰ στοχασθῆ νὰ τὴ φιλονεικήσῃ, πάντα μετὰ προϊστορικὰ ἐπιχειρήματα. Τὸ πολὺ πολὺ τὴ γλωσσικὴ θεωρία τούτη μπορεῖ νὰ τὴν κατεβάσουμε σήμερον ἀπὸ τᾶν ἐγγύχτων σύγνεφα τοῦ ἀπολύτου καὶ νὰ τὴν ζαπλώσουμε στὴν ἀνατομικὴν τράπεζαν τοῦ σχετικοῦ· θὰ τὴν φάξουμε τότε, καὶ θὰ ἴδουμε πῶς εἶνε χειροπιαστὴ ἢ ἀλήθεια τῆς. Ὅμως τέτοια γνώμη τότε, καὶ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ροῖδη, ἦτανε κάτι τι καινούριον, καὶ ζαφνικόν, κ' ἐπαναστατικόν· καὶ γιὰ τοῦτο γοήτευε καὶ σκαντάλιζε καὶ τάραζε, κὶ ἄνοιγε στὴ σκέψιν νέους οὐρανοὺς.

Καὶ τὰ καινούρια καὶ τὰ ἐπαναστατικὰ δὲν ἔστειλαν συμαζεμένα μόνον στὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ὁ Ροῖδης εἶχε χτυπήσει τότε ἀλύπητα καὶ τὴ σύγχρονον κριτικὴν μᾶς, καὶ τὸ σύγχρονον θεατρὸν μᾶς, καὶ τὴ σύγχρονον ποίησίν μᾶς. Δὲν ὑπάρχει κριτικὴ· καὶ θὰ ἦτανε δίκαιον τὸ χτύπημα, ἂν δὲν ὑπῆρχε Ροῖδης. Δὲν ὑπάρχει θεατρὸν. Καὶ τὸ ἀντιθεατρικόν του μανιφέστο τὸ διαλάλησε μετὰ ὅλο τὸ ἐπίσημον τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀπὸ τοῦ συλλόγου «Παρναστοῦ» τὸ θέμα, διωρισμένος νὰ γράψῃ τὴν κρίσιν ἑνὸς δραματικοῦ διαγωνισμοῦ, ἰδρυμένου γενναῖα ἀπὸ ἐκείνον ποῦ μπορούσε νὰ ἦτανε ὁ πιὸ ἀξιοσπουδαῖος δραματογράφος μᾶς, ἂν εἶχε φαντασία καὶ τέχνην, αὐτὸς ποῦ εἶχε τόσο ἐνθουσιασμόν καὶ τόση γεννιμότητα. Τὸ μανιφέστο αὐτὸ δὲν τὸ γινώσκον τῶρα· μὰ νομίζω πῶς καὶ τῶρα νὰ πρωτογράφονταν, φρέσκο θὰ εἶχονταν στὰ κυριώτερα καὶ ταπεινὰ, καθὼς δταν πρωτοάστραψεν ἐδῶ καὶ εἰκοσιτρία χρόνια. Μπορούσε κανεὶς νὰ συζητήσῃ τὴ φιλοσοφίαν του, νὰ κοσκινίσῃ μερικὸς συλλογισμοὺς του· ἀδιάφορον στὸν ἴδιον δρόμον θάβγανε· τὸ ἴδιον πράγμα θὰ τοῦ χτύπησε τὰ μάτια· θεατρὸν

ρουφημένο από τὴν ρουτίνα καὶ σαβανωμένον ἀπὸ τὸ δασκαλισμὸν. Καὶ μεθυσμένος ἀπὸ τὸ πελέκι τοῦ ὀκριτικοῦ, γκρεμιστὴς τῶν καλιόσπητων γιὰ τὸ ἄνοιγμα νεοχάραχτων ὁρίμων, δὲν κοίταζε πιά πού καὶ πῶς χτυποῦσε. Δὲν ὑπάρχει ποίηση! Σωστὴ ὁμολογία γιὰ τὴν ὥρα καὶ γιὰ τὴ χώρα πού ἔγινεν, ἐδῶ καὶ εἴκοσι δύο χρόνια, μολονότι σὲ πολλὰ ἀντιφατικὴ καὶ κατὰ πολλὰ ἀπακλειστικὴ. Ἄδιόφορο. Ὅσο κι ἂν δὲν εἶχε βαθεῖα θεμέλια ἢ φιλοσοφικὴ ἀρχὴ τῆς κριτικῆς αὐτῆς, ὅσο κι ἂν ἦταν εὐκολοπολέμητη σὲ καθέκαστα ἐδῶ ἢ ἐκεῖ, ἦτανε κάτι πρωτόφαντο καὶ κάτι ἀσύγκριτο τῆς ροιδιᾶς κριτικῆς ἢ διαλεχτῆ πολυμάθεια καὶ ἢ χαριτωμένη ρητορικὴ. Γιὰ το ὅτι καὶ ἐξαιρετικῶς ἀνετάραξε τοὺς πλατύτατους κύκλους τῶν ὀνόματων καὶ τῶν ἀερολόγων. Καὶ, καθὼς πάντα συμβαίνει, ὅλοι ἐκεῖνοι ἀνίκανοι νὰ πολεμήσουνε τὴν ἰδέαν μὲ τὴν ἰδέαν, καὶ μὲ ὅπλα ἰσοδύναμα νὰ τοῦ γυρίσουνε πίσω τοῦ Ροῖδῆ τὰ χτυπήματα, βάλθηκαν νὰ ξεθυμάνουν μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Ροῖδῆ· κι ἀνάμεσα στὶς πιὸ εὐκολες κοινοτοπίαι σφηνωναν τοὺς πιὸ πρόστυγους σατυρισμοὺς· κι ἄλλος τὸν ἔγραφε μοχθηρῶ, κι ἄλλος τὸν ἔκραζε κουφῶ! Τὸ ἄξιό τουτο σύστημα ἀκολούθησεν ἀκόμα κι ὁ ποιητὴς ἐκεῖνος, ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς ζωντανούς, πού ὁ Ροῖδῆς, μὲ πολλὴ συγκατάβαση, τὸν εἶχε στήσει παράπλευρα τοῦ Βαλαωρίτη. Κι ὁ ποιητὴς θυμωμένος φαίνεται, γιὰτὶ δὲν τὸν εἶχε στήσει παράπλευρα τοῦ Δάντη καὶ τοῦ Μίλτον, στιγμάτισε κ' ἐκεῖνος ἄσπλαχνα μ' ἕνα του στίχο τὴ βαρκοῖα τοῦ κριτικοῦ· τίποτε ἄλλο.⁽¹⁾

Ἀπὸ τοὺς νέους ἕνας μόνος βγήκε στὸ κονταροχτύπημα ἀρματωμένος, καὶ γερὰ ἀρματωμένος. Ὁ Παπαδιαμαντόπουλος, πρὶν τὸν εὖρ ἢ φήμη σ' ὁ Παρίσι μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Jean Moreas, ἀθηναῖος τότε ποιητὴς, εἰκοσιδύο χρόνων παλληκάρι, ἔβαλε στὴν «Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων» (Ἀπρίλης τοῦ 1878) τὸνα ἀπάνου στ' ἄλλο, τρία ἄρθρα του: «Ὀλίγη σελίδες ἐπ' εὐκαιρίαν τῆς μεταξύ τῶν κ. κ. Ἐ. Δ. Ροῖδου καὶ Ἀγγέλου Βλάχου ἀναφύσεως φιλολογικῆς ἐριδος.» Ὁ πολυδιαβασμένος λογοτέχνης κ' ἐπιδέξιμος δανιστὴς, ὅμως ὄχι πάντα καὶ ὄξυς κριτικὸς ὅσον ὄξυς σατυριστὴς, ἤρην αὐτὸς πρεσβύτερος στὸν πολὺ νεώτερό του ἕναν ἀντίπαλον ὄχι ἀξιοκαταφρόνητον, ἕνα βιβλιογνώστη χειριστὴ τῶν ἰδεῶν καὶ μαζί ἕναν ποιητὴ. Ὁ Παπαδιαμαντόπουλος ξεσκέπασε τὴν ἀντίθετην ὄψιν τοῦ ζητήματος, καὶ κατόρθωσε νὰ φανῆ λιγότερο ἀπακλειστικός καὶ περισσότερος φιλόσοφος ἀπὸ τὸ Ροῖδῆ· κι ἂν δὲν ἐθρόνιζε ἢ ἀπαντησῆ του, ὅπως τοῦ ἀντιπάλου του, δὲ φταίει ἐκεῖνος βέβαια. Τὸ λάθος του μόνον εἶνε ὅτι μόλις ἔφτασεν, ἔξω ἀπὸ τὰ γενικὰ καὶ τὰ καλογικὰ καὶ τὰ ἰδεολογικὰ, στὰ μερικὰ καὶ στὰ προσωπικὰ, μόλις,

(1) Πρέπει νὰ ἐξαίρεσω τὸν Ἀλέξανδρο Ραγκαβῆ. Ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων του στὴν ἀπάντησή του πρὸς τὸ Ραγκαβῆ κάπως ἀποσκέπαζε τὴν ἀδυναμίαν τῆς οὐσίας. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ κ. Ἀγ. Βλάχος, ὁ καθεαυτὸ ἀντίπαλος τοῦ Ροῖδῆ, δὲν περιορίστηκε μόνον σὲ εὐκόλα ἐπιγράμματα ἐναντίον τοῦ ἀντιπάλου του. Πρέπει νὰ ἐμολογήσω πῶς μέσα σὲ ὅσα ἔγραψε στὸ ζήτημ' ἀπάνου φιλοτιμήθηκε σφὰ νὰ συγκεντρώσῃ ὅλα τὰ μεταϊωνικὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἐποχῆς.

(ὕστερ' ἀπὸ τὴν ὀρθὴν του γνώμην πῶς ὑπάρχει καὶ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ ὑπάρχη ποίηση καὶ στὴν νεώτερον Ἑλλάδα,) ἤρθεν ἡ ὥρα νὰ δείξῃ καὶ τοὺς ποιητὰς πού ἐνσαρκώνουν, φῶς φανερά, τὴν ὀρθὴν αὐτὴν γνώμην, τὰ σύγγισε τὰ πράγματα ἀδιάρκιστα, κ' εἶδει μίαν συγκατάβαση κ' ἕνα «μπάτε, σκύλλοι, ἀλίστες», ἀδικότερ' ἀπὸ τὴν τυφλὴν πολλὰς φορῆς ἄρνηση τοῦ κ. Ροῖδῆ. Ὁ Λέσιγγ στὸν περίφημό του «Λασκόοντα», στὴν ἀρχὴν ἀρχὴν, ξεχωρίζει τὸ νόημα τοῦ κριτικοῦ, ἀπὸ τὸ νόημα τοῦ φιλοσόφου καὶ τοῦ ἀπλοῦ φιλοτέχνου, γιὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων· ὁ κριτικὸς, μὰς λείπει, ξεχωρίζει τὴν ἀξία τῶν γενικῶν κανόνων καὶ ξέρει τὸ κατὰλληλο μοῖρασμα τους, μὲ σχόλια καὶ μὲ παραδείγματα· κ' ἔχει σημαντικὸν του γνώρισμα νὰ ἐφαρμόζῃ ὀρθὰ τοὺς κανόνες σὲ μίαν ἰδιαιτέραν περίστασιν. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπιμένῃ στὸ ὅτι ὀλόκληρο τὸ ἔργο τοῦ Ροῖδῆ, πλούσιο σὲ φιλοτεχνικὰ καὶ σὲ φιλοσοφικὰ χαρίσματα, εἶνε κάπως φτωχὸ ἀπὸ γνώρισμα τοῦ ἀγνοῦ κριτικοῦ πού σημειώνει ὁ Λέσιγγ· ἢ φτώχεια τοῦτη ξαναίγεται καὶ μέσα σ' αὐτὲς τίς ὀλίγες ὅμως τόσον αἰσθαντικῆς σελίδες τοῦ νέου ποιητῆ Παπαδιαμαντοπούλου. Ὅμως μεταξὺ τοῦ Ροῖδῆ πού φωνάζει κατὰ τὸ 1878: Βηλαωρῆς καὶ Χριστόπουλος, Δημοτικὰ τραγοῦδια καὶ Σολωμός, Βαλαωρίτης καὶ Παράσχος, καὶ τίποτε ἄλλο, ἀναλυτικὰ ἢ ἐξηγητικὰ μὲ τὸ γιατί, καὶ πού ἀφήνε ἀμνημόνευτα καὶ ὀνόματα ἐμπνευσμένων ἄλλων πού θ' ἀξίζανε νὰ λειτουρηθῶνε σὲ ποιητικὸ μνημόσυνο· μεταξὺ τοῦτου καὶ τοῦ Παπαδιαμαντοπούλου, πού γράφει, κατὰ τὸ 1878: «Εἶνε ἄξιοι, ἀξιώτατοι καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιητοῦ καὶ τῆς ποιητικῆς δάφνης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος καὶ ὁ Σολωμός καὶ ὁ Ζαλακώστας καὶ ὁ Τερτσέτης καὶ ὁ Καρακούτσας καὶ ὁ Βαλαωρίτης καὶ ὁ Παράσχος καὶ ὁ Παπαρηγόπουλος», καὶ πού τὸ Βηλαωρῆ τὸν ὀνομάζει «ἄξιστον Ἀνατολίτην», καὶ πού ὅλους τοὺς μακάριους αὐτοὺς, πλὴν τοῦ τελευταίου, σύντομα μπάζει μὲ μίαν καὶ ἀνάκατα καὶ χωρὶς κανένα ξεχώρισμα μέσα στὸν παράδεισο, δὲν εἶνε δύσκολο νὰ καταλάβουμε ποιὸς εἶνε σιμότερα στὴν ἀλήθεια.

Μῆτε πρέπει ν' ἀποροῦμε γιὰ τοῦτο. Ὁ ποιητὴς τῶν «Τρυγόνων καὶ Ἐχιδῶν», ἀνάμεσα στοὺς ἀηλίκους καὶ στοὺς ὀμοτέχνους του, κι ἀπὸ τότε μπροστὰ τραβοῦσε καὶ ξεχώριζε· ὅμως ἀδύνατον ἦτανε νὰ μὴν καὶ ὅλος διόλου ἀκυρίετος ἀπὸ τὴν ἐποχὴν του. Σήμερα ρωτᾶτε κάθε ἀλαφρογούδατο νεανία πού ἐρχεται νὰ σᾶς ἐμπιστευτῆ τοὺς πρώτους στίχους του:— Ποιοὺς διαβάσατε ἀπὸ τοὺς δικούς μας;— Καὶ τὸ πρῶτο ὄνομα πού θὰ σᾶς πετάξῃ, εἶνε:— Σολωμός!— Καὶ δὲ λείπει ψέματα. Γιὰ τοῦτο καὶ τὸ πιὸ ἀσημαντὸ σήμερα τραγοῦδι καὶ τοῦ δεῖνα στιχοπλόκου δὲ συγκρίνεται μὲ τοὺς στίχους Ἀθηναίων ποιητῶν πού εἶδαν κ' ἐπαιρναν στὴ δημοσιότητα, ἐδῶ καὶ εἰκοσιδύο χρόνια. Ἦταν ἡ πιὸ ἄμοιρη κ' ἡ πιὸ ἀδειανὴ ἐποχὴ, γιὰ τὴ Μοῦσα. Ὁ Σολωμός ἦταν ἕνα ὄνομα. Μῆτε διαβάζονταν, μῆτε νοιώθονταν. Ἐφταναν μόνο οἱ δύο στροφῆς τοῦ «Ἕννου τῆς Ἐλευθερίας» καὶ τὸ τραγοῦδι τῆς «Φαρμακομένης»: κάτι θὰ ἔτανε βέβαια κι αὐτὸ, ἀφοῦ τὸ εἶχε βαλμένο σὲ γαλλικοὺς στίχους ὁ Ἀγγελος Βλάχος! Ὁ Κάλβος, ἀνυπόφορος. Ὁ Ἰούλιος Τυπάλδος βάνουρος στιχοουργὸς, ἀνάξιος νὰ διαβάξεται. Ὁ Μαρκοῦρας; οὐκ εἶδαμεν τὸν

ἄνθρωπον. Ὁ Πολυλάς, ἀγράμματος πού τοῦ ἤρθαν ἡ μανία νὰ χλάσῃ τὸν Ὅμηρο. Ὁ Τερτσέτης, χυδαῖστος, κανεὶς δὲν τὸν συγκρίνει μὲ τὸν Καρασούτσα· ὅμως θὰ εἶνε κι αὐτὸς κάτι, ἀφοῦ μάλιστα κ' ἕνας κριτικὸς τῆς ἐποχῆς μίλησε γι' αὐτὸν ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ «Παρνασσού» καὶ θέλησε νὰ μᾶς τὸν παραστήσῃ κι ἀπὸ τὸ Βαλαωρίτη κάπως τελειότερο! Ἄμ' ὁ Βαλαωρίτης, τραγουδιστὴς τῶν ἀρματωλῶν, ἀνέχεται κανεὶς τῆ γλῶσσα του, γιὰτ' εἶνε σύμφωνη μὲ τὸν καιρὸ πού ζωγραφίζει, μὲ τὰ παλληκάρια πού τραγουδεῖ. Μολοντί δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ πῶς οἱ ἀττικῶτατοι «Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέπται» τοῦ Ζαλοκώστα δὲν εἶνε καθὼς πρέπει ποίημα. Ἡ γλῶσσα τοῦ Βαλαωρίτη δὲν εἶνε γιὰ τὰ ἐξευγενισμένα, τὰ πολιτισμένα, τὰ πολυσύνθετα αἰσθήματα καὶ τὰ νοήματα τῶν βίβλων τῆς Ἀττικῆς Σχολῆς. Καὶ μιὰ ματιὰ στοχαστικὴ νᾶρριχνε κινεῖσά σου στὸς Βαλαωρίτικους στίχους, θὰ καταλάβαινε πῶς δὲν κρατῶν μέσα τους τὴν ἀρματωλικὴν ἰδέαν μόνη τὴν περασιμένη, τὴν ἐπική, ἀλλὰ μαζὶ μ' αὐτὴν ἐκφράζουν, κάθε πού θὰ τὸ φέρνῃ ἡ περίστασις, καὶ κάθε λυρική, κάθε ποιητικὴ σκέψις καὶ συγκίνηση, ἀπὸ τίς πλαστικώτερες ὡς τίς μεταφυσικώτερες· καὶ πῶς ἡ γλῶσσα ἡ ἀρματωλικὴ, ὅπως δίνει ζωὴ κι ὠμορφιά στὸ κλέφτικο τραγούδι, εἶσι δίνει ὠμορφιά καὶ ζωὴ καὶ στὸ φιλοσοφικὸ ρεμβασμό. Ὅμως ὁμολογοῦσανε τότε πῶς εἶνε ποιητὴς ὁ Βαλαωρίτης, χωρὶς καλὰ νὰ ξέρουνε τὸ γιατί· ἀπὸ συνήθεια κι ἀπὸ μῦθα.

Στὸ μεταξὺ ὁ δασκαλισμὸς γερὰ κατάρτεχε τὸν ποιητὴ τοῦ «Διάκου», καὶ οἱ παρωδιῆς καὶ τὰ περιγελάσματα τῶν στίχων καὶ τῆς γλώσσας του δὲν ἦτανε σπάνια στὰ σατυρικὰ φύλλα τῆς ἐποχῆς. Ὅσο γιὰ τὰ δημοτικὰ τραγούδια, εἰδειχναν καὶ πρὸς ἐκεῖνα, ἕνα συνθηματικόν, ἕνα ψεύτικο σεβασμό. Μῆτε τὰ διάβαζαν μῆτε τὰ συλλογιζόνταν πολὺ· δὲν ὑποψιάζονταν οἱ νέοι ποιητὰὶ πῶς τὰ δημοτικὰ τραγούδια δὲν εἶχαν μόνον ἐθνικὴ καὶ ἱστορικὴν ἀξία, μὰ πῶς ἀξίζανε πρῶτα κι ἀπ' ὅλα γιὰ πρότυπα καλλιτεχνικὰ, καὶ γιὰ πηγὴ καὶ γιὰ πρώτη τροφὴ τῆς νέας ἐλληνικῆς τέχνης, τῆς ποιητικῆς. Κι ἂν κανεὶς, ἐδῶ καὶ εἰκοσιδύο χρόνια, φώναζε πρὸς τοὺς στιχοπλόκους τῆς ἐποχῆς πῶς οἱ στίχοι τους ἦτανε γιὰ κάψιμο, καὶ πῶς γιὰ ν' ἀρχίσῃ νὰ πλάθεται ποίηση τῆς προκοπῆς, ἔπρεπε νὰ γυρίσουνε πρῶτα πρῶτα στὴν ἔμπνευση, στὴ μορφὴ, στὴ γλῶσσα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, καὶ νὰ κάμουνε ὅ,τι ἔκαμεν ὕστερ' ἀπὸ λίγο καιρὸν ἕνας Δροσίνης κ' ἕνας Κρυστάλλης, θὰ τὸν πετροβολοῦσαν· ὅ,τι μποροῦσε νὰ πάθῃ κι ὁ ὑπογραφόμενος, γιὰτὶ εἶπε, καὶ γιὰτὶ λέει πῶς γιὰ ν' ἀποχτήσουμε δραματικὴ ποίηση τῆς προκοπῆς, (ποίηση, ὄχι βιομηχανία), δὲ θὰ ἦτον ἄσοφον νὰ γυρίσουμε πρῶτα πρῶτα στὴν ἔμπνευση, στὴ μορφὴ, καὶ στὴ γλῶσσα τοῦ Κρητικοῦ θεάτρου.

Ὅσο γιὰ τοὺς ζωντανούς τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης μουσσοπόλους, πού ἀκούγονταν στὴν ποιητικὴν Ἀθήνα, σχεδὸν ὅλοι κοιτάζανε ν' ἀντιγράφουνε, ποῖος πιστότερα, ποῖος ἀδεξιότερα, λίγο Παράσχο, λίγο Παπαρρηγόπουλο, λίγο Βασιλειάδη. Καὶ ἀπὸ τὰ θελὰ τοῦ καφὲ τοῦ Ἀλφρέδου, πού δὲν ἦτανε καὶ πολὺ βαρὺς, ἔβραζαν ἄλλους καρέδες, νερουλότατους. Καὶ ἡ ὠχρὴ φιλοσοφία τῶν «Στόνων» ἐπαιρνε στὰ ἔργα τους ὄψη πανιοῦ ξεθωριασμένου ἀπὸ τὰ πολλὰ πλυσίματα. Καὶ ἡ λυρική γραμ-

κάσα τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν» ἦτανε πρόχειρη γιὰ τὴ χρῆση τοῦ καθενὸς αἰσθηματία. Ἡ σχολαστικὴ γλῶσσα, μονοκρατορίσσα τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἐμμέτρων. Οἱ καλλίτεροι δὲν πολυακούγονταν. Ὁ Βερναρδάκης φύτευε λάχανα στὴ Μυτιλήνη. Ραγκαβῆς ὁ πρεσβύτερος ἀντιπροσώπευε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐλληνικὴν χαριτολογία μακριὰ στὰ ξένα. Ὁ νεώτερος Ραγκαβῆς καταγίνονταν στὸ ξανακάμωμα τῶν πρωτοκάμωτων ποιημάτων του, ξαναχύνοντάς τα σὲ γλῶσσα ἐλληνικώτερη κι ἀπὸ τὴν ἀρχαία. Ὁ Βιζυηνὸς ξέπλυνε τὸ κρέμα τοῦ «Κόδρου» του, σπουδάζοντας φιλοσοφικὰ στὴ Γερμανία, καὶ καταστρώνοντας δίγλωσσα, πότε δημοτικὰ καὶ πότε νεοβυζαντινὰ, τίς «Βοσπορίδες Ἀῦρες» του. Ὁ Προβαλέγγιος, κάτου ἀπὸ τοὺς ἴσκιους τῶν γερμανικῶν δασῶν, στύλωνε τὸνεῖρό του πρὸς μιὰν ἄλλη ποίηση, φυσιολατρική, πιὸ ἐγκάρδια στὴ σύλληψη, ζωντανώτερη στὴ γλῶσσα, καὶ χωρίζε μὲ τὸ λογιωτατισμό. Ὁ Παπαδιαμαντόπουλος ἄφηνε γιὰ τῆς Ἀθήνας του γιὰ πάντα, κ' ἔτρεχε πρὸς νέες τύχες καὶ πρὸς δόξες ἀπάντεχες. Τὸ μικρὸ του βιβλίον «Τρυγόνες καὶ Ἐχιδναίς», βγαλμένο τὴν ἴδια χρονιά, ἦτανε ἡ ταπεινὴ του διαθήκη πρὸς τὴν πατρίδα του· κάτι κέρδιον ἀπ' αὐτὴ ἡ νέα ποίηση. Διηγηματικὴ φιλολογία δὲν ὑπῆρχε· δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμα, ἂν δὲ λαθεῖω, μῆτε ὁ «Λουκῆς Λάρας». Ὁ Μωραϊτίδης βρισκόνταν, μὰ στίχους ἔγραφε τότε.

Τέτοια ἦταν, γενικώτατα, ἡ ποιητικὴ ἀτμοσφαῖρα. Ἔτσι, θυμοῦμαι, ἕνα κάποιον ὠραῖο δειλινὸ τοῦ φθινοπώρου, πού ὅλα γύρω μὲ τοὺς ἀττικούς ὀρίζοντες δειχνόνταν λιγεροκάμωτα, διάφανα, πνευματικὰ, ἀέρινα, κ ο υ φ α καὶ ἰ ε ρ ἄ, ἀντικείμενα καὶ στοχασμοὶ, προβαίναμε πρὸς τὸ δρόμο τῶν Πατησιῶν, πού ἦτανε τότε γυμνότερος ἀπὸ μέγαρον, ἀνοιχτότερος, ἐξοχικώτερος, προβαίναμεν ἀργὰ, ὁ φίλος μου κ' ἐγώ. Μόλις θάχα κλείσει τὰ δεκοχτὼ χρόνια· θαρρῶ τὸ ἴδιο ἀπάνου κάτου κι ὁ φίλος μου.

Εἶχαμε γνωριστῆ σ' ἕνα σύλλογον ποιητικὸ ἀπὸ τοὺς ἀλογάριστους ἐκείνους καὶ παιδαριωδέστατους πού ἦτανε τότε τοῦ συρμού, καὶ εἶδιναν σκέπη σὲ ὅλους ὅσοι ὀρέγονταν εὐκολῇ καὶ κωμικῇ δόξῃ φιλολογικῇ. Γρήγορα ξεχωρίσαμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐγώ καὶ ὁ φίλος μου. Ἦσυχος καὶ ντροπαλὸς, ἐκεῖνος δυνατότερα πλασμένος, ὑπαμονητικώτερος, μὲ θέληση καὶ μ' ἐπιμονή, καταρτισμένος μεθοδικώτερα, ἐγώ, εὐκολογύριστος, ζώντας μιὰν ἄσκησι, καὶ πιὸ ἐλεύθερη ζωὴ, εἴμαστα καὶ οἱ δύο καμωμένοι γιὰ τίς ἐμπιστευτικὰς κρυφὰς, καὶ γόνιμες κουβέντες. Γράφαμε στίχους κ' οἱ δύο. Ἐκεῖνος πολὺ φοβισμένα, χωρὶς νὰ δείχνῃ τους πουθενὰ, συγκοινωνοῦσε μὲ τὴ Μοῦσα, καθὼς μιὰ φροντισμένη κέρη μὲ τὸ διαλεχτὸ τῆς καρδιάς τῆς. Ἐμένα δὲ μ' ἔμελε νὰ φανῶ ἢ νὰ μὴ φανῶ. Εἶχ' ἀποχτήσει καὶ κάποιον φήμη στὴν ἐπαρχία μου· εἶχανε φανῆ καὶ σὲ ἀθηναϊκὰ ἡμερολόγια ποιημάτων μου. Πρόφτασα κ' ἔστειλα ποιήματα στὸν τελευταῖον Βουτσινάιο· ἦτανε γραμμένα στὴν ὑπερκαθαρεύουσα τοῦ κ. Κλέωνος Ραγκαβῆ· τὸ ἰδανικὸ πού θάμπωνε τὴν ὠριμὴν ἡλικίαν τοῦ ποιητῆ τῶν «Ἀλγῶν» μὲ εἶχε θαμπώσει ἐμένα, παιδί δεκάξη χρόνων. Ὁ εἰσηγητὴς Ὀρφανίδης περιφρονητικώτατα μίλησε γιὰ

τὰ ποιήματά μου, ἔργα αλογιωτάτου γραμματικοῦ». Πού νὰ ἤξερε πῶς ἦτανε μόνο ἑνὸς παιδιοῦ ὀρνιθοσκαλίσματα!

Ὁ φίλος μου κ' ἐγὼ θαυμάζουμε τὸν Παπαρρηγόπουλο, κι' ἀγαπούσαμε τὸν Παράσχο. Ὅμως μὲ τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο δειλινὸ τοῦ φθινοπώρου, στοὺς ἀνοιχτοὺς ὀρίζοντες, ἄρχισε νὰ μᾶς ἀπλώνεται στὸ νοῦ, κι' ἀρχίσαμε νὰ συζητοῦμε καὶ νὰ βρισκόμαστε σύμφωνοι στ' ἀκόλουθα:

Ὁ Παράσχος ἦτανε ποιητής. Ὅμως ὅσοι γύρω του τὸν ἐμιμοῦνταν καὶ τὸν ἐξακολουθοῦσαν, ἦτανε τιποτένιοι κι' ἀξιοδάκρυτοι. Οὔτε τὸ κάθε τι τοῦ Παράσχου ἦτανε μαργαριτάρι. Καὶ τὸ συμπέρασμα. Ποιητικὴ κίνησις δὲν ὑπῆρχε στὴν Ἀθήνα. Ἡ ποίησις τρισάθλια. Καιρὸς νὰ σπαρθῇ μιὰ κάποια νέα ποιητικὴ ζωὴ, μὲ ἄλλη σκέψις, μὲ ἄλλη φόρμα.

Κωδῆς Παλαμῆς.

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ *

ΓΝΩΜΑΙ

ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΞΕΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Φίλιε κ. Βωκ.

«... Ὅσο γιὰ τὴ γλῶσσα, ὁ λόγος ποῦ ἄλλοτε ἔγραφα ψευτοκλασικὰ, εἶναι ποῦ τότες ἀκόμη δὲν εἶχε βγῆ ὁ Ψυχάρης νὰ μᾶς δείξει τὸ σωστὸ τὸ δρόμο. Καὶ πρὶν διαβάσω τὸ «Ταξίδι» εἶχα καταλάβει πῶς ἡ γλῶσσα ἢ συνειθισμένη τῶν βιβλίων δὲν ἦταν κατάλληλη, καὶ συχνὰ τὸ λέγαμε μὲ τὸν ἀθάνατό μου φίλο τὸν Ἑφταλιώτη, ἀφοῦ μάλιστα διαβάσαμε τὸν «Ἐλεγχὸ τοῦ ψευδοκλασικισμοῦ».

Ἀπτό κι' ἄλλοι τὸ νῆωσαν πολλοί, καὶ τὸ ξέρω (ἀπ' ὅ,τι μοῦ δηγήθηκε ὁ Ἀλέξ. Βυζάντιος) πῶς κι' ὁ Ἀναστ. Βυζάντιος συχαίνονταν ἀπτὴ τὴ γλῶσσα, καὶ παράτησε πρὸς ζημίαν τοῦ ἔθνους τὴν ἰδέαν ποῦ εἶχε νὰ γράφει τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐπανάστασις μὲ τὸ νὰ μὴ θέλει νὰ τὴν γράφει ψευτοκλασικὰ. Τὸ «Ταξίδι» ὅμως εἶτ' ἂν τ' ἀβγὸ τοῦ Κολόμπου· εἰδείξε ἀπλὰ, ἐπιστημονικὰ, καὶ καλλιλογικὰ τὸ σωστὸ τὸ δρόμο. Τὸ καμαρώνω πῶς εἶμουν ὁ πρῶτος μαθητὴς τοῦ Ψυχάρη—μαθητὴς του σ' τὰ πεζὰ, γιατί ὅσο γιὰ τὴν ποίησις ποτές μου δὲν καταδέχτηκα μήτ' ἓνα στίχο νὰ γράψω ψευτοκλασικὸ, ἔχοντας ἀπτοῦ μπροστά μου τὰ πρότυπα τῶν μεγάλων μας ποιητῶν, τοῦ Σολομοῦ καὶ τοῦ Βαλαωρίτη.

Τώρα μὲ βρωτᾶς γιατί ἡ δημοτικὴ γλῶσσα πρέπει νὰ εἶναι ἡ μόνη

* Βλέπε τὰ Φύλλα τοῦ Δεκαπενθημέρου τοῦ τεύχους τούτου.

ἐθνικὴ. Εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ μὲ βρωτᾶς γιατί ἡ Ἐθνικὴ γλῶσσα πρέπει νὰ εἶναι ἡ μόνη Ἐθνικὴ. Γιατί εἶναι, γι' ἀπτό. Ἄλλη Ἐθνικὴ δὲν ἔχουμε.

Σ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια—σ' τὰ προγλωσσολογικὰ—νόμιζε ὁ κόσμος πῶς ἄλλαξε ἡ γλῶσσα μας ἀπὸ τὴν κλασσικὴ ὅπως ἄλλαξε μὲ τὸ νὰ εἶχε δουλωθεῖ τὸ ἔθνος, κι' ἤθελαν νὰ γυρίσουν σ' τὴν γλῶσσα ποῦ λέγαμε καὶ γράφαμε σ' τὰ χρόνια τῆς λεφτεριάς. Ἐπειτα τὸ νόμιζαν κι' ὅλας ἀπτό δυνατό. Ἄ διαβάσεις τὸν πρόλογο τοῦ Βυζαντίου σ' τὸ νέο ἐλληνικὸ λεξικὸ του, θὰ δεῖς πῶς τότες ἐνόμιζαν οἱ γραμματισμένοι πῶς ἡ δουλεία μᾶς ἔκαμε τὴν χεῖρα χεῖρι καὶ τὴν κεφαλὴν κεφάλι καὶ τὸν πόδα πόδι. Τώρα ἡ ἐπιστήμη εἰδείξε πῶς ἀπτό εἶναι λάθος· πῶς ὅπως κάθε γλῶσσα ἀλλάζει, ἔτσι ἄλλαξε κι' ἡ δική μας, καὶ πῶς θ' ἄλλαξε ἀναγκαστικὰ κι' ἀναπόφευγα κι' ἂν, ἀντὶς νὰ δουλωθοῦμε, εἶχαμε καταστήσει καὶ τὰ δύο μισόσφαιρα. Ἀπτό ὑποθέτω πιά τὸ παραδέχεται ὅλος ὁ κόσμος· ἂν τὸ παραδέχεται, γιατί νὰ καταφρονεῖ τὴν ἐθνικὴν τοῦ γλῶσσα; ποῖο ἔθνος, ἐξὸν οἱ Κινεζοὶ, δείχνει τέτια ποταπὰ φρονήματα;

Ξέρω πῶς μερικοὶ τώρα—ἀρχηγὸς ὁ καλὸς μου φίλος Βικέλας—λένε (ἀφοῦ κάθε ἄλλο ἐπιχείρημά τους ἔγινε θεοῦθαλα) πῶς ἡ δημοτικὴ δὲν εἶναι ἐθνικὴ μας γλῶσσα· πῶς ἐθνικὴ, γλῶσσα δηλαδὴ ποῦ μιλοῦμε, εἶναι ἀπτό ποῦ γράφουν οἱ Ἐφημερίδες. Λυποῦμαι κατὰκαρῶν σὰν ἀκούω τέτια πράγματα ἀπὸ τέτιους ἀνθρώπους, ὅχι τόσο γιατί εἶναι ἀνοησίες, ὅσο γιατί τὸ ξέρουν πῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια. Θὰ θυμᾶται ὁ καλὸς μου φίλος πῶς ὅταν εἶδῶ καὶ πέντε χρόνια μᾶς εἶδωκε τὴν τιμὴν καὶ τὴν χαρὰν νὰ ἔρθει νὰ μᾶς βρεῖ σ' τὸ Liverpool, ὑποστήριξε μπροστὰ σ' τὸ φίλο του τὸν καθηγητὴν Dyer πῶς ὑπάρχει διγλωσσία—ποῦ ἄλλως μιλοῦμε κι' ἄλλως γράφουμε—μὰ πῶς ἡ διγλωσσία κακὸ πρᾶμα δὲν εἶναι. Τώρα ἄχαφρα μέσα σὲ πέντε χρόνια ἔλειψε πιά ἡ διγλωσσία! Τὴν μέραν ποῦ ὁ καλὸς μου φίλος θ' ἀφίσει ἀπτὴ τὴν πολιτικὴν καὶ σὰν ἄντρας θὰ πεῖ ἐκεῖνο ποῦ γνωρίζει καλύτερὰ μου, δηλαδὴ πῶς μιὰ ὑπάρχει ἐθνικὴ γλῶσσα, ἀπτὴ ποῦ μιλεῖ ὁ λαὸς κι' ὅλοι μας, ἐκεῖνη ἡ μέραν γιὰ μένα θὰ εἶναι πανηγύρι.

Ἀλέξανδρος Πάλλης

